

বঙহৰ মঙহ

ডিটেক্টিভ উপন্যাস

শঙ্কৰ শৰ্মা

বচনা ১২ চেণ্টিমিটাৰ পৰা ২১ চেণ্টিমিটাৰ

১৯৬১

ପ୍ରକାଶକ :

ଜୀବିଚିତ୍ର ନାବାୟନ ମହାବଳା ବି-ଏମ,

ଜମ୍ନାହାଟ୍ ବୁକ୍ ଷ୍ଟଲ,

ଘରାହାଟି

ପ୍ରଥମ ପ୍ରକାଶ :

ଆଗଷ୍ଟ, ୧୯୬୨

ମୂଲ୍ୟ—୨.୦୦

ସାମାଜିକ ଶିକ୍ଷା ଏବଂ ସେବା କ୍ଷେତ୍ର ।

বঙহৰ মঙহ

ডেকা পুলিচ এছ-আই গিৰিশ বায়নে কলে, “চোৱা কমলী, এই বাতি খনলৈকে তোমাৰ ইয়াত থকা কিন্তু ভাল হোৱা নাই। মই পুলিচৰ মানুহ, চোৰ-ডকাইতৰ লগত কাৰবার, সিহঁতৰ কোনো কেতিয়া যোৰ পাচ লয় ঠিক নাই।...”

তেওঁৰ কথা শেষ হবলৈ নিদি, কোমল ছোকা খনত বহি হাঁহি হাঁহি এগিলাচ অবেস্ত ছোৱাছ লৈ খাই থকা কমলিনীয়ে কলে, “ভালহে, চোৰ-ডকাইতৰ পৰা পুলিচে বন্ধা নকৰিলে কোনে কৰিব ?”

গিৰিশ বায়নে নিজৰ গিলাচটো টিপয় এখনত থৈ জেপৰ পৰা এপেকেট চিগাৰেট উলিয়াই কলে, “তাবোপৰি মই দাং-ববলা মানুহ। যোৰ লগত ছলি-গলি কৰা দেখিলে মানুহে....”

কমলিনীয়ে আকৌ বাধা দি, আচৰিত হোৱা বেন দেখুৱাই, কৈ উঠিল, “গিৰিশ-কা আপুনি আগতে এবাৰ বিয়া কৰাইছিল ? ক’ত আনাকতো এৰিলো কোৱা নাই ?”

তেওঁ প্ৰথমবাৰি বোঁৱা বৰকোণাকৈ উলিয়াই দি কাঠিটো জোকাৰি নুৰুৱাই নুৰুৱাই কলে, “কি বে কোৱা, মইনো ক’ত বিয়া কৰাই-ছিলো ?”

স্বস্তিৰ নিশ্বাস পেলাই দেখুৱাই তাই কলে, “অ’ আপুনি ভেনে ভুলতেহে বৰলা বুলি কৈছে, কৰ লাগিছিল দঙুৱাহে ?”

গিৰিশ ৰায়নে হো-হোটক হাঁহিবলৈ ধৰিলে। কমলিনীয়েও মিচিক মিচিক হাঁহিছিল। পিচত তাই আকৌ গম্ভীৰ হৈ দেখুৱাই কলে, “খেমালি নহয় গিৰিশদা। মই সঁচাকৈ ভয় খাই গলো। মানুহে কিবা কোৱালৈও কেৰেপ নকৰি দজুৱা মানুহৰ ঘৰলৈ আহি আছে একমাত্ৰ আপোনালৈকে আশা কৰি। আপুনিয়েই যদি নিৰাশ কৰে তেন্তে মই কি কৰিম ?”

সেই প্ৰসঙ্গ এবাই যাৰলৈ কিবা সচিহ্ন আলোচনী এখন চান মাৰি লৈ গিৰিশ ৰায়নে কলে, “বাক যোৱা চোন বদনক কৈ তামোল এখন বিচাৰি আনাগৈ।”

তাই উঠি গিলাচ দুটা লৈ পাকঘৰৰ পিমে গ’ল। এইটো ভাড়াঘৰ কমলিনীহঁতৰে। গিৰিশহঁতৰ পৰিয়ালটো আগতে ইয়াতে আছিল। দেউতাকে অৱসৰ লৈ গুচি যোৱাৰ পিচত নতুনকৈ চাক-বিত্ত সোমোৱা গিৰিশ ইয়াতে বৈ গ’ল। গতিকে কমলিনী আৰু তাইৰ ভায়েক-ভনীয়েকহঁতৰ ইয়াত অবাধ গতি; দুই ঘৰৰ চকোৱাত বাট এটাও আছে। মাক-দেউতাকে গিৰিশৰ ঘৰলৈ অহাত ল’ৰা-ছোৱালীক কেতিয়াও বাধা দিয়া নাই। গিৰিশৰ ওপৰত তেখেতসকলৰ বিশ্বাসো অগাধ।

আৰু এটা কথা : গিৰিশ আৰু কমলিনীৰ মাজত এটা বেলেগ সম্পৰ্ক গঢ়ি উঠাটো মাক-দেউতাক, ভায়েক-ভনীয়েক, আনকি গিৰিশৰ বান্ধনি বদৰ্শেও অনুভৱ কৰিছে। মাক-দেউতাকে এই সম্পৰ্কত সুখীয়েই হৈছে, গিৰিশৰ দেউতাকলৈ লিখি উৎসাহো পাইছে, গতিকে বেয়া ভাবিবৰ একো কাৰণ দেখা নাই। ভেৰেভেতসকলৰ ইচ্ছা, ল’ৰা-ছোৱালীয়ে যেতিয়াই ইচ্ছা কৰে তেতিয়াই বিয়া পাতি দিব। কমলিনীয়ে এতিয়া তৃতীয় বাৰ্ষিক শ্ৰেণীত পঢ়ি আছে।

তাই যেতিয়া এখন প্ৰেচত ভাবোল লৈ সোমাই আহিল তেতিয়া

গিৰিশ বায়েনে এচুকৰ বেৰত আউজি টেলিফোনত কথা পাতি আছিল। কথাৰ সূৰ শুনি তাই গহীন হৈ বৈ গ'ল। গিৰিশে এই দৰে কাৰোবাৰ লগত কথা পাতিছিল, “.....ভৰলুৰ শ্ৰিঞ্জ পাৰ হৈ যাব লাগে ? বেল আলিৰ সিপাৰে—তাৰ বানে শান্তিপুৰত ?.....হয়.... হয়....মদনমোহন বৰুৱাৰ বাৰান্দাত..... হয় ছাৰ.....মোনে বৰ নেলাগে, চিপাহী গৈ থাকক, মই মটৰ চাইকেলেৰে যাম।” বিচিভাৰটো থৈ গহীন হৈ গিৰিশ বায়েন কমলিনীৰ ওচৰলৈ আহিল। টেবুলৰ পৰা টুপীটো লৈ পিছি ললে ; এষণ্টা বান আগতে বাহিৰৰ পৰা আহি কমলিনীক লগ পাই কথা পাতিছিল, গোছাক ধোলাই নাছিল। হাতৰ বড়ীটোলৈ এবাৰ চাই চিগাৰেটৰ টুকুৰাটো এছ-টোত হেঁচা মাৰি দি ক'লে, “দহ বাজিবৰ হ'ল কমলী, তুনি ঘৰলৈ বোৱাটো। মই আকৌ ওলাই যাব লগা হ'ল।”

তাই লাহেকৈ স্নিহিলে, “ক'ৰবাত কিবা হৈছে নেকি ?”

তেওঁ কীপ হাঁহি এটা মাৰি কলে, “শান্তিপুৰৰ মদনমোহন বৰুৱাৰ বাৰান্দাত এই অলপ আগতে এটা মৰাণ পোৱা গৈছে।” নিবন্ধে প্লেটৰ পৰা ডায়াল এখন লৈ চুপ বিনি এবাৰ চাই লৈ তেওঁ কলে, “বদনক কৈ যাবা তাত নাকি থৰলৈ।” তেওঁ ওলাই গ'ল।

ঠাইতে থিয় হৈ থকা কমলিনীয়ে অলপ পিচতে বাহিৰত মটৰ চাইকেল ঠাট হোৱা শুনিবলৈ পালে। তাই ঘোপা চকুৰে চুকৰ টেলিফোনটোলৈ চালে ; বেন গিৰিশ বায়েনক আঁতৰাই নিয়া বাবে সেইটোহে দাৱী। বহুত দিনৰ আগতে ব্যৱসায়ী ভাড়াটীয়া এজনে নিজ খৰচত কনেকশ্যন্ কৰাই লৈছিল, অৱশ্যে ঘৰৰ মালিকৰ নামত। তেওঁ ভটি বোৱাৰ পিচত গিৰিশৰ দেউতাকে কোনটো বাধি থলে নিজে ভাড়া দি ; এতিয়া পুতেকে বাধিছে।

ইমান বাতিও মদনমোহন বৰুৱাৰ ঘৰত বহুত মানুহ গোট খাই আছিল। এল-পেটাৰ্ণৰ ঘৰটোৰ সমুখৰ কোঠাত, তাৰ বাহিৰত আৰু সোঁহাতলৈ থকা বাৰাণ্ডাৰ ওচৰত জুম পাতি পাতি মানুহবোৰ আছিল। ২৫ পাবাৰ মানৰ দুটা বান্ধব কোঠাটোত আৰু বাৰাণ্ডাত জলি আছিল। গিৰিশ বায়েনৰ মটৰ চাইকেল সশব্দে ওচৰ চাপি অহাত সকলো উৎকৰ্ণ হ'ল। 'ভটভটী' খন বাহিৰতে থৈ তেওঁ পদুলিয়েদি সোমাই আহিল।

মদনমোহন বৰুৱা আৰু তেওঁৰ পৰিয়ালটো সমুখৰ কোঠাটোতে মুখ শুকুৱাই, চকু ডাঙৰ ডাঙৰ কৰি বহি বা বিয় হৈ আছিল। বৰুৱা আদৰসীয়া, গিয়মীয়াটক ওখ, চুৰীয়া আৰু বগা কামিজ পিন্ধিছে। চকুৰ দাঁতিবোৰ ওখহা—বোম্বহয় মদ খায়, বায়েনে ভাবিলে। বৰমহানী ফুলা, চকু-মুখ সাধাৰণ। দুজনী পাভক জীয়েক আৰু দুটা ছুলত পাতা সৰু ল'ৰাৰে পৰিয়ালটো।

বৰুৱাই নিজৰ চিনাকি দি এছ-আই জনক ভিতৰ পিনেদিয়েই বাহিৰৰ ঘটনাস্থলী বাৰাণ্ডালৈ লৈ গ'ল। লাম্বিখাৰী চিপাহী দুজনে ছেলুট দিলে। গিৰিশ বায়েনে টুপীটো খুলি হাতত ললে।

পেট পেলাই বৃত্বেদহটো পৰি আছিল। এখন ডেকা ম'ৰা। পিঠিত এটা আৰুভৰ চিন—হাৰাৱান ছাৰ্টৰ ওপৰত ডেকা লাম্বি আছে। পাভকটক বহুচুৱা বেয়েনৰ টাউজাৰ্ছ পিন্ধা ডেকা জনক বায়েনৰ চিনাকি চিনাকি লাম্বি। কাষতকিৰ ডাল নিলে আৰু ডেকাৰ ডাপ—বুকুতো নিশ্চয় কুৰী বকা হৈছিল। ডেওঁ সুবিলে, "লাচটো কোনেবাই ছুইছিল নেকি?" চিপাহী এজনে কলে যে ডেওঁলোক অচাৰ পৰা কোনেও ছুৱা নাই। ফলক বৰুৱাহে জনালে যে ডেবেক্সকলৰ কোনেও একো স্পৰ্শ কৰা নাই। গিৰিশ বায়েনে

কাহ্নত ধৰি শটো নাহেটক বুৰাই ওপৰ-বু কৰি দিলে । তেওঁ নিজেই উচাপ খাই উঠিল । আন সকলোৱে ওচৰলৈ আহি ডেকাৰ বুৰখন জুমি তুৰি চাবলৈ ধৰিলে, কিন্তু কোনো এজনেই তেওঁৰ দৰে উচাপ নেখালে, আনকি স্বয়ং মদনমোহন বৰুৱায়ে । বায়ন অল্প আচৰিত হ'ল । মৃতকৰ বুকুত আৰু দুটা ছুৰীৰ আঘাতৰ চিন ।

ডেকাক গিৰিশ বায়নে চিনি পায়—বা পাইছিল । তেওঁৰ এজন সহপাঠী বন্ধু ; নাম পদ্মলোচন বৰা । বায়নৰ বিমান দূৰ জনা আছে, পদ্ম বৰাই বিশ্ববিদ্যালয়ত ল পঢ়িছিল, আন কাম একো নাছিল । তেওঁ কৰুণ ভাৱে বৰাৰ কাঁতৰ, বিকৃত বুৰখনলৈ ভালোমান পৰ চাই থাকিল । আন সকলো মানুহ নিব্বৰ । কোনো কোনোৱে পুলিচ কৰ্মচাৰী জনৰ পিনে চাইছিল, তেওঁ কি মন্তব্য দিয়ে বুলি ।

নিব্বৰ থকাৰ সময়তে গিৰিশ বায়নে ভাবিছিল : ইয়াৰ কোনো মানুহেই পদ্ম বৰাক চিনি নেপায়নে ? বৰুৱায়ে চিনি নেপায়নে ? এই ঘৰৰ লগত পদ্মৰ কিবা সম্বন্ধ নাছিলনে ? বৰুৱাই নিশ্চয় চিনি পাইছে, সেই কাৰণেই মনে মনে আছে ।

মানুহবিলাকলৈ চাই তেওঁ স্মিলিলে, “আপোনালোকৰ কোনোবাই এওঁক চিনি পায়নে ?”

প্ৰথমে কোনেও একো নেমাতিলে । বায়নে আকৌ সোধাত দুই-এজনে কলে যে তেওঁলোকে চিনি নেপায় । কিন্তু বৰুৱাৰ ঘৰৰ ওচৰৰে দুই-এজনে কলে যে তেওঁলোকে মৃতকক মাজে-মাজে বৰুৱাৰ ঘৰলৈ অহা যেন দেখিছিল, কিন্তু তেওঁনো কোন তেওঁলোকে দেখােনে । বায়নৰ প্ৰশ্নৰ উত্তৰত তেওঁলোকে কলে যে মানুহৰ ঘৰলৈজো নানান মানুহেই আহে, গতিকে মৃতকক তেওঁলোকে বিশেষ ভাৱে কেতিয়াও লক্ষ্য কৰা নাছিল । সেই বাবে শটো লুটিয়াই দিওঁতেও প্ৰথমে চিনিৰ পৰা নাছিল, নাহে নাহেহে চিনি পাইছে ।

পুলিচে সকলো মানুহকে আঁতৰাই পঠালে । বায়নে চিনাৰ্থী সুজনক বৰীয়া বৈ মদন বৰুৱাক লৈ বাহিৰেদি আহি সমুখৰ কোঠা-

টোত বহিনহি । তাত তেতিয়া কোনো নাছিল । দুয়ো ওচৰা-ওচৰিকৈ দুখন চকিত বহিল ।

ৰায়নে স্মিলিলে, “বন্ধু, আপুনি মানুহ জনক চিনি পায় নহয়নে ?”

বন্ধুৱাই সাৱধানে কলে, “হয় ।”

“আপোনালোকৰ লগত পদ্মলোচনৰ কি সম্বন্ধ কওকচোন ।”

মদন বন্ধুৱাই একে সাৱধান সুরতে কলে, “আমাৰ লগত তেনেকৈ তেওঁৰ বিশেষ সম্বন্ধ একো নাই । এনেয়ে চিনাকি আৰু । মাজে-সময়ে আমাৰ ঘৰলৈ আহি থাকে । কেনেকৈ চিনাকী হৈছিল মোৰ ভালদৰে মনত মনত নাই । মোৰ সৰু জনী ছোৱালী মিনু—মিনতিৰ লগত প্ৰথমে বোধহয় ইয়ালৈ আহে । তাই কলেজত পঢ়ে, তাতে কেনেবাকৈ চিনাকী । পদ্মৰ দেউতাকৰ সৈতে অৱশ্যে আমাৰ ভাল পৰিচয় আছিল । তেওঁ এতিয়া চুকাল । দেউতাকৰ পৰিচয় দিয়াত আমিও ভাল পালো—মাজে-মাজে আহি থাকিবলৈ কলো—অৱশ্যে ভৱতৰ খাতিৰত । তেওঁ আহি থকাত ঘৰ খনৰ লগত আপোন হৈয়েই পৰিছিল । মই জনাত দেউতাকে তালৈমান সা-সম্পত্তি কৰি থৈ গৈছে । কলিকতাত পঢ়া ভায়েক এটাৰ বাহিৰে পদ্মৰ কোনো নাই । পদ্মই ইয়াতে ন পঢ়িছিল । তেওঁলোকৰ ঘৰ চেনিকুঠী ছিলছাইদত, বোধহয় অলপ পাহৰুৱা ঠাইত । লগত বুঢ়া খুৰাক জন থাকে বুলি কৈছিল । খুৰাকক মই চিনি নেপাওঁ ।”

গিৰিশ ৰায়নে স্মিলিলে, “পদ্ম বৰা আপোনালোকৰ ঘৰলৈ আজি আহিছিলনে ?”

“আজি—নাই অহা ।”

“বাক কওকচোন লাচকৌ আপোনালোকে কোনে কেনেকৈ প্ৰথমে দেখিবলৈ পালে ।”

অলপ মোহি লৈ মদন বন্ধুৱাই কলে, “আমি গোট্টেইবোকে

আজি চিনেমা চাবলৈ গৈছিলো। ঘৰত কোনো নাছিল। ঘৰটো আন কালৰ দৰে তলা মাৰি থৈ গৈছিলো। ন বজাৰ পিচতে আমি বিজ্ঞাৰে উলাটি আহো। তলা এইটো কোঠাতে বহা হয়। এই পিনেদি সকলোৱে ঘৰ সোমায়। সেই বাৰান্দাৰ লাইট জলাই মোৰ ডাঙৰ জনী ছোৱালী—তাইৰ নাম শীলা—মানে স্নুশীলা—তাই ওলাই আহিছিল। তায়েই প্ৰথমে ডেড বডীটো দেখি চিঞৰ মাৰি উঠে। তেতিয়া আমি আটায়ে ওচৰ চাপি য়াওঁ।....তাৰ পিছত ধানাত থকা দিওঁ।”

বায়নে হঠাৎ সুধিলে, “আপোনালোকে কোনটো হলত চিনেমা চাবলৈ গৈছিল?”

“বিজুলী।”

“চাওঁ টিকেটৰ কাউণ্টাৰকইল কেইটা আনকচোন।”

মদন মোহন বৰুৱা অলপ যেন চক খাই উঠিল। আচৰিত হৈ পুলিচ বিষয়া জনৰ ফালে চাই থাকিল। গিৰিশ বায়নেও কঠোৰ ভাৱে তেওঁৰ চকুলৈকে চাই আছিল। সেই দৃষ্টি সহিব নোৱাৰি বৰুৱা নাহেটক উঠি ভিতৰলৈ গ’ল। উলাটি আহোতে ভালেমান পৰ লাগিল, ভিতৰত বিচৰা-বিচৰি আৰু নিম্ন স্বৰত কথা পতাও শুনা গ’ল। প্ৰায় দহ মিনিটৰ পিচত অপৰাধৰ হাঁহি মাৰি বৰুৱা ওলাই আহিল।

“আছে, বিনুৱে—বিনতিয়ে, মানে মোৰ সৰু ছোৱালী জনীয়ে তাইৰ বেগত স্নুয়াই থৈছিল। এইয়া লওক।” এই বুলি বৰুৱাই টিকেটৰ টুকুৰাৰ আপটো বায়নৰ হাতত দিলে।

ভাচ পাও বেলাদি টুকুৰা কেইটা বেলি চাই বায়নে নিজকে কোৱাৰ দৰে কলে,—“আপোনাৰ পৰিয়ালত ছজন মানুহ। আজি গধূলি আটাই কেজনে বিজুলীত চিনেমা চাবলৈ গৈছিল। কিন্তু টিকেট আছে পাঁচ জন।”

বৰুৱাই অপৰাধী হাঁহিটো হে: হে: কৈ মাৰি কলে, “বই

তাকেই কব খুজিছিলো । মই চিনেমা চোৱা নাছিলো । এওঁলোকক টিকেট কাটি দি মই আন একালেহে গৈছিলো ।”

“আপুনি ক'লৈ গৈছিল ?”

“মই বন্ধু এজনৰ ঘৰত বহি আছিলোঁগৈ ।”

“আপোনাৰ বন্ধুৰ নাম আৰু ঠিকনা কওক ।”

বায়নে নোট খুকত নিজৰ কলমেৰে দুই-এটা কথা লিখিও গৈছিল । বৰুৱাৰ উদ্ভৱ পোৱাত পলম হোৱাত তেওঁও বৈ আছিল । অৱশেষত বৰুৱাই স্কোভেৰে কোৱাৰ দৰে কলে,—“তেখেতৰ নাম ঘনশ্যাম কটকী, ক’চত মোৰ লগতে কাম কৰে, থাকে লাখটকীয়া বোডত, হৰিসভাৰ অলপ দক্ষিণতৈ । নিজা ঘৰ আছে ।”

টিকেট কেডোখৰ ওততাই দি বায়নে নোট বুক আৰু কলম জীমৰি পকেটত থলে । তাৰ পিচত বন্ধুসূচক হাঁহি এটা মাৰি কলে, “আপোনাৰ ঘৰটো অলপ মোক চাবলৈ দিবনে ? কিবা সন্দেহজনক বস্তু পাওঁ নেকি চাব খুজিছো ।”

বৰুৱাই আৰু ধৈৰ্য্য ধৰি থাকিব নোৱাৰিলে । অলপ ঝণ্ডেৰেই সুধিলে, “তাৰ মানে আপুনি আমাকেই সন্দেহ কৰিছে ? পদ্যক আমি হত্যা কৰিলো ?”

বৰুৱাৰ মুখৰ পৰা মদৰ গোন্ধ এইবাৰ বায়নে ভালদৰেই পালে । তেওঁ হাঁহি মাৰি কলে, “নহয় ডাঙৰীয়া, আপোনালোক ঘৰত কোনো নাছিল, হত্যাকাৰীয়ে বুধি কৰি আপোনালোকক বিপদত পেলাবৰ মনেৰে অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰ ভিতৰলৈ কেনেবাকৈ সবকাই থৈ যাবগতো পাৰে ?”

বৰুৱাই কলে, “ভিতৰত আমি একো বস্তু দেখা নাই । ভিতৰলৈ ভেনেকৈ একো বস্তু পেলাবও নোৱাৰি । আৰু ঠিক মতে ছাৰ্ট ওৱাৰেণ্ট নহলে মই মোৰ ঘৰ খোলা-জালট কৰিবলৈ নিদিওঁ ।”

শিৰিষ বায়নে থিয় হৈ হাঁহি হাঁহিয়েই কলে, “বাক বাক, আপোনাৰ আপত্তি আছে যদি কোনো কথা নাই । মই বাহিৰ বনকে

এৰাৰ চাই বাওঁ । আহক ।” দুয়ো বাহিৰলৈ আহিল । আহি থাকোতে বায়নে সুধিলে, “আপুনি আপোনাৰ ল’ৰা-ছোৱালীবিলাকক আকৌ চিনেয়া হলব পৰা লৈ আহিলনৈগৈ নেকি ?”

“হয় । ছবি শেষ হোৱাৰ অলপ আগতে গৈ মই বাহিৰত বৈ আছিলো ।”

বায়নে চিপাহী কেজনক বাহিৰ খনতে অলপ বিচাৰ-খোচাৰ কৰি চাৰলৈ লগাই দিলে ; তেওঁৰ শক্তিশালী টচৰ্চটোও সিহঁতক দিলে । তেওঁ নিজে বৃত্তদেহটো পুনৰ ভালদৰে চাৰলৈ ধৰিলে । ওচৰত বহি, কেতিয়াবা ঘূৰি ঘূৰি ভালমান পৰ পৰীক্ষা কৰি তেওঁ কলে, “বৰুৱা, পদ্যক কোনোবাই হত্যা কৰি আনি ইয়াত থৈ গৈছেহি । আপোনাৰ ঘৰত নিশ্চয় কোনেও এই কাণ্ড কৰা নাই । ইয়াতে হত্যা কৰা হলে ডেকাৰ চিন আন ধৰণৰ হ’লহেঁতেন ।”

“নিশ্চয়”, বৰুৱাই টপবাই কলে, “সেইটোৱেই হয় । এতিয়া কোন কুকুৰে মোক বিপদত পেলাব খুজিছে সেইটোহে কথা ।”

“আতভাৱীক বিচাৰি উলিয়াবই লাগিব । আপুনি চিন্তা নকৰিব, সি ধৰা পৰিবই ।” গিৰিশ বায়নে হাত দুখন জোকাৰি বিয় হৈ এটা চিগাৰেট জ্বলালে । চিপাহী কেজনে আহি জনালে যে ওচৰে-পাৰে সিহঁতে একো বিচাৰি নেপালে, ধুনীয়ে বুদ্ধিৰে কাৰ কৰিছে, সন্দেহজনক একো এৰি যোৱা নাই ।

বায়নে কলে, “ভোৱালোক ইয়াতে থাকা । মই ধানৰ পকা গাড়ী পঠিয়াই দিব । লাচ ইম্পিটেলত লৈ যাবা । মই বাওঁতে চৰ টিক কৰি যাব ।”

তেওঁ আলিৰ সিনে খোজ ললে । লগে লগে আহি বৰুৱাই নবৰ স্মৰত কলে, “ছাৰ আপুনি বেয়া দেখাৰ । ইচ্ছা কৰে বৰি মোৰ ঘৰটো এৰাৰ চাই যাব পাৰে । মোৰ কোনো আপত্তি নাই ।”

বায়নে হাঁহি কলে, “ধন্যবাদ বৰুৱা । আপোনাৰ কৰ মই

নেচালেও ছব। দৰকাৰ হলে বাক পিচত দেখা যাব। সন্দেহ-জনক কিবা পালে আমাটলৈ থৈ দিব। নমস্কাৰ।”

তেতিয়া বাতি বাৰ বাজিবৰ হৈছিল। গিৰিশ বায়নে মটৰ চাইকেল চলাই উজান বজাৰ পাব হৈ গ’ল। যোৰ পুখুৰী পাৰৰ নিজৰ ঘৰলৈ নগল। তেওঁ গৈ ভেটেবিনেৰি কলেজৰ বাণ্ড ফালৰ বাটটোৱেদি মটৰ চাইকেল চলাই দিলে। বাটৰ দাঁতিতে থকা ঘৰ এটাৰ ওচৰত তেওঁ নামিল। যেচিনটো বন্ধ কৰি ঠেলি ঠেলি ঘৰৰ দ্বাৰাঙ্গাত ঢুলিলেগৈ। সমুখৰ কোঠাটোৰ দুৱাৰত চকিয়াই চকিয়াট মাতিবলৈ ধৰিলে, “সুবেন, এই সুবেন, সুবেন, উঠ চোন, মই গিৰিশ, সুবেন।”

দ্বাৰাঙ্গাৰ বাতুটো জলি উঠিল। গিৰিশ বায়নে পোহৰত ওলাই পৰা বাহিৰখন এবাৰ চাই ললে। দুৱাৰ খন খুলি চকু মোহাৰি মোহাৰি পায়জামা-গেঞ্জি পিন্ধা ডেকা এজনে ভুৰুকি মাৰি চালে। অবাক হৈ তেওঁ কলে, “গিৰিশ, তই ইমান বাতি?”

“লাইটটো নুমাই যে সুবেন। তই পাইজামা পিন্ধি আহ, ডালেই হৈছে। কানিজ এটা পিন্ধি ল চোন। পদ্যলোচন বৰাৰ ঘৰটো দেখিছ নহয়? আহ বোক দেখুৱাই দিবি।”

সুবেন ডেকাই লাইটটো নুমাৱাই দিলে। বায়নে মটৰ চাইকেল খন ঠেলি কোঠাটোৰ ভিতৰলৈ নিলে; ডাৰ পিচত টচৰ মাৰি বন্ধ কানিজ পিন্ধাত সহায় কৰিলে। সুবেন ডেকাই সুবিলে, “পদ্যৰ ঘৰটো এই মাতিখন তোক কেনে? কি হৈছে?”

“বাটত কম আহ। তিনিছিন্নেৰে সাৰ পালে বেয়া পাব। যেহি কথা নকৰি।” দুৱাৰত ডেকা লগাই দুয়ো ওলাই আহিল।

পাহাৰৰ ওপৰলৈ যোৱা বাটটোৱেদি গৈ থাকোঁতে বহুক বায়নে ঘটনাটো চমুকৈ কলে। ডেকাই ভয় ধাই কলে, “খেং যোক তই কলৈ আনিছ? কিবা বিপদ ঘটে যদি?”

“তই সৰুৰে পৰা ভয়াভুৱ। এতিয়া তিনিহিন্দেৰৰ জুৱজুৱাত থাকিও একেই হৈ আছ—বা বেয়াহে হৈছ বেছি। মই আছো আহ, মোৰ হাতত বিভলভাৰ এটাও আছে।”

দুয়ো এটা টিলাটলৈ ভালেখিনি ধিয়, মাজে মাজে খাপ কটা বাট এটাইদি উঠি যাবলৈ ধৰিলে। ওপৰত এটা ডাঙৰ ঘৰ আছে বুলি অনুমান কৰিব পাৰি। দুয়ো মনে মনে গৈ ওচৰ পালৈগৈ। ওপৰখন এবিঘাতকৈও কিছু বেছি মাটিৰ সমতল। দক্ষিণ-পশ্চিমলৈ মুখ কৰি থকা ই-পেটাৰ্ণৰ ঘৰটো বেছ ডাঙৰ। ঘৰটো আন্ধাৰ, কতো লাইট জলাৰ চিন নাই। কিন্তু চকুৰ দৃষ্টি আন্ধাৰৰ মৈতে অভ্যস্ত হোৱাত তেওঁলোকে ঘৰটো বেছ ভালকৈয়ে মণিব পাৰিলে। সমুখৰ খাঁহনিখনতে দুয়ো কিছু সময় ব'ল। তাৰ পিচত বায়নে কুচকুচাই কলে, “পাচ ফালটো এবাৰ চাই লওঁ আহ।”

“কিয়?”

“এনেয়ে অ’। এই অকলশৰীয়া ঘৰটোতনো বুনাটো কেনেকৈ আছে তাকেহে ভাবিছো।”

“পদ্য আছিল নহয়?”

“অৱশ্যে।”

দুয়ো লাহে লাহে সোঁহাতেদি পাচ ফাললৈ গ'ল। পাত্তে লগা পাকঘৰটো দেখিলে। হঠাৎ প্ৰিবিথ বায়নে বাওঁহাতেৰে স্মৰেন ডেকাক বধাই সোঁহাতেৰে টচৰ্চটো জলাই দিলে: পাকঘৰৰ বেঞ্চ পৰা ত্ৰি এটা জাপ মাৰি পৰি ওচৰৰ জাৰ্ভান বন্দনিখনলৈ লৰ মাৰিলে। দুই বছৰে স্পষ্টভাৱে দেখিলে পাত্ত মাত্ৰ খাকী হাকপেণ্ট শিঙা মানুহটো দৌৰি গৈ নুনুঙীয়া বাটটোত নেদেখা হৈ গ'ল। স্মৰেন ডেকাৰ মুখ শুকাই গ'ল।

কিন্তু বায়নে বাওঁহাতত টর্চটো লৈ সোঁহাতেৰে বিভিন্নভাৰটো উলিয়াই লৈ আগ বাঢ়ি ক'লে, “মোৰ পাচে পাচে আহি থাক সুবেন। ভয় নকৰিবি, হলে মোৰহে আগতে কিবা হ'ব।”

লাইটৰ পোহৰক অনুসৰণ কৰি কৰি দুয়ো অকোৱা-পকোৱা লুংলুঙীয়া বাটটোৱেদি কিছু দূৰ আগুৱাই গ'ল। কিন্তু কাকো কতো নেদেখি বায়নে স্থধিলে, “এই বাটটো কলৈ গৈছে সুবেন?”

“এই পিনে গৈ গৈ হেপীভিলা আৰু খাৰঘুলি ওলাবলৈ পাৰি। কিন্তু ঠিক বাট নহয়, নলা, চোতাল আদি পাৰ হৈ যাব লাগে।”

“বাৰু ব'ল উভতি যাওঁ। বুঢ়াকে চাওঁগৈ।”

দুয়ো উভতিল।

ডেকাই স্থধিলে, “বুঢ়াৰ তালৈ কিয় যাব?”

“ভতিজাক সৰাৰ খবৰটো দিওঁ। লাচটোৰ প'ষ্ট মৰ্টেৰ কৰিবতো, তাৰ আগতে বুঢ়াই চাই নওক।”

দুয়ো দুৱাৰ মুখত থিয় হ'লগৈ। বায়নে দুৱাৰত চকিয়াই চকিয়াই চিঞৰিবলৈ ধৰিলে। অলপ পিচত ভিতৰত “কোন” বুলি কোনোবাই মতা শুনা গ'ল আৰু লাইট অলপ দেখা গ'ল। গাত এড়ি চাদৰ লোৱা বুঢ়া মানুহ এজনে দুৱাৰ খুলি দিলে।

জীৱেশ্বৰ বৰা বেছ ওখ-পাখ মানুহ। বৰখত ক'লা, বুৰটো পকা চুলিৰে বগা হৈ উঠিছে। হাঁত কিছু সৰা নাই। গাটোও আটিলেই হৈ আছে। বাৰ্জকাৰ বাবে চকুৰ পতাবোৰ উলৰি পৰিৰ ধৰিছে।

ভেওঁ অৰাক হৈ গিৰিশ বায়নকৈ চাই থাকিল। বায়নে হাঁহি কলে, “বেয়া নেপাৰ, মাজনিশা আহিবি থিৰকৈ আহিলো। আপুনি-ৱেই পলুলোচন বৰাৰ খুৰায়েৱেৰে বহুৱে?”

“হয় যোপা।” বৰাৰ হাতটো অলপ সোঁতৰে কিছু স্বেৰণ।

“পৰা বৰাৰ কথা লৈ আহি আহিলো। ভিতৰত কতক বহিব পাৰিবনে?”

“নিশ্চয় পাৰিবা। আহা, আহা।”

বুঢ়াৰ পাচে পাচে দুই বন্ধু সোমাই গ’ল। সেইটো অসজ্জিত
ড্ৰিং কৰ। শ্মিং-দিয়া ছোকা ছেট, দাবী কাৰ্পেট, ডাঠ পৰ্ক। আদি
আচৰাক-পত্ৰ সেৰিলেই গৃহস্থৰ স্বচ্ছন্দতা বুদ্ধিৰ পাৰি। গিৰিণ বায়ন
আৰু স্নবেন ডেকা এখন ছোকাত বহিল। জীৱেশ্বৰ ববাই ওচৰৰে
এখন চকিত বহি তেওঁলোকলৈ প্ৰশ্নসূচক নুটিবে চালে।

বায়নে কলে, “আপোনাৰ ভতিজাক এতিয়া ক’ত আপুনি
কৰ পাৰেনে?”

“নাজানো, কিয়? তাৰ ঘৰলৈ অহা সময়ৰ একো ঠিক নাই।
কোনোবা দিনা কেতিয়া আহে বই কবই নোৱাৰে।—ছাবভেণ্টে
দুৱাৰ খুলি দিয়ে।”

“আজি গধূলি বা আবেলি কিমান পৰত তেওঁ ওলাই গৈছিল?”

“আজৰ হওঁ হওঁ হওঁতেই গৈছিল কিজানি।”

গিৰিণ বায়নে একেধৰে বুঢ়ালৈ চাই আছিল। জীৱেশ্বৰ
ববাই স্নথিলে, “কিয়, কিবা হৈছে নেকি?”

বায়নে কলে, “শান্তিপুৰৰ মদনমোহন বৰুৱাৰ ঘৰৰ বাৰান্দাত
আজি ৰাতি ন মান বজাত এটা ডেড-বঙী পোৱা গৈছে। সেইটো
পদ্যলোচন বৰাৰ।”

বুঢ়াৰ গাটো দাং খাই আছিল। “কি কলা?” তেওঁৰ মাতটো
সৰু হৈ গ’ল।

“হয়, আপোনাৰ ভতিজাকক কোনোবাই হত্যা কৰি ডাড
পেলাই বৈছিল।”

বুঢ়া ধক-ধককৈ উঠিল। “কি কৈলা ভোমালোকে?” তেওঁ
আকৌ বহি পৰিল। সেপ টানি দুই বন্ধুলৈ চাই কলে, “পদ্যক
কোনোবাই হত্যা কৰিলে? বই এতিয়া কি কৰিব? নি ক’ত
আছে? ইচ ইচ ইচ।” বুঢ়া আকৌ উঠিল।

ভয়ভয় স্নবেনে সহ্য কৰিব নোৱাৰি ডাকবুৰ কৰিলে।

সংযতভাৱে কলে, “আপুনি বহক। অধৈৰ্য্য নহব। মই এছ-
আই গিৰিশ ৰায়ন। কেছটোৰ ময়েই তদন্ত কৰিছো। ডেড-
বডীটো এতিয়া হস্পিটেলত আছে। আপুনি ইচ্ছা কৰিলে চাই
আহিবগৈ পাৰে। কাইটল সন্নিধি নেপাবও পাৰে, কাৰণ প’ষ্ট
মৰ্টেম হৈ যাব।”

বুঢ়া আকৌ বহিল। তেওঁ একেখৰে সমুখলৈ চাই থাকিল।
কিছু সময় কাবো মুখত মাত-বোল নাই। বুঢ়াৰ ওঁঠ দুটা কঁপিছিল।
শেষত ৰায়নে মাত লগালে, “ডাঙৰীয়া।”

“মই যাম ৰোপা। এতিয়াই বাছাক এবাৰ চাই আহোঁগৈ।
তোমালোকে মাত্ৰ মোক অলপ ধৰি তললৈ লৈ ব’লা। তলত আমাৰ
গাড়ী আছে।”

বুঢ়া আকৌ উঠিল। দুই বন্ধুও উঠিল। ৰায়নে সন্নিধিলে,
“যবত আৰু কোন আছে?”

“মাত্ৰ ছাবভেণ্ট এটা আছে। আহা তাক জগাইগৈ। সি
দুৱাৰ জপাই ধব। তাক একো নকৰা, মিছাকে ভয় খাব। পিচত
মই কৰ।”

জীৱেশ্বৰ বৰাৰ পাচে পাচে গৈ ৰায়ন আৰু ডেকাই এটা
শোৱা কোঠা পাব হৈ গ’ল। তাৰ পিচত ভিতৰ পিনৰ বাৰান্দা
ওলালগৈ। দীঘল বাৰান্দাখনৰ সিমূৰে বহু কোঠা এটাৰ সমুখত বৈ
বুঢ়াই দুৱাৰত ঢকিয়াই মাতিলে, “এই ধনীৰাম, ধনীৰাম, উঠচোন।”

দুৱাৰ খুলি, চকু ৰোহাৰি ধনীৰাম ওলাই আহিল। মানুহটো
ভৰ ডেকা বয়সৰ, বাচনত অলপ বেছি যেন লাগে, বিট্কা বৰনীয়া,
মুখখনো সবম লগা, মাত্ৰ চকু দুটাহে জুৰ যেন লাগে, বঙা পৰাও।
পিছনত আঁঠুৰ তললৈ পকা এৰম ঢুকিয়া আৰু এটা বলিখন পেতি।
সি অৰাক হৈ ইকিজনলৈ চালে। বুঢ়াই কলে, “চাওঁ ওলাই আহ।
মই এতিয়া একালে যাম। ওঁঠ দুৱাৰদোৰ মাৰি ধৰি আৰু বাহিৰৰ
কোঠাটোতে শুই থাকিব।”

ধনীৰাম ওলাই আহিল। সকলোৱে উলটি খোজ ললে। হঠাৎ গিৰিশ বায়ে ধনীৰামৰ কোঠাটোৰ ভিতৰলৈ ঘূৰি গৈ দি লাইট মাৰি চাই কলে, “তুমি যি ডাঙৰ কোঠাটো পাইছাছে হেৰি, কি নাম তোৰাৰ?”

“নি—নি—ধনীৰাম দেউতা।”

ৰায়নৰ কথাত বাকী সকলোৱে উলটি চাইছিল। তেওঁ দুৱাৰখন টান মাৰি থৈ আহি তেওঁলোকৰ লগ ললেহি। যিটো বাক্সেদি আকৌ গৈ যেতিয়া সকলোটি ৰাতিৰ ওলালগৈ তেতিয়া দুৱাৰ ডলিত বৈ যোৱা ধনীৰামলৈ চাই জীৱেশ্বৰ বৰাই কলে, “মই গাড়ী লৈ ৰাখ। সন্ধানকালেই আহিম। যিটো ভালকৈ চাৰি।”

তেওঁলোক চোতাল পাৰ হৈ লাছে লাছে নামি যাবলৈ ধৰিলে। ধনীৰামে দুৱাৰ বন্ধ কৰাৰ শব্দ কাণত পৰিলত বায়ে স্মিলিলে, “ধনীৰাম ধোনা নেকি বৰা ডাঙৰীয়া?”

অলপ ইঁহি বুঢ়াই কলে, “নহয় ৰোপা, পুলিচৰ মানুহ দেখি ভয় খাইছে।”

“অ” বুলি ৰায়ন মনে মনে থাকিল। যেতিয়া আলিবাট পালেগৈ তেতিয়া বায়ে কলে, “আপোনালোকৰ যিটো এচুকীয়া, অকলশৰীয়া। চোৰ-চাৰিলৈ ভয় নেলগেনে?”

বুঢ়াই কলে, “ঈশ্বৰৰ কৃপাত আজিলৈকে একো অৰুচন ঘটা নাই ৰোপা।”

ৰায়নে কলে, “অলপ আগতে আমি আপোনাৰ ঘৰত উপস্থিত হওঁতে কোনোবা এটা হাকপেণ্ট পিন্ধা মানুহ পাকঘৰৰ পিনৰ পৰা ওলাই সাউং কৰে ছাৰিয়নি ভৰাত লোহোৱা হৈ গ’ল। আমি অলপ খিচাৰি চলো, পিচে নেপালো।”

উজুটি খাই পৰি থোকা বুঢ়াক ওচৰত থকা স্তৰেন ঢেকাই সাউট মাৰি ধৰি ৰাখিলে। বুঢ়াই কলে, “হয় নেকি? বৰ আচৰিত কথা। চোৰ যদি হয় তেন্তে এই প্ৰথম সন্ধানিলে। কোৱা চোৰ

অৱশ্যে আমাৰ ঘৰত সহজে সোমাব নোৱাৰে। তথাপি এতিয়াৰ পৰা সাৱধান হ'ব লাগিব।”

আনিৰ দাঁতিতে থকা গেবেজটো তেওঁলোকে পালেগৈ। লগা-লগি এটা কোঠাত ড্ৰাইভাৰ থাকে। তাক জগাই বুঢ়াই চমুকৈ পৰিস্থিতি বুজাই দি গাড়ী উলিয়াবলৈ কলে। তেওঁ বায়নকো লগ লৈছিল। বায়নে কলে যে তেওঁৰ মটৰ চাইকেল আছে আৰু স্নুবেন ডেকাৰ ঘৰ ইয়াতে। বুঢ়া গাড়ীত উঠিলত বায়নে কলে, “আৱশ্যক বোধ কৰিলে আপুনি থানাৰ পৰা চিপাহী দুজন খুজি আনিব পাৰে।”

বুঢ়াই ধন্যবাদ জনাই বিদায় ললে।

দুই বন্ধুৱে কথা পাতি পাতি নামি বাবলৈ ধৰিলে। স্নুবেন ডেকাই সুধিলে, “তই চব মানুহকে চোভা কৰ নেকি অ’?”

বন্ধুক এটা চিগাৰেট দি গিৰিশ বায়নে কলে, “মই ভাবিছিলো তই কেৱল ভয়াভুৱহে। পিচে বুদ্ধিও আছে দেখিছো। কিয় সুধিলি?”

“চোৱৰ কথাটো শেষলৈকে কোৱা নাছিলি। ধনীবাৰৰ কোম্পাণীত ভুলকি মাৰি কিবা চাইছিলি। তাৰ মানে তই নিশ্চয় কিবা সন্দেহ কৰিছ।”

“তই ঠিক ধৰিছ। সঁচা কথা কবলৈ হলে এনেকুৱা বিষয়ত মই বাক-তাকে সন্দেহ কৰো। নাহে নাহে সন্দেহৰোৰ দূৰ কৰি আচল দোষীৰ ওচৰ চাপিব খোজো।বাক বাদ যে সেইবোৰ। ক চোন পদ্মৰ বিষয়ে তই কি জান।”

ডেকাই কলে, “মই কি জানিব?”

“এনেই ক। ডোক সন্দেহ কৰা নাই দে।”

“নহয়, তাৰ লগত ডয়ে পঢ়িছিলি, যেনে পঢ়িছিলো। তই বিবান জান, যেনে নিবানেই জানো।”

“তথাপি, তইও ওচৰা-ওচৰিকৈ থাকতো। মই আজি কহুত কিয় পদ্মক লগ পোৱা নাছিলো।”

সুৰেন ডেকাই কলে, “বয়ো এই বাচিহঁতে প্ৰায় লগ পাওঁ । কেতিয়াবা গাড়ীৰে ওলাই যায় আৰু কেতিয়াবা খোজ কাঢ়িয়েই যায় । মই দুদিন কি তিনি দিনহে তেওঁলোকৰ ঘৰলৈ গৈছো— কিবা কিতাপ বিচাৰি । বেছ টকা-পইচা থকা মানুহ । গলে খুব খুৱায় । দেউতাকে হেনো আপাৰ আসামত বাগান এৰনো কিনিছিল । মৰাৰ লগে লগে কোনোবা মাৰোৱাৰীক বিক্ৰী কৰি দিলে । ডাঙৰ ডাঙৰ কোম্পানীৰ বহুত শ্ৰেয়াৰ পুতেকহঁতৰ নামত লৈ থৈছে । পদ্মৰ ভায়েক ৰাজীৱলোচনে কলিকতাত এম-এ পাঠি আছে—হাডিস্তত থাকে । ইয়াতো বহুত মাটি-বাৰী আৰু ঘৰ আছে । এইবোৰৰ আৰ্জনেবেই ঘৰ চলে । পদ্ম কিঙ্ক ঘৰ ভাল ল’ৰা গিৰিশ, ঘৰ অমায়িক, ভেম বুলিবলৈ তাৰ নাছিলেই ।”

শেষৰ কালে সুৰেনৰ মাতটো কৰণ হৈ উঠিছিল । দুয়ো সুৰেনৰ তিনিহিয়েকৰ ঘৰ পাইছিলহি । মটৰ চাইকেলখন বাহিৰলৈ উলিয়াই গিৰিশ বায়নে সুধিলে, পদ্মৰ ব্যক্তিগত কথা কি জান ? এই ঘৰ বিয়া-বাক..... ।”

“নাই খেং বিয়া কৰোৱা নাই ।”

“লভ-চভ ?”

“দুৰ । সেইবোৰ কিবা থাকিলে তোক-মোক কৰ নেকি ?”

“অৱশ্যে ।”

গিৰিশ বায়নে সিমানতে বিদায় ললে ।

ৰাতিপুৱা সাত বজামানত ভিতৰ পিনেদি আহি কমলিনী গিৰিশ-
বায়নৰ ঘৰৰ ভিতৰ বাৰান্দাত উঠিলহি। দুৱাৰ খোলা আছিল,
বদন ভিতৰৰ কোঠা এটাতে শোৱে, সি উঠি পাকঘৰত চাহৰ যোগাৰ
কৰিছিল। তাই বাৰান্দাৰ পৰাই বদনক সুধিলে, “চাহেৰ উঠা
নাই বদন?” সি কলে, “নাই উঠা আইদেউ। ৰাতি তিনি
বজাতহে আহিছে।”

কমলিনী সোমাই গ’ল। বায়নৰ শোৱা কোঠাৰ দুৱাৰ খোলাই
আছিল। তেওঁ তেতিয়াও ঘোৰ চোপনিত। কমলিনীয়ে লাহেটেক
গৈ আঠুৱাটো দাঙি চালে। চকু-মুখৰোৰ খং উঠি ধকা যেন দেখি।
তাইৰ মনত দুটো বুদ্ধি খেলালে: আঠুৱাটো একালে আলকুলকৈ
দাঙি দিলে; তাৰ পিচত খাবলৈ ধোৱা পানী গিলাচ হাতত লৈ
সৰুকৈ এচলু পানী বায়নৰ চকুৱে-মুখে ছটিয়াই দিলে। বায়নে
চকু খাই সাৰ পালে আৰু ধৰমবাই উঠি খপজপকৈ গাৰুৰ তলৰ
পৰা বিভলভাৰটো উলিয়াই ললে।

কমলিনীয়ে খিলখিলকৈ হাঁহিবলৈ ধৰিলে। “বৰ বীৰ পুৰুষ-
জন! ইফালে পুলিচত কাম কৰে। এজনী ছোৱালীয়ে এগিলাচ
পানী লৈ সমুখত থিয় হওঁতেই পিষ্টল উলিয়াইছে!”

হাৰ মনাৰ হাঁহি এটা মাৰি বায়নে বুৰটো আকৌ গাৰুত পেলাই
দিলে। বিভলভাৰটো নিৰিকি-বিদাৰি তেওঁ চোপনি-গধুৰ বাতেৰে
কলে, “মই এটা সপোন দেখি আছিলো কমলী। এটা ডকাইতিৰ
ডগল কৰিবলৈ গৈছিলো। এজনী মাইকী মানুহৰ ওপৰত আঘাৰ
চোভা হৈছিল—ডকাইতিৰ লগত তাইৰ লেন-দেন আছিল। কিন্তু
কোনো মতেই সৈ নেকাঢ়ে। শেষত এৰেষ্ট কৰিম বুলি ভয় খুউৱাত
হঠাৎ তাই দেখোন ছুৰী এখন কাপোৰৰ তলৰ পৰা উলিয়াই যোৱ

ওপৰত জপিয়াই পৰিল। এনেতে তোমাৰ পানীৰ ছিটিকনি লাগি সাৰ পালো। সমুখত মাইকী মানুহ দেখি স্বাভাৱিকতে বন্দুক বিচাৰিছিলো!”

একান্তমনে কাহিনীটো শুনি থকা কমলিনীয়ে কলে, “ভুলতে গুলীয়াই দিয়া হলে?”

বিভলভাৰটো আকৌ গাৰ তলত থৈ বায়নে কলে, “ভয় নাই। চকুত পানী পৰোভেই মই বুজিলো যে এই ডকাইতনীৰ পৰা গাটল খাটি নাই, মনলৈহে যি।”

“ইহ।” বুলি তাই গিলাচটো টেবুলত থৈ স্তম্ভিলে, “ধৰৰ কাগজত কালিৰ ঘটনাটো ওলাইছে। বাতি তিনি বজাতহে আছিল বোলে?”

“অঁ। চাওঁ কাগজ দুখন আনাচোন।”

কমলিনীয়ে ড্ৰয়িং ৰুমৰ পৰা “আগাম ট্ৰিবিউন” আৰু “নতুন অসমীয়া” দুখন আনি দি পাকঘৰৰ পিনে গ'ল। বায়নে পঢ়িবলৈ ধৰিলে। বেছি লিখা নাই, খুলমূলকৈ ঘটনাটো মাত্ৰ দিছে। বহস্যজনকভাৱে মৃতদেহ আৱিষ্কাৰ হৈছে বুলি লিখিছে আৰু পদ্যলোচন বৰাৰ অলপ পৰিচয় দিছে। পুলিচক সমালোচনা কৰা নাই, বিপ'ৰ্টাৰে নিজে একো সন্দেহো কৰা নাই।

স্বস্তিৰ নিশ্বাস পেলাই বায়নে উঠি মুখ ধুলৈগৈ। কমলিনীয়ে চাহ আনিলে। চাহ দি থাকোতে তাই বাতিৰ কথাবোৰ স্তম্ভিলে। বায়নে যিমান পাৰে চমুৱাই বাতিৰ অভিযানৰ কথা কলে।

এবাৰ চাহ খাই থাকোতে বায়নে একেধৰে তাইলৈ বহুত পৰ চাই আছিল। অলপ অস্বস্তি বোধ কৰি তাই স্তম্ভিলে, “কি চাইছে?”

বায়নে হাঁহি কলে, “মদনমোহন বৰমন্ডাৰ দ্বিতীয়া ছোৱালীজনীৰ নাম বিনু—নিৰতি বৰমন্ডা। কোনোবা কলেজত পঢ়ে। তুমি চিনি পোৱানে?”

কমলিনীয়ে অলপ ভাবি চাই কলে, “নাই নেপাওঁ।”

“নিশ্চয় তোমালোকৰ কলেজৰ নহয় তেনেহলে। অলপ চোবাংচোবাগিৰি কৰিব পাৰিবানে?”

“মানে?”

“মানে মিনতি বৰুৱাৰ বিষয়ে কিছুমান কথা মই জানিব খোজো। তেওঁৰ লগত পদ্ম বৰাৰ নিশ্চয় কিবা সম্পৰ্ক আছিল। নহলে বৰুৱাৰ ডাঙৰ ছোৱালী শীলা বা স্মীলাৰ লগত আছিল। সেইটো কেনে ধৰণৰ সম্পৰ্ক ভালকৈ জানি আহিব লাগে।”

কমলিনীয়ে আকৌ অলপ ভাবি চাই কলে, “বোধহয় পাৰিব। শান্তিপুৰত মোৰ লগৰ ছোৱালী এজনী আছে। তাই নিশ্চয় কব পাৰিব। মই এতিয়াই যাম।”

“চাৰাচ। যোৱা। মোলৈ ফোন কৰিবা—ইয়ালৈ, নহলে খানালৈ। নেপালে গুচি আহিবা।”

কমলিনীয়ে কাপ-প্লুটবোৰ লৈ ওলাই গ’ল। বায়নে চিগাৰেট এটা জ্বলাই টেলিফোনটোৰ ওচৰলৈ গ’ল। প্ৰথমে খানালৈ ফোন কৰি জানি ললে যে যোৱা বাতি জীৱেশ্বৰ বৰাই চিপাহী নিয়া নাই, নেলাগে বুলি কলে হেনো; শটোৰ ওচৰত বহি বুঢ়াই খুব কালিলে ফেকুৰি ফেকুৰি; বৰকৈ কোৱাতহে লাহেকৈ উঠি আহিল। মৰণো-স্তৰ পৰীক্ষাত পদ্ম বৰাৰ মৃত্যু বাতি ৮ আৰু ৯ বজাৰ ভিতৰত হৈছে বুলি পোৱা গৈছে।

দ্বিতীয়তে এছ-পিলৈ ফোন কৰি অলপ পিচত গলে লগ পাব নেকি খবৰ কৰিলে। এছ-পি বিনোদ কুকনে গিৰিঞ্জ বায়নক বৰ মৰম কৰে আৰু জটিল তলস্তবোৰ নিজ ইচ্ছাৰভেদে কৰিব পৰাত সহায় কৰি দিয়ে। আজিও যেতিয়া তেওঁ জনিলে যে যোৱা বাতিৰ হত্যাকাণ্ডৰ বিষয়ে ভেকা বিষয়াজনে কথা পাতিব বুলিছে তেতিয়া কুকনে তৎক্ষণাত কলে, “তুমি আহা গিৰিঞ্জ, মই বাহিৰতে জোৰালৈ বৈ থাকিম। চাহ খোৱা নাই যদি ইয়াতে বাৰাহি।”

“খন্যৰাধ চাব। মই চাহ খালো। মাত্ৰ পাটো তিয়াই ৰাওঁ।”

পৰুল্লিচ মিনিটৰ পিচত গিৰিশ ৰায়নৰ মটৰ চাইকেলৰ ভটভটনি জোৰ পুখুৰী অঞ্চলটোৱে শুনিবলৈ পালে। এছ-পিয়ে সঁচাকৈয়ে বাহিৰত তেওঁলৈ বৈ আছিল। বাহিৰতে বহি দুয়ো কথা পাতিবলৈ ধৰিলে। ৰায়নে যোৱা বাতিৰ ঘটনাৱলী ছবছ বৰ্ণনা কৰি কলে যে এতিয়ালৈকে একো আঁত বিচাৰি পোৱা নাই, সেই বাবে বৰ সান্থনানে আগ বাঢ়িব লাগিব, তেওঁ সংশ্লিষ্ট হব পৰা সকলো মানুহকে ভালদৰে পৰীক্ষা কৰি চাব খোজে আৰু আৱশ্যক বোধ কৰিলে কাৰোবাক গ্ৰেপ্তাৰো কৰিব খোজে।

বিনোদ ফুকনে কলে, “তুমি স্বাধীনভাৱে কাম কৰি যোৱা গিৰিশ। মই অ’-চিক ফোন কৰি তোমাক সকলো সুবিধা দিবলৈ কম। তোমাৰ কামৰ প্ৰগ্ৰেম মোক জনাই থাকিবা।”

ৰায়নৰ মটৰ চাইকেল আকৌ দৌৰিল। তেওঁ খানালৈ গ’ল। তাত কিছু পৰ অফিচৰ দুই-এটা এবাৰ নোৱাৰা কাম সমাধা কৰি উঠি আকৌ মটৰ চাইকেলত উঠি লাখটকীয়া ৰোডলৈ ধাপলি মেলিলে।

লাখটকীয়া ৰোডৰ হৰিসভাৰ অলপ দক্ষিণলৈ ঘনশ্যাম কটকীৰ ঘৰটো সুধি সুধি ৰায়নে বিচাৰি উলিয়ালে। আনিব পৰা অলপ ভিতৰলৈ থকা সৰু ঘৰটো; মাটিৰ মজিয়া আৰু উৰলি যোৱা দুৱাৰ-খিড়িকী দেখিলেই বুজিব পাৰি কটকী অৱস্থাপন্ন মানুহ নহয়। ৰায়নে মতাত তেওঁ নিজেই ওলাই আহিল। কিন্তু পুলিচৰ মানুহ দেখি অৰাক হৈ চাই থাকিল। শুলা গাৰে—বোধহয় গা ধুবলৈ ওলাইছিল— আঠমুৰলৈকে চুৰিয়াখন পিছি ক্ষীণ, চুটি-চাপৰ আদহীয়া ঘনশ্যাম কটকীক ৰায়নে নমস্কাৰ জনাই কলে, “মই ঘনশ্যাম কটকীক অলপ লগ পাবলৈ আহিলো।”

“আহক, ময়েই।”

দুয়ো সন্মুখৰ অনাড়ম্বৰ কোঠাটোত দুখন প্ৰাচীন চকিত বহিল। কটকীৰ হাতটো সামান্যভাৱে কঁপিছিল।

বায়নে কলে, “মই গোহাটী পুলিচ ষ্টেশ্যনৰ এছ-আই গিৰিশ বায়ন। দুটামান কথাৰ কাৰণে আপোনাক অলপ আমনি দিবলৈ আহিলো।”

“নাই নাই, কওকচোন।”

“আপুনি মদনমোহন বৰুৱাক চিনি পায় নহয়?”

কটকী অলপ চক খাই উঠিল। বায়নৰ চকুলৈ ঘপ কৰে ভয়েৰে চাই আকৌ মাটিলৈ দৃষ্টি নিক্ষেপ কৰিলে। পিচত লাহেকৈ কলে, “হয় পাওঁ, আমি ক’টত একেলগে কাম কৰো।”

“কালি গধূলি তেখেত ইয়াটলৈ আহিছিল নে?”

“হয় আহিছিল।”

“কেই বজাৰ পৰা কেই বজালৈ আছিল?”

“কেই বজা ঠিক মনত নাই। তেওঁ তেওঁৰ ফেমিলীক চিনেমা হলত সন্মুখাই দি আহিছিল আৰু চিনেমা ভাগিবৰ সময় অনুমান কৰি গুচি গৈছিল।”

“তেখেত ইয়াটলৈ প্ৰায়েই আহে নেকি?”

“প্ৰায়েই আহে। আমি সৰুৰে পৰা বন্ধু। কানো কৰো একেলগে।”

“ইয়াত আহি তেখেতে কি কৰে? কালি কি কৰিছিল?”

কটকীয়ে অলপ ইতস্ততঃ কৰি কলে, “বিশেষ একো নকৰোঁ, এনেয়ে কথা পাতি থাকো আৰু।”

বায়নে আৰু একো নুসন্ধানিলে। কিছু পৰা নিবৰতাৰ পিচত কটকীয়ে সন্ধানিলে, “যদি বেয়া নেপায়, সন্ধানিব পাৰোনে কিয় এইবোৰ কথা আপুনি ৰোক সন্ধানিছে?”

বায়নে হাঁহি কলে, “নিশ্চয় নিশ্চয় ডাঙৰীয়া। কালি শান্তি-পুৰত হত্যাৰূপে এটা হৈ গৈছে—ঠিক শান্তিপুৰত হৈছে নে নাই কোৱা টান, কিন্তু এটা মৃতদেহ বন্ধন ৰোহন বৰুৱাৰ বাৰাণ্ডাত পোৱা গৈছে। মই তাৰ তদন্ত কৰিছো। সেই কাৰণে দৰকাৰ ৰোধ

কৰি দুই-এটা কথা আপোনাক সুধিব লগা হ'ল। আশা কৰো আপুনি বেয়া নেপাব।”

“বেয়া নেপাওঁ। কিন্তু মাৰ্ভাৰ-টাৰ্ভাৰৰ মাৰ্ভত সোমাবলৈ মই ভয় কৰো। বাতৰি কাকতত ঘটনাটোৰ বিষয়ে এই মাত্ৰ ময়ো পঢ়িলো। মদনৰ ইয়াৰ লগত কিবা সম্বন্ধ থাকিব পাৰে বুলি মই নাভাবো। গতিকে—”

“মই তেনে কথা কোৱা নাই ডাঙৰীয়া। মাত্ৰ কৰ্তব্য হিচাপে এইখিনি কৰিব লগা হৈছে। আপুনি একো ভয় নকৰিব। ভাল, নমস্কাৰ।”

তেনেহলে মদন বৰুৱাই মিছা কথা কোৱা নাছিল। তেওঁ বন্ধুৰ ঘৰতে গধূলিটো কটালে? সেই সময়ৰ ভিতৰতে হত্যাকাণ্ডটো হৈ গৈছে। কিন্তু ঘনশ্যাম কটকীয়ে ফাকিও মাৰিব পাৰে; দুয়ো নলে-গলে লগা বন্ধু; প্ৰায়েই একে ঠাইতে গধূলি সময় কটায়; গতিকে দুয়ো লগ লাগি মিছা কথাও কব পাৰে। ধেং, মদন বৰুৱাক সন্দেহ বেছিকৈ কৰা হৈছে; তেওঁৰ বিকল্লেতো দেখে দেখকৈ একো প্ৰমাণ নাই। এইবোৰ ভাবি ভাবি গিৰিশ বায়নে খানাব সমুখত মটৰ চাইকেল বন্ধাওঁতেই কাঁচী বজাবৰ কালৰ পৰা এখন বিক্সাত কমলিনীক উঠি অহা দেখিলে। তেওঁ আগবাঢ়ি গৈ মাত লগালে, “কি খবৰ কমলী, ক'ব পৰা?”

তাই ইফালে-সিফালে চাই কুচকুচাই কলে, “বহুত খবৰ গোটাঠি আনিছো।”

বায়নে লাহেকৈ কলে, “ব'লা তুমি ডিলাইটত বহাটগৈ। কেবিনত নবহিবা, মুকলিতে মানুহৰ পৰা আঁতৰি বহিবা। মই গৈছো।”

কমলিনীৰ বিক্সা আগুৱাই পানবজাৰৰ পিনে গ'ল। বায়নে চিপাহী এজনক মটৰ চাইকেলখন দি খানাত সোমাল।

কমলিনী ডিলাইটৰ এচুকীয়া টেবুল এখনত বহি আছিল।

আঁতৰে আঁতৰে দুজনমানহে গ্ৰাহক ভেতিয়া তাত আছিল। বাতিপুৱা সময়ত মানুহ সাধাৰণতে নেথাকেই। গিৰিশ বায়নে ধানৰ পৰা ধোজ কাটি আহি বেস্তোৰ। ধনত সোমাল। কাউণ্টাৰৰ মানুহ কেজনৰ পিনে চাই চিনাকি হাঁহি এটা মাৰি তেওঁ কমলিনীৰ ওচৰলৈ গ'ল। বয় এটাই চাহ আৰু দুই প্লেট ছানাব খুৰ্শী আনি দি গ'ল। দুই-এঘাৰ কথা এনেয়ে পাতি পাতি দুয়ো চাহ খাবলৈ ধৰিলে। খাই বায়নে সুধিলে, “এতিয়া কোৱা কি কি খবৰ পালা।”

ইফালে-সিফালে চাই কমলিনীয়ে কবলৈ ধৰিলে, “আপুনি অনুমান কৰাটোৱেই সঁচা। পদ্ম বৰাৰ সৈতে মিনতি বৰুৱাৰ একেয়াৰ এটা বছৰ দিন ধৰি চলি আছিল। মোৰ বান্ধৱী গৰাকীৰ কথা যে কৈছিলো, তেওঁ কৈছে কথাটো শাস্তিপুৰত বহুতে জানে।” পদ্ম আৰু মিনতিৰ পৰিচয় কেনেকৈ হৈছিল কোৱা চান। কিন্তু সৰহুটো যে ঘনিষ্ঠ হৈ উঠিছিল সেইটো সকলোৱে জানিছিল। কিন্তু লেঠা হ'ল মদন বৰুৱাই এই সম্পৰ্কটো পছন্দ নকৰিছিল। অৱশ্যে ইমান ভাল ল'ৰা এটালৈ জীয়েকক দিব পাৰিলে তেওঁ সকাহেই পায়। কিন্তু, মানুহৰ ধাৰণা, তেওঁ ডাঙৰ জীয়েক স্ত্ৰীলাক পদ্মলৈ দিব খুজি প্ৰস্তাৱ দিছিল। পিচে পদ্মই সেইটো প্ৰত্যাখ্যান কৰি মিনতিৰ পাণি-প্ৰাৰ্থনা কৰাত বুঢ়া বেঁকা হৈ বহিল : ছোৱালী নিদিয়া বুলি একে আঘাতেই কৈ দিলে, স্ত্ৰীলাকো বিনভিকো। পদ্মৰ সকলো চেষ্টা, মিনতিৰ চকুপানী একোৱে মদন বৰুৱাক টলাব নোৱাৰিলে। পদ্মই তথাপি আশা এৰি নিদিলে, বৰুৱাৰ ঘৰলৈ আগব দৰেই অহা-যোৱা কৰি থাকিল, বিনভিক ঘৰৰ বাহিৰত গোপনে লগ পাই থাকিল। এই গোপন মিলনৰ কথা কেনেবাটক জানিব পাৰি বৰুৱাই এদিন জীয়েকক ঘৰত বুৰ বৰিয়ালে আৰু পদ্ম বৰাকো নিজ ঘৰত বৰ অলম্বান কৰিলে। ভেতিয়াৰ পৰা পদ্ম তেওঁৰ ঘৰলৈ যোৱা নাছিল। অৱশ্যে ডাৰ পিচভেই এই ঘটনা 'বটল'।

“কিন্তু বৰুৱাৰ কথা হৈছে,” কমলিনীয়ে কলে, “মদন বৰুৱাই

পদ্ম বৰাৰ পৰা বহু টকা ধাবলৈ লৈ থৈছে। মানুহৰ ধাৰণা যে টকাবোৰ দিব নোৱাৰিহে বন্ধাই এইদৰে কাৰ্জিৰাৰ সুত্ৰপাত কৰিছে। কিয়নো টকা দিয়াৰ কোনো প্ৰমাণ নাই।”

পিচলৈ মিনতি ঘৰৰ পৰা নোলোৱাতে পৰিছিল। কলেজলৈ কেতিয়াবা যায়, কেতিয়াবা নেযায়। বিচ্ছেদৰ বিষয়ত ছোৱালীজনী অকালতে মৰহি যাব ধৰিছিল। এতিয়া আটাইতকৈ ডাঙৰটো আঘাতেই পালে।

গিৰিশ বায়েনে কলে, “চাবাচ। বহুত কথা তুমি বাহিৰ কৰিছা কমলী। মোৰ বৰ সহায় হব। এতিয়া কামত আগুৱাবলৈ মোৰ বহুত সহজ হব। তুমি ঘৰলৈ যোৱাটো। আজি কলেজ ক্ষতি হ’ল আৰু।”

হাতৰ ঠাৰিলৈ চাই তাই কলে, “এঘাৰ বজাই নাই। বাৰ বজাৰ পৰা ক্লাছ কৰিবহি পাৰিম।”

বায়েনে বিলৰ পইচা দি তাইৰ পাচে পাচে ওলাই গ’ল। কম-লিনীক বিজ্ঞা এখনত তুলি দি তেওঁ কলে, “বদনক কৰা মোৰ অলপ পলম হব। বৈ থাকিব নেলাগে।”

“ক’বলৈ যাব নেকি?”

“পদ্মৰ ঘৰলৈ এপাক যাব লাগিব।”

অকোৱা-পকোৱা বাটটোৱেদি ওপৰলৈ উঠি যাওঁতে অলপ আঁতৰৰ পৰা জ্বাইভাৰে পদ্মহঁতৰ বটবন্ধন ধুবলৈ কুৰংকাৰং কৰা দেখি গিৰিশ বায়েনে বটৰ চাইকেল বন্ধাই নামিল। জ্বাইভাৰে চালাব দিলে। বায়েনে কলে, “বোৰ গাড়ীখন ইয়াতে থৈ যাওঁ দেই ? অলপ ওপৰৰ পৰা আহো।”

“ভাল ছাৰ, বাৰু।”

বটৰ চাইকেলখন টোঙত থিয় কৰাই থৈ বটৰ ঘনৰ ওচৰলৈ আহি বায়েনে কলে, “গাড়ী ধুব বুজিছা ? চকাই আছে

দেখোন—কালি-পৰহি ধোৱা যেন দেখি। কি গাড়ী, ফ'ৰ্ড ?” এই
 বুলি ৰায়নে গাড়ীৰ ভিতৰলৈ ডুখুৰি মাৰি চালে।

ড্ৰাইভাৰে কলে, “নহয় ছাৰ চেভৰলেট। পুৰণি গাড়ী। আজি
 পোন্ধৰ দিনমান ধোৱাই নাই।”

আঁতৰি আহিবলৈ ধৰি ৰায়নে স্মিলিলে, “তোমালোকৰ গাড়ী
 বৰকৈ নচলেই নেকি ? পদ্ম বৰাই নিনিয়ে নেকি ? বুঢ়া বাবুৱে
 একা ?”

ড্ৰাইভাৰে কলে, “ককাইদেৱে মাজে মাজে চলায়। বাহিৰলৈ
 যাব লগা হলে বুঢ়া বাবুৱে নিয়ে।”

“কালি গধূলি ককাইদেউৰাই গাড়ী নিছিল নেকি ?”

“নাই, কালি গাড়ী সেই বাতিয়েই যি উলিয়াই নিছিলো,
 আকুলি যি দেখিছিল, ছাৰ।”

ৰায়নে গহীন হৈ দেখুৱাই কলে, “এবা, যাৰ গাড়ী আছে সি
 নচলায়েই, যাৰ গাড়ী নাই তাৰ আক' উঠি ফুৰিবৰে মন।”

ড্ৰাইভাৰে হাঁহিলে। ৰায়ন ওপৰলৈ উঠি গ'ল।

৫

জীবেশ্বৰ বৰাই দুখি কামলৈ আহি তাত বহি থকা গিৰিণ
 ৰায়নক দেখি ক্ষীণকৈ হাঁহি কলে, “অ' বোপা আহিছা ?”

ৰায়নে একেধৰে এখন কটোলৈ চাই আছিল। উত্ততি চাই
 কলে, “হা, আপোনাক অলপ লগ পাবলৈ আহিলো। এইখন
 কাম কটো।”

খিয় হৈ থাকিয়েই বুঢ়াই কৰুণ ভাৱে সেই বনলৈ চাই কলে,
 “পোনাৰ দেউতাক, মানে পদ্মৰ দেউতাক। মোৰ দাদা।”

“অ” বুলি ৰায়ন মনে মনে থাকিল।

বুচাই কলে, “আহা, ভিতৰ কালেই বহোৱৈগৈ। মই বাৰীন্দাত বহি আছিলোঁ।”

দুয়ো ভিতৰ পিনলৈ সোমাই গ’ল। যাওঁতে বায়নে আকৌ এবাৰ এন্লাৰ্জ কৰা ফটো খনলৈ চাই গ’ল। ভিত্তৰ কালৰ বাৰীন্দাত কেবাখনো চকি আৰু টিপয় পৰা আছিল। চাৰিজন মানুহ নিৰৱে একাধৰে বহি আছিল। বায়নক বহিবলৈ দি বৰাই কলে, “এওঁলোক আমাৰ গাৱঁৰ পৰা আহিছে, আমাৰে অঙহি-বঙহি, খবৰটো পাই আহিছে।”

দুয়ো দুখন চকিত বহিল। বায়নে গাৱঁৰ মানুহ কেজনলৈ চাই শুধিলে, “আপোনালোকে ইমান সোনকালে কেনেকৈ খবৰ পালে?”

এজনে কলে, “বকো বিশেষ দূৰ নহয়, খবৰ কাগজ পঢ়ি এজনে কথাটো কোৱাত আমি সেনে আছিলো তেনেই শুদ্ধি আহিছে। অৱশ্যে এই মাজেহে পাইছোহি।”

“অৱশ্যে।” বায়নে কলে, “আহি ভালৈই কৰিলে। বিপদৰ সময়ত আপোন মানুহক পালে অলপ সকাহ পোৱা যায়।”

আন এজন আদহীয়া মানুহে কলে, “বংশটো নবয় যেনেই পাওঁ, ছাৰ। মাকতো কেতিয়াবাই গ’ল, দেউতাক চুকাবৰো দূৰছৰ মান হ’ল। এতিয়া এইটো অঘটন। সৰু বাপাই যি ব’লগৈ।”

“এবা আলচা কথা নহয় সিদ্ধি, বাটত আছে কথা বিধি। ইমানবোৰ সম্পত্তি এতিয়া ভোগ কৰোতা নোহোৱাৰ নিচিনাই হ’ল।” আৰু ভাল কথা বিচাৰি নেপাই বায়নে জীবেশ্বৰ বৰালৈ চাই শুধিলে, “সৰু জনলৈ খবৰ দিয়া হৈছে নে নাই?”

বুচাই কলে, “হৈছে। তালৈকে আৰি বাট চাই আছে। পুনত আহিব। সি আহিলেহে শ-দাহ কৰা হব।”

অলপ সময়ৰ নিৰৱতা। ওচৰতে পাকঘৰটো, এখন ঠেক

চালিবে সংযুক্ত। পাকঘৰৰ দুৱাৰ মুখতে ভিতৰৰ ফালে মাটিত ধনীৰাম বহি আছিল। বায়ন আহোতে এবাৰ ভুমুকি মাৰি চাইছিল, আকৌ আঁৰ লৈ বহি থাকিল, ভৰি কেটা মাত্ৰ অলপ দেখা যায়। বৰাই কলে, “একাপ চাহকে খোৱা ৰোপা। তাত খাবলৈ কলো-হেঁতেন, পিচে আমাৰ লম্বোণ, আখলত জুয়েই ধৰা নাই।”

বায়নে প্ৰতিবাদ কৰিলে, “নেলাগে নেলাগে, মই এই মাত্ৰ চাহ খাই আহিছো। মই পদ্মৰ দেউতাকৰ বিষয়েহে অলপ জানিবলৈ আহিলো। কিছুমান কথা মই ভাবি আছো। সেইবাবে তেখেতৰ বিষয়ে অলপ বেছিকৈ জনা দৰকাৰ হৈছে।”

বুঢ়াই কলে, “তুমি তেন্তে পাঁচ মিনিট বহা, মই গাটো তিয়াই আহো। ৰাজীৱ আহিব আহিব বুলি থাকোতে গা ধুবলৈকে যোৱা হৈছে। দাদাৰ কথা কবলৈ হলে আৰু পলম হৈ যাব। ধনী, দেচোন চাহকে একাপ কৰ।”

“ভাল যাওক, আপুনি গাটো ধুই লওকগৈ।”

গাৱঁৰ মানুহ কেজন উঠিল। এজনে কলে, “আহিও অলপ আহো বজ্জবৰ পিনৰ পৰা। আবেলিতে আহি পাম।”

বুঢ়াই কলে, “বাকু আহাগৈ।”

মানুহ কেজন গ'লগৈ। বুঢ়াও বাৰান্দাৰ গাতে থকা ডাঙৰ কোঠাটোত সোমালগৈ। ভিতৰতে নিশ্চয় বাথ-ৰুম আছে। ধনী-ৰামো দুৱাৰ মুখৰ পৰা উঠি আখলৰ পিনে গ'ল। মুহূৰ্ত্ততে বায়ন উঠি পদ্মৰ কোঠা পালেগৈ। দ্ৰুতিঃ ৰুমৰ পিচৰ কোঠাটোৱেই পদ্মৰ কোঠা। তাৰ পৰা ওলায়েই ভিতৰ বাৰান্দা। বায়নে খুব কৰ সময়ৰ ভিতৰতে গোটেই কোঠাটো নিৰীক্ষণ কৰি ললে। কিন্তু কামত আহিব পৰা একোকে দেখা নেপালে। হঠাৎ কিতাপৰ ছেলেক এটাৰ ওপৰত ডাঙৰ এলকাৰ এটা দেখি তাকে লৈ পুনৰ বাহিৰ পালেহি। সেইটো পাই বনটো অলপ ভাল লাগিল। হাঁহি মাৰি ওলাই আহোঁতেই পাকঘৰৰ পৰা কেটলী এটা লৈ ওলাই অহা

ধনীৰামৰ চকুত পৰিল। ধনীৰামৰ চাবনিটো কঠোৰ দেখি নিজক চতালি লৈ বায়নে কলে, “ওলা একাপ চাহ দিলেই হব দেই ধনীৰাম। মই ছবিকে চাই থাকো।”

ধনীৰামে হাঁহিবলৈ চেষ্টা কৰি কলে, “ভাল।” তাৰ পিচত সি কেটলীটো ধুই আনিবলৈ পাকঘৰৰ পাচ ফাললৈ গ’ল।

বায়নে এলবামটো খুলি ফটোবোৰ চাই মাৰলৈ ধৰিলে। পদ্ম বৰাৰ নিজৰ ফটোৱেই সবছ, যদিও প্ৰাকৃতিক দৃশ্য আৰু বহু-বাহনৰ ছবিও কম নাছিল। ধনীৰামে কেটলীটো লৈ পুনৰ পাকঘৰত সোমোৱাৰ পিচতে বায়নে দুখন সৰু ফটো উলিয়াই নিজৰ স্নেহত ভৰাই খলে—এখন পদ্ম বৰাৰ আৰু আন খন দেউতাকৰ। কেবা ঠাইতো ফটো একবাই নিয়াৰ চিন আছে, ৮টিটা ফিক্চাৰ খালি হৈ আছে, গতিকে হঠাৎ ধৰিব নোৱাৰে। মিনতি বা জীৱেশ্বৰ বৰাৰ ছবি তাত নাছিল।

গা ধুই উঠি বুঢ়া ওলাই আহিল। “বোপাই অকলে অকলে বহি আনিয়ে পাইছা চাটগৈ?”

“নাই, মই এই এলবামটোকে চাই আছো। তানেই লাগিছে।”

বুঢ়া আকৌ আগৰ ঠাইত বহিলহি। “অ’ পোনাৰ এলবাম।”

“এতিয়া আপুনি আবস্ত কৰক।” এই বুলি বায়নে এলবামটো বন্ধ কৰিলে।

জীৱেশ্বৰ বৰাই কবলৈ ধৰিলে, “ক’জনো আবস্ত কৰিব কবই পৰা নাই। সৰু কালৰ কথা সকলো মনত নাই—কথা বহুতো। কাৰণ দেউতাই পুলিচ বিভাগত চাকৰি কৰিছিল আৰু আমি গোটেই অসমখন ঘূৰি ফুৰিছিলো। আমি ককাই-ভাই মাত্ৰ দুজন, বাই-ভনী নাছিল। দেউতাই অৱশ্যে গাঁৱৰ ঘৰৰ লগত সদাই সন্দৰ্ভ ৰাখি আছিল; আমি গাঁৱলৈ বহুবেকত এবাৰ আহিছিলোৱেই। আমি স্কুলত পঢ়ি থাকোতেই আবাস বাই চুকাইছিল। দেউতাই

আৰু বিয়া কৰোৱা নাছিল।”

গতিকে বীৰেশ্বৰ আৰু জীৱেশ্বৰ নামৰ দুটা সৰু লৰাই মাতৃ-স্নেহ বঞ্চিত এখন সংসাৰত থাকি দেউতাকৰ সৈতে ঘনাই ঠাই সলাই ফুৰিছিল। চাকৰি বন্ধা তাত খাই আৰু উপযুক্ত শাসনৰ অভাৱত তেওঁলোকৰ পঢ়া-শুনা বৰ ভাল হোৱা নাছিল। তথাপি বীৰেশ্বৰে মৌলিক পাছ কৰি কলেজত পঢ়িছিলগৈ; পঢ়া-শুনা বিশেষ নকৰি খিতিঙালি কৰি ফুৰিলেও তেওঁৰ বুদ্ধিটো চোকা আছিল। জীৱেশ্বৰে কিন্তু মেট্ৰিকৰ দেওনা পাৰ হ'ব নোৱাৰিলে; কেবাবাৰো ফেল মাৰি অৱশেষত চেণ্টা এৰি দি ঘৰতে শুই বহি কটাবলৈ ধৰিলে। মাক নথকা বাবে মৰমতে দেউতাকে একো নকৈছিল। নিকৰ্মা জীৱেশ্বৰ স্বাভাৱিকতে বেয়া সঙ্গত পৰিব ধৰিছিল; কিন্তু ককায়েকে যেনিবা এদিন “গোৱা মাৰি গছাত” পেলালে।

কলেজত বীৰেশ্বৰেও বিশেষ শিক্ষা লভিব পৰা নাছিল। এবাৰ আই-এৰ বাছনি পৰীক্ষাত সৰকিব নোৱাৰিলে; দ্বিতীয় বাৰ ফাই-নেলত ফেল কৰিলে। তেতিয়া তেওঁ ঘৰলৈ আহি এটা সামান্য চাকৰি ললে—আৰু নপঢ়ে বুলি খিৰাং কৰিলে—তেতিয়া তেওঁলোক ডিব্ৰুগড়ত আছিল। দেউতাকে একো নকলে: ভাগ্যৰ ওপৰতে যেন তেওঁ পুতেকহঁতক এৰি দিছিল। কিন্তু যেতিয়া বীৰেশ্বৰে বিয়া কৰাবলৈ ললে তেতিয়া দেউতাকৰ খং উঠিল। কাৰণ বিয়াৰ সকলো বন্দবস্ত কৰাৰ পিচতহে ঘৰত জনাইছিল। ভাবী-শহৰেকৰ পৰা টকাও লৈছিল বুলি জনবৰ উঠিছিল। দেউতাকে বৰ অপমান পালে। বীৰেশ্বৰে ঘৰৰ বাহিৰত থাকি বিয়া পাতিলে; দেউতাকে ছুটী লৈ জীৱেশ্বৰৰ সৈতে বকোত আঁতৰি আছিলহি।

বীৰেশ্বৰে টকা লোৱা কথাটো নিছা নহয়। কাৰণ বিয়াৰ পিচৰে পৰা তেওঁ চাকৰি এৰি কাৰবাবত ধৰিলে। শহৰেক ডিব্ৰুগড়ৰ এজন নামকৰা ঠিকাদাৰ আছিল। বীৰেশ্বৰে শহৰেকৰ সহায়ত কাঠ আৰু বেতৰ ব্যৱসায় কৰিবলৈ ধৰিলে। দেউতাকে চেণ্টা কৰি

হাইলাবান্দিটলৈ বদলি হৈ জীৱেশ্বৰক লৈ গুটি গ'ল। কিন্তু দাদাকৰ সাহসিকতাই জীৱেশ্বৰক মনে মনে মুক্ত হৈ কৰিছিল। সেই বাবে ডিব্ৰুগড়লৈ আহিবলৈ চন বিচাৰি আছিল। এদিন বকোটলৈ যাওঁ বুলি আহি লামডিঙৰ পৰা ডিব্ৰুগড়লৈ ফালৰি কাটিলে। বীৰেশ্বৰে ভায়েকক আশ্ৰয় দিলে আৰু ভীতিকাৰ কিবা উপায় কৰি দিব পাৰি নেকি চালে।

জীৱেশ্বৰে দেখিলে ককায়েকৰ কাৰবাৰ ক্ৰমাৎ ডাঙৰ হৈ গৈছে। কাৰবাৰত কিছু অন্যায়া থাকিবই। বীৰেশ্বৰে কিছু ধন ঘটিবলৈ কেৱল অনায়া পথকেই অৱলম্বন কৰিছিল। যেনে ভেটা নুখুৱালে আজি-কালি বাৰবাৰত একোকেই কৰিব নোৱাৰি। তাকে শূণ-ধৰ্ম বুলি ধৰি লৈ তেওঁ শহুৰেকৰ আশীৰ্বাদত দোপতদোপে উন্নতি কৰিবলৈ ধৰিলে। বছৰেকৰ ভিতৰতে দুটা হাতী আৰু দুখন টাক আহি গ'ল। নৱজাতক পোনাৰ ওপৰত সোহ আৰু ধনৰ অপব্যৱহাৰ হবলৈ ধৰিলে। জীৱেশ্বৰে বোৱেকৰ মন পাবলৈ চেষ্টা কৰি সেই ভোগৰ সাগৰত বুৰ দিলে। মাত্ৰ বোৱেকৰ মন পোৱাহে বৰ সহজ নহল। কাৰণ কাম-কাষ নোহোৱা ডেকা লৰা এটাক ঘৰতে এনেই এনেই বঢ়ি থকা দেখি তেওঁ বৰ ভাল পোৱা নাছিল। বীৰেশ্বৰৰ নিষ্ঠ ভায়েকলৈ চকু দিবলৈ সময়েই নাছিল।

ইতিমধ্যে দেউতাকে সৰু পুতেক ডিব্ৰুগড়ত থকা শুনি চিঠি লিখি পঠালে যে তেওঁৰ পুতেক দুয়োটা বৰিল বুলি ধৰি ললে। জীৱেশ্বৰে দাদাকৰ আশ্ৰয়কে শেষ সম্বল বুলি আকৌৱালি ললে। কিন্তু শেষত গৈ সিও পুলকি গ'ল। তেওঁ ককায়েকৰ টকা আচৰপ ধৰচ কৰিবলৈ পাইছিল—কিবা কামত সবছকৈ টকা দিলে বাকী টকা বীৰেশ্বৰে ঘূৰাই নিবিচাৰিছিল। একো কাম-বন নথকাত জীৱেশ্বৰে সেই টকা লৈ অলপ কুণ্ঠি কৰিছিল, কেতিয়াবা জাচ-খেলাতো বহিছিল। এবাৰ ভেনেটক এহেজাৰ মান টকা ধৰচ কৰি পেনালত বীৰেশ্বৰে দৰকাৰী কামত টকাখিনি বিচাৰিলে, কিন্তু দিব

নোৱাৰাত খুব টান কথা কৈ দিলে। মনৰ বেজাৰত জীৱেশ্বৰে সেই বাতিয়েই মনে মনে ডিব্ৰুগড় এৰিলে। একে কোবেই, দুজন মাদ্ৰাজী মানুহৰ লগ পাই ব্ৰহ্মদেশ ওলালগৈ :

“তেতিয়াৰ পৰা মই দেশান্তৰী হলো” বুঢ়াই কলে, “অসমৰ খবৰ খুব কমেই পাওঁ। যি পাওঁ তাৰ পৰা বুজিব পাৰো যে দাদাই আৰু বেছি উন্নতিহে কৰিছে। এবাৰ খবৰ পালো এবছৰ মানৰ আগতে দেউতা চুকাইছে। শেষ বয়সত দেউতাই আমাক হেনো সন্মান কৰিছিল আৰু দাদাই ইয়াত মাটি লৈ সজোৱা এই এই ঘৰটোত থাকিবলৈ লৈছিল। মই পিচে আৰু উলাটি নাহিলো। সেই মাদ্ৰাজী কেইজনৰ সহায়ত প্ৰথমে সামান্য চাকৰি এটা লৈ পিচত জৰ্জানিচাৰ কৰা কাৰবাৰ এটা আৰম্ভ কৰিলো। বৰ বেছি লাভ হোৱা নাছিল তথাপি কোনোমতে পেট পূৰ্ণ হৈছিলো। পিচে যুদ্ধই স্বপ্ন কৰি দিলে। মই ভাবিছিলো দেশলৈ আৰু উলাটি নাহিবেই কিন্তু আপানী বোমাৰ কোব দেখি ইতাকুইৰ দল ভুক্ত হবলৈ বাধ্য হলো। আহি দেখো বোম আপোন বুলিবলৈ কোনো নাই। বোম হেনো কেতিয়াবাই মৃত্যু হৈছিল। যুদ্ধ লগাৰ আগে আগে ককাই-দেউৰো মৃত্যু হ’ল। বোম মৃত্যুৰ পিচত বোলে তেওঁ বৰকৈ ড্ৰিংক কৰিবলৈ লৈছিল আৰু সেয়ে মৃত্যুৰো এটা কাৰণ। তিনি-চুকীয়াৰ পিনে এখন বাগিচাও কিনি পাঁচ বছৰ মান চলাইছিল; পিচে স্বাস্থ্য পৰি অহাত কোনোবা মাৰোৱাবীক বিক্ৰী কৰি দিলে।

“মনৰ বেজাৰত আৰু লাজতো মই বেছ কিছু দিন পোনাইডৰ লগত দেখাই নকৰিলো। হাতত কিছু জৰা টকা আছিল, তাৰে মিলিটেৰীৰ লগত কাৰবাৰ কৰিবলৈ চেষ্টা কৰিলো। পিচে বোম ভাগ্যই বেয়া, মিলিটেৰীৰ ঠিকা কৰিবলৈ তেতিয়া বহুত পলম হৈ গ’ল। ফলত বিশেষ একো লাভ কৰিব নোৱালিলো। যুদ্ধ শেষ হোৱাত কিছুদিন গাৰ্ভণ্ডে সোমাই আছিলোঁগৈ। কোনোবাই গৰ পাই পল্লুক কলে হব পাৰ, সি দেখোন এদিন মাতি লৈ আহিছিলগৈ।

তাৰ মুখেহে দাদাইঁতৰ বেছি ভাগ খবৰ পালো—ৰাজীৱ কলিকতাত
খকাৰ কথাও জানিলো—সিও এবাৰ আহি চিনাকি হৈ গ'লহি।
জীৱনৰ প্ৰতি বিতৃষ্ণা অহাত মই গাৱঁৰ নিজন্তাল পৰিবেশতে কাল
কটাবলৈ ইচ্ছা কৰিছিলো। কিন্তু পোনাই জোৰ কৰি মোক ধৰি
বাখিলে। তেতিয়াৰ পৰা আজি ডেৰ বছৰ দুবছৰ ইয়াতে আছে।”

গিৰিশ বায়েনে একান্ত মনে জীৱেশ্বৰ বৰাৰ আত্মজীৱনী শুনি
আছিল। কাহিনী শেষ হোৱাত দুয়ো কিছু সময় একো নমতাকৈ
থাকিল। বুঢ়াৰ চকু দুটা সজল আৰু কৰুণ হৈ পৰিছিল।

হঠাৎ বায়েনে স্মিলিলে, “আপুনি ঘৰ-সংসাৰ ভেনেহলে নেপাতি-
লেই নেকি?”

বুঢ়াই কলে, “তোমাৰ আগত মিছা নকওঁ ৰোপা, ~~কি~~ নৰ্দ্দান্তে
নেপালী ছোৱালী এজনী বিয়া কৰাইছিলো। পিচে আৰাৰ কোনো
ল'ৰা-ছোৱালী ছোৱা নাছিল। যুদ্ধৰ আগে আগে মোৰ পত্নীৰ
মৃত্যু হৈছিল।”

ভমুনিয়াহ এটা পেলাই বায়েন কিছু সময় নীৰৱে বহি থাকিল।
তাৰ পিচত বহাৰ পৰা উঠিল। তেওঁ কলে, “মই এতিয়া উঠো।
মই বিচৰাতকৈ আপুনি বহুত বেছি খবৰেই দিলে। তাৰ বাবে
অপে্ষ ধন্যবাদ। পদ্মা বৰাৰ হত্যা বহুত ভেদ কৰিবলৈ মই চেষ্টা
কৰিছো। গতিকে তেওঁলোকৰ অতীতত কিবা আঁত পাৰ পাবো
নেকি পৰীক্ষা কৰি চাব খুজিছো। আপোনাৰ বৰ্ণনাৰ পৰা দেখা
গ'ল অতীতত তেনে কোনো সন্দেহৰ থল নাই। তথাপি লাভ এয়ে
হ'ল যে সেই ফালটো মই বিবেচনা নকৰিলেও হব। মই
আকৌ আহিম। নমস্কাৰ।”

বুঢ়াই হাত দুখন দাঙিলে।

বাওঁতে ব্যৱন স্মৰেন ডেকাৰ ঘৰত সোমাল। ডেকাই ল পঢ়ে। গতিকে দিনৰ ভাগত প্ৰায় কাম নেধাকেই, ক্লাছ গৰুলিহে। বন্ধুক বহিবলৈ দি ডেকাই স্মৰিলে, “পদ্মৰ তালৈ আকৌ গৈছিলি নেকি?”

“এৰা। মোৰ কাম বাঢ়িহে গৈছে। গতিকে তই অলপ-অচৰপ সহায় কৰি দিব লাগিব।”

“বাপৰে বাপ। মই নোৱাৰো গিৰিল।”

“ভয়ৰ কাৰণ নাই। শুন। তই আবেলিতে ওলাই গৈ মদনমোহন বৰুৱা আৰু দনশ্যাম কটকীৰ বিষয়ে সকলো খবৰ সংগ্ৰহ কৰি আনি দে। তেওঁলোক কেনে মানুহ, দিনটোত ক’ত কি কৰে, জীৱন-গাপনৰ পদ্ধতি কেনেকুৱা, আচৰণ কেনেকুৱা, কোন কোন মানুহৰ লগত তেওঁলোকৰ সম্পৰ্ক, এইবোৰ খবৰ যোক লাগে।”

ডেকাই স্মৰিলে, “কিয়?”

“এতিয়া নুস্মৰিবি। মুঠতে যোক বহুত খবৰ লাগে, বহুত। বুইছ? বাতি যোক লগ ধৰিবি। মনত ৰাখিবি, এই খিনি খবৰ যোক লাগিবই।”

তেওঁ উঠিল। স্মৰেন ডেকাই ধেমালি কৰি স্মৰিলে, “নহলে?”

দুৱাৰ মুখৰ পৰা ঘৰি চাই ব্যৱনে কলে, “নহলে? নহলে—নহলে তোক একো নকৰো। কিন্তু হলে তালকৈ এগাছ ধুৱাব।”

ভাত-পানী খাই বায়নে এঘণ্টা মান জিৰণি ললে । এই দুদিন বৰকৈ ঘূৰা-পকা আৰু চিন্তা-ভাবনা কৰি তেওঁ অৱশ্যে হৈ পৰিছিল । কিন্তু জিৰাবৰ উপায়ো নাই । কাম সন্তোষজনক ভাবে আগ বঢ়া নাই । উল্লেখযোগ্য এডালো আঁত তেওঁ বিচাৰি পোৱা নাই । বিচিনাত পৰি তাকে ভাবি ভাবি তেওঁ অলপ নিৰাশ হৈ গৈছিল ।

কিন্তু এঘণ্টা মানৰ পিচত উঠি একাপ চাহ খাই তেওঁ নৈৰাশ্য ছোৱ কৰি আঁতবাই ঘৰৰ পৰা ওলাই গ'ল । তেতিয়া আঢ়ৈ বানেই বাজিছিল । পানাতো বহু কাম পৰি আছিল । সেইদোৰৰ কিছু পাতল কৰি চাবে চাৰি বজা মানত তেওঁ শান্তিপুৰলৈ বুলি মটৰ চাইকেলত উঠিল । জেপত ছাৰ্চ ওৱাৰেণ্টখন আছে নে নাই আকৌ এবাৰ চাই ললে ।

মদনমোহন বৰুৱাৰ ঘৰত বৰুৱাৰ সৈতে আন দুজন মানুহ বসি আছিল । দেৱিলেই কব পাৰি, এজন অসমীয়া, বয়লত আদমীয়া ; ইজন অনা-অসমীয়া, তেওঁও আদমীয়া । গাৱ ধুতি-কাৰিজ দুয়ো জনৰে ধোবাই ধোৱা, ধপধপীয়া । বৰুৱাই বহা ঠাইৰ পৰা গাটো অলপ দাঙি গছীন ভাবে কলে, “আহক, বহক ।”

বায়নেও হাঁহি নেদেখুৱালে । বহিয়েই কলে, “আপোনাৰ লগত বোৰ অলপ কথা আছে ।” এই বুলি আদমী দুজনৰ কালে তেওঁ চালে । মানুহ দুজনে ভাবলেশহীন মুখেৰে তেওঁৰ কালে চাই থাকিল ; তেওঁলোকৰ চকুত আন কিবা থাকিলেও বন্ধুত নাছিল ।

বৰুৱাই কলে, “কণ্ডক ।”

“কেছটো সংক্ৰান্তত বহি কথা পাড়িব খোজো । গজিক—” এই বুলি বায়নে আকৌ আদমী দুজনৰ কালে চালে ।

বৰুৱাই গহীন ভাৱেই কলে, “এখেতসকল থাকিলে একো নহয়—যোৰ বন্ধ মানুহ। এখেত পয়োধৰ বৰুৱা, পি-ভগ্নিউ-ডিৰ কনত্ৰেক্টৰ আৰু এখেত যমুনালাল কানৰিয়া, ফাঁচিবজাৰৰ জোহননান যমুনালাল কানৰিয়া ফাৰ্মৰ প্ৰপাইটাৰ।”

বায়নে কলে, “মই এছ-আই গিৰিশ বায়ন। নমস্কাৰ।” বাকী দুজনে নিৰৱে হাত দাঙিলে।

বায়নে বৰুৱালৈ চাই কলে, “তেওঁৰে শুনক। কানি ইমানকৈ সোধা সহেও আপুনি গোটেইবোৰ কথা নকলে। মিনতি বৰুৱাৰ সৈতে পদ্মনোচন বৰাৰ এটা ঘনিষ্ঠ সম্পৰ্ক গঢ়ি উঠিছিল। তেওঁলোকে পৰস্পৰক স্বামী-স্ত্ৰী ৰূপে গ্ৰহণ কৰিব খুজিছিল। কিন্তু এই কথাত আপোনাৰ সন্মতি নাছিল—আনকি আপুনি তেওঁলোকৰ টান ব্যৱহাৰো কৰিছে। এইবোৰ কথা আপুনি ঘূৰাফাৰেও উল্লেখ কৰা নাই। পুলিচৰ আগত কথা লুকুৱাবলৈ যোৱাটো অপৰাধ।”

বৰুৱাই ক্ষীণ প্ৰতিবাদ কৰিলে, “কিন্তু সেইবোৰ নিজান্ত বস্তুৰ কথা। ব্যক্তিগত কথা। সেইবোৰ জাহিৰ দোৱাটো মই নিৰিচাৰো।”

“পাহৰি নেযাৰ আপোনাৰ ছোৱালীৰ লগত মৃতকৰ সম্পৰ্ক গঢ়ি উঠিছিল আৰু তেওঁৰ মৃতদেহ আপোনাৰ ঘৰতে পোৱা হৈছে।”

বৰুৱা মনে মনে থাকিল। যমুনালাল কানৰিয়াই ভগ্ন অৱস্থাত কলে, “বৰুৱাই এতিয়াহে চৰ কৰে। এতিয়া আপুনি কি কৰিব খোজে?”

বায়নে ঘোপাকৈ তেওঁৰ কালে চালে। কিছু পৰ চাই থাকি কলে, “মই আজি বৰুৱাৰ ঘৰ খানা-তালচ কৰিব।”

“কিন্তু কিয়?” কানৰিয়াই সুধিলে, “আপুনি তেওঁক সন্দেহ কৰে নেকি? যাক কৰিব, আৰি বৰুৱাৰ বন্ধু, সেই বাবে তেওঁৰ বিপদত সহায় কৰিবলৈ আহিছো, সেই বাবে দুই-এটা কথা কৈছো।”

বায়নে জাঙিলাৰ হাঁহি এটা মাৰি কলে, “সন্দেহ কৰা-নকৰাৰ

প্ৰশ্ন উঠা নাই। আমাৰ কাম হৈছে দোখীক বিচাৰি উলিওৱা।
তাৰ কাৰণে আমাক কিছুমান ফেই লাগে।”

কানৰিয়াই স্মিলিলে, “ওৱাৰেণ্ট ক’জা ?”

পয়োধৰ বৰুৱাই বাধা দি কলে, “বয়ুনালাল, এইবোৰত আমি
নমতাই ভাল।”

বহাৰ পৰা উঠি বায়নে মদন বৰুৱাক স্মিলিলে, “বৰুৱা ?”

বৰুৱাই স্মিলিলে, “আপুনি কি চাব খোজে ?”

“গোটেই ঘৰটোকে। - কিন্তু প্ৰধানকৈ বিনতি বৰুৱালৈ লিখিব
পৰা পদ্য বৰাৰ কিবা চিঠি-পত্ৰ।”

“বৰ মই বিনুক মাতো।”

দেউতাকৰ মাত শুনি বিনতি ওলাই আহিল। লাহীটো, বগী
ছোৱালী জনী। বেছ ধুনীয়া, বায়নে ভাবিলে। বায়নে বিনীত
ভাৱে কলে, “পদ্য বৰাৰ সৈতে আপোনাৰ ঘনিষ্ঠ পৰিচয় আছিল।
তেওঁৰ হত্যা সংজ্ঞাস্তত কিছুমান তথ্য-পাতি আমাক লাগে। আপো-
নাৰ ওচৰত তেওঁৰ কিবা চিঠি-পত্ৰ আছে যদি আমি চাব খোজো।”

ছোৱালী জনীয়ে ধৈৰ্য্যে কলে, “মোৰ ওচৰত কোনো চিঠি-পত্ৰ
নাই।”

বায়নে হাঁহি মাৰি ওৱাৰেণ্টখন জেপৰ পৰা উলিয়াই মদন
বৰুৱাৰ হাতত দি কলে, “মই আপোনাৰ ঘৰ চাৰ্চ কৰিবলৈ বাধ্য
হলো। কানৰিয়া ডাঙৰীয়াটোকে সেইখন চাবলৈ দিব।”

বিনতি ভিতৰলৈ গ’লগৈ। মদন বৰুৱাই কাগজখন কানৰিয়াক
দি ৰাখনক লৈ ভিতৰলৈ সোৱাই গ’ল। বায়নে পোন চাটেই বিনতি
আৰু স্ত্ৰীলা থকা কোঠাত সোৱাই বাকচ কেইটা ৰোলাই আৰু
বিচনা-পত্ৰ উলিয়াই চাবলৈ ধৰিলে। অলপ পিচতে কানৰিয়াৰো
ভালৈকে সোৱাই আহিল। বায়নে আচৰিত হৈ তেওঁলৈ চালে :
কানৰিয়া বৰুৱাৰ ইমান বন্ধু নে যে জীয়েকহঁতৰ পোৱা কোঠালৈও

আহিব পাৰে ?

চিঠি-পত্ৰ একো নেপাই তেওঁ অলপ বিষোৰতো পৰিছিল। তথাপি আশা এৰি নিদি তেওঁ কলে, “বাক ব’লক আইন ঠাইতো চাওঁগৈ।”

কানৰিয়াই হঠাৎ অলি-পকি উঠি কলে, “কি, ইমানতো আপুনি খুচী হোৱা নাই ? আপুনি যি চোভা কৰিছিল সিতো মিছা হ’ল, আপুনি পদ্ম বৰাৰ চিঠি নেপালে। নাই নাই নাই, আৰি আৰু আপোনাক চাৰ্চ কৰিবলৈ নিদিওঁ।” এই বুলি তেওঁ ঋত্বে বায়নৰ ওপৰত ভপিয়াই পৰিব খোজা যেন কৰিলে।

বায়নে বিভলভাৰটো উলিয়াই লৈ গম্ভীৰ ভাৱে কলে, “নেশৰ আইনৰ নামত মই আপোনাক এতিয়াই ইয়াৰ পৰা ওলাই যাবলৈ কওঁ। আপোনাক মই এক মিনিট সময় দিলো।”

এনেতে বাহিৰৰ পৰা পয়োধৰ বৰুৱাই ল’ৰালৰিকৈ আহি “আহা আহা যবুনালাল, এই চব কি কৰা” বুলি কানৰিয়াৰ টানি লৈ গ’ল।

বৰুৱা, বৰুৱানী আৰু ল’ৰা-ছোৱানী কেইটাৰ যুগ তয়ত ওলাই গ’ল। বায়নে যুখেৰে একো নেমাত্ৰি বৰুৱাৰ কোঠাটো খানা-তালাচ কৰিবলৈ ধৰিলে। এটা আলমাৰিৰ ভিতৰত দুখনমান কিতাপ, ধোবা ঘৰৰ পৰা অন্য এজাপ কাপোৰ আৰু নানান টোৰা, পুতলা আদি আছিল; তাৰ ভিতৰৰ পৰা, কিতাপৰ আঁৰত থকা, কাগজৰ টোপোলা এটা বায়নে উলিয়াই আনিলে। বেৰিয়াই খোৱা বাতৰি কাকতখন ওছাই দিয়াত এজাপ চিঠি ওলাই পৰিল। দুখন চিঠি উলিয়াই প্ৰেৰকৰ নামটো বায়নে পঢ়ি চালে; তাৰ পিচত লেফকা কেইটা লেখি চাই পুনৰ টোপোলা ৰাখি কাগজখিন তবত ডলঙ ললে। তেওঁ ভিতৰ চোভালৰ শিলেও গৈ একো নৰতাকৈ চাই-চিহ্নি ললে। তাৰ পিচত বাহিৰৰ কোঠাটোলৈ আহি চকি এৰণত বহিল। বৰুৱাও আছিল। আলহী দুখন ভেতিয়া ডাঙ

নাছিল। বায়নে নোট বুকাৰ পাও এখিলা ফালি কিবা লিখি লিখি কলে, “চিঠিবোৰ আপুনি পুৰি পেলাব পাৰিলেহেঁতেন। কিন্তু নিশ্চয় আপোনাৰ জীৱনীৰ পৰা বন্ধ-শপত পাই পুৰি পেলোৱা নাই। এই দহ খন চিঠি বই লৈ গৈছে। পিচত ধুৱাই পাব। এইখন বচিল। নবজাৰ।”

কাগজ টুকুৰা বক্সৰ হাতত দি তেওঁ গহীন ভাবেই ওলাই গ’ল। মটৰ চাইকেলত উঠি তেওঁ খানাতলৈ বুলি যাত্ৰা কৰিলে। টাঙ বোডত উঠো উঠো কৰা অৱস্থাত গৈ থকা কানৰিয়া আৰু পয়োথৰ বক্সাক তেওঁ পাচ পেলাই ধৈ গ’ল। কিন্তু কিবা ভাষি অলপ দূৰতে মটৰ চাইকেল বন্ধাই নামি পৰিল। উভতি গৈ দুয়োফো লগ পালে। তেওঁলোকে ভয়ে ভয়ে তেওঁলৈ চালে। বায়নে কলে, “বক্সা ডাঙৰীয়া, আপুনি কোন খিনিত থাকে?”

“বই—বই হেৰিত, পাণবজাৰত থাকো, মানে বাণীবাৰীত। কিয় বাক?”

“জানি থলো। দৰকাৰ হব পাৰে।”

“চাওক মি: বায়ন, মোক বিছাতে এইবোৰত নেনেঠাব। আপুনিজো দেখিছেই, বই তইযায় বোলা নাই।”

বায়নে হাঁহি কলে, “আপুনি বিছাতে দৃষ্টিভা কৰিছে। আপুনি এই যাত্ৰা বক্সাৰ যবত হৈ বোৱা ঘটনাটো দেখিলেই। এই বিষয়ে কেতিয়াবা উল্লেখ কৰিব লগা হলে আপুনি সাক্ষী থাকিব লাগিব। বাক আহো।”

বায়নে দুগধুপাই মটৰ চাইকেলখনৰ কালে আঙুৰাই গ’ল। কানৰিয়াই একো ভাৱ নাছিল।

বাতি ন মান বজাত পিৰিণ বায়নে যবতে বহি কবলিনীৰ লগত কথা পাতি আছিল। ঠাট্টা-বক্সা চলিছিল যদিও তেওঁলোকে স্বাভাৱিকতে কেইটোৰ কথাই আলোচনা কৰিছিল।

এনেতে বাহিৰত স্নেহন ডেকাই “গিৰিশ আছ ?” বুলি স্নাত দিলে । স্নেহনে দুৱাৰ খুলি দি “আহ তাই” বুলি বন্ধুক আগ বঢ়াই আনি এখন চকিত বহিবলৈ দিলে । ডেকাই কমলিনীক দেখি সজোচ বোধ কৰিবলৈ ধৰিলে । তাকে দেখি স্নেহনে কলে, “এওঁৰ লগত চিনাকি কৰি দিওঁ দেই । কমলিনী বৰুৱা, ঘৰৰ মালিকৰ বৰ জীয়ৰী, খাৰ্ড ইয়েবত পঢ়ে : স্নেহন ডেকা, ল টুচেণ্ট, মোৰ তই-তইকৈ-মতা বন্ধু, স্বৰ্গীয় পদ্ম বৰাৰ ওচৰতে থাকে ।”

দুয়ো হাঁহি নমস্কাৰ কৰিলে ।

ডেকাই কলে, “আৰু যে একো নকলি ।”

কমলিনীয়ে কলে, “অঁ ময়ো তাকেই ভাবিছো । যিহে মানুহ, মোক কিছুভ-কিমাকাব কিবা এটা সাজিব বুলিহে ভাবিছিলো ।”

স্নেহনে কলে, “কলোহেঁতেন, পিচে মই বৰ বাস্ত, চিন্তিত । বৰি, তই ভাবিছ কিজানি এওঁ এতিয়ালৈকে ইয়াত কিয় ? এওঁ-লোকৰ ঘৰটো লগা-লগি, এওঁ সেই বাবে দিনটোৰ ১২ ঘণ্টা মান ইয়াতে থাকেহি । পাবিলে বাকী ১২ ঘণ্টাও খকাৰ মতলৰ আছে । বুজিছ নহয় ? বাক ক এতিয়া কি খবৰ আনিছ । যোৱা চোন কমলী চাহ তিনি কাপ দি যাবলৈ কৈ আহা । তই জানুকবাৰীৰ পৰা ক্লাছ কৰি আহিলি নেকি ?”

কমলিনী ওলাই গ'ল । ডেকাই কলে, “আজি আৰু যাবলৈ সময়কে নেপালো । তোৰ কামত যুবাতেই গ'ল । বি পাবো গোটা-পিটা লৈ এই আহিছো আৰু । বৰ আগপকীয়াটক কথ:-বোৰ উলিয়াব লগা হ'ল, নহলে মানুহে কিবা ভাবিব নহয় । সেই বাবে কেবা ঠাইতো খুৰিব লগা হ'ল ।”

“চাৰাচ ।”

কমলিনীয়ে আহি কলে, “কলমে চাহ বাকিবলৈ লৈছিলেই : আহিব এতিয়া ।”

“সুনা কৰলী, সুবেনেও যোৰ হৈ ডিটেক্টিভগিৰি কৰি থবৰ গোটাই আনিছে।”

বদনে চাহ আৰু অমলেট দি থৈ গ’ল। চাহ খাই খাই ডেকাই কবলৈ ধৰিলে :

“একে আধাবে কবলৈ হলে, মানুহ দুজন জঘনা প্ৰকৃতি,” সুবেন ডেকাই আৰম্ভ কৰিলে। ঘনশ্যাম কটকী আৰু মদনমোহন বৰুৱা যোৰ মদপী। প্ৰত্যেক দিনেই গধূলি মদ খাবই ; আৰু প্ৰায়েই একেলগে খাব। মদৰ শ্ৰেণীৰ বাচ-বিচাৰ নাই, মদ হলেই হ’ল ; ফুনী চাবাপ বা লাওপানী হলেও আপত্তি নাই ; আকৌ দামী বিদেশী মদ পালে তাকো সমান আগ্ৰহেৰেই গ্ৰহণ কৰে।

স্বাভাৱিকতে প্ৰশ্ন উঠে, ইমান মদ খাবলৈ তেওঁলোকে পইচা পায় ক’ত ? দেখাত তেওঁলোক চহকী নহয়। উপায়ভূমি আদালতৰ দূয়ো সাধাৰণ কৰ্মচাৰী হিচাপে কাম কৰে যাত্ৰ। ঠেকত পৰা গাৰ্ভৰ দুই-এক মানুহৰ পৰা মাজে-মাজে হয়তো দুই-চাৰি টকা ভেটী যায়। কিন্তু সেয়ে যথেষ্ট হব নোৱাৰে। মানুহে কয়, বুদ্ধৰ দিনত তেওঁলোক লগ লাগি আওপকীয়া ভাৱে মিলিটেৰীৰ লগত অসৎ ব্যৱসায় কৰিছিল। বৰ বৰ ঠিকাদাৰ বা আন এজেন্টৰ যোগেদি সামৰিক বিষয়ালৈ গণিকা সবববাহ কৰি ৭-৮ টকা আৰ্জন কৰিছিল ; টকাৰ উপৰি নিয়মীয়াকৈ মদো তেওঁলোকৰ ভাগ্যত পৰিছিল। বুদ্ধ ভগাব পিচত সেইবোৰ টকাকে ডঙাই ৰালে। কিন্তু বুদ্ধৰ টকা আৰু মদাহীৰ মিলন বামধেনুৰ দৰেই ক্ষত্ৰকীয়া। গতিকে কটকী আৰু বৰুৱাই আন উপায় অৱলম্বন কৰিবলৈ বাধ্য হ’ল।

কটকীৰ মাটি আছিল বহুত। তাকে মনে মনে একঠা দুকঠাকৈ ৰেচি খাবলৈ ধৰিলে। বৰুৱাৰ কিন্তু দ্বাৰৰ অদ্বাৰৰ কোনো সম্পত্তি নাছিল। গতিকে তেওঁ জীয়েক দুজনীকে দেখুৱাই বন ঘটিবলৈ

আবদ্ধ কৰিলে। সেই কাৰণে বৰ জীয়েক স্মৃশীলাক থিয়েটাৰ কৰিবলৈকো অনুমতি দিছিল। স্মৃশীলাৰ এটা কেলেছাৰীও বোলে হৈ গৈছে। দুটো প্ৰকৃতিৰ চহকী মানুহ বিচাৰি দিয়াত মাটিগিৰী কটকীয়ে বন্ধুক সহায় কৰিলে। বড়হৰ মোহ বৰ ডাঙৰ মোহ ; সি হৰিণা পছৰে হওক, গাভৰু ছোৱালীৰে হওক। গতিকৈ বন্ধুৰাৰ অভাৱ নহ'ল। তেওঁৰ ঘৰত দিনে-ৰাতিয়ে বাবে-বৰণীয়া মানুহৰ সমাগম হবলৈ ধৰিলে ; ডেকা ল'ৰাও আদহীয়া মানুহো ; মটৰ গাড়ীও আহিল, বিজ্ঞাও ঘণ্টাৰ পিচত ঘণ্টা বৈ থকাহি হ'ল। প্ৰায়েই একো জনে পৰিয়ালটোক লৈ বনভোজ খাবলৈ বা চিনেমা চাবলৈ যায়। কেতিয়াবা অকল স্মৃশীলা আৰু মিনতি যায় বজাৰ কৰিবলৈ একো জনৰ গাড়ীত। তেওঁলোকৰ, বিশেষকৈ স্মৃশীলাৰ দৈহিক-মানসিক সতীত্বৰ ওপৰত কোনো মানুহৰে আস্থা নাছিল। ঘনশ্যাম কটকীৰ অৱশ্যে এই ফেৰা বদনায় নাই ; তেওঁৰ ঘৰত গাভৰু ছোৱালীও নাই ; থকা হলে নিশ্চয় তেওঁও সেই পথকে অনুসৰণ কৰিলেহেঁতেন। কিন্তু অধঃপাতে যোৱাত বন্ধুক “সহায়” কৰাত তেওঁ অকণো কাৰ্পণ্য নকৰিছিল।

সকলো “বন্ধু”ৰ পৰাই বন্ধুৱাই “ধাৰ” লৈছিল।

পদ্মালোচন ধৰাও তেনে বন্ধুৱেই আছিল নেকি কোৱা টান। বোধহয় নাছিল। তেওঁৰ প্ৰকৃতি ডেকাই ভাল ধৰেই জানে। তেনে হীনভালৈ তেওঁ কেতিয়াও নাযি যাব নোৱাৰে। কিমানি মিনতিক সৰল জন্তুৱেই ভাল পাই তেওঁ বন্ধুৰাৰ ঘৰলৈ গৈছিল। কিন্তু তেওঁৰ পৰাও বন্ধুৱাই টকা ধাবলৈ লৈছিল—কেবা হেজাৰো বোলে। কিছু-বানক পদ্মাই এই কথা নিজেই কৈছিল। অৱশ্যে সেই টকা যে তেওঁ বুৰাই খুজিব, এনে ভ্ৰমত দিয়া নাছিল, এনেয়ে সহায় কৰা ভাৱতে দিছিল।

কিন্তু মানুহক ধাৰণা যে পদ্মৰ সৰলতাৰ সন্ধান লৈ জনাবাৰী

জীয়েকক বৰম্বাই তেওঁৰ হাততে গভাৰ খুজিছিল। কিন্তু বেতিয়া দেখিলে যে পদ্ম সিমান কেঁচা ন'বা নহয় আৰু তেওঁ মিনতি-তহে চকু মিছে, তেতিয়া পদ্মৰ বাৰৰ পৰা আৰু পদ্মৰ পৰাও হাত সাৰিবৰ উদ্দেশ্যে বৰম্বাই তেওঁক বেয়া ব্যৱহাৰ কৰিবলৈ ধৰিলে। পদ্মই বোধহয় কথাটো বুজিছিল, সেই কাৰণে টকালৈ লালসা নকৰি, মিনতিক লাভ কৰাত কৃতকাৰ্য্য হবলৈকে, বৈৰ্য্য ধৰি আছিল। অৱশ্যে মূৰকত একো নহ'লগৈ। পদ্ম নিজেও মৰিল, টকাও মৰা গ'ল।

সুবেল ডেকাৰ বৰ্ণনা একান্ত মনে শুনি থকা ৰায়ন আৰু কমলিনীয়ে কিছু পৰা একো নেমাতিলে। কাহিনী শেষ কৰি ডেকাই এটা চিগাৰেট অনাই ললে।

ৰায়নেও চিগাৰেট এটা অনাই লৈ কলে, "মদন বৰম্বাৰ দৰত তেনেকুৱা দুজন 'বন্ধু'ক আজি মই লগ পাই আহিছো। এজন অসমীয়া ঠিকাদাৰ, আন জন কাঁচিবজাৰৰ ব্যৱসায়ী। দুয়ো জন আত্মহীয়া। সুবেল, তুমি যে কৈছা—আৰু কমলীয়েও একে কথাৰে শুনি আহিছে—যে টকা আদায় কৰাৰ পৰা হাত সাৰিবলৈকে মদন বৰম্বাই বুধি কৰি পদ্ম বৰাক দৰৰ পৰা বিলায় দিব খুজিছিল, তাৰ প্ৰমাণো মই আজি পাইছো। মিনতিলৈ দিয়া পদ্মৰ দহখন চিঠি মই আজি উদ্ধাৰ কৰি আনিছো। চিঠি দুখন মানৰ পৰা বুজা যায় যে মিনতিয়ে দেউতাকৰ ফাকাটী বুজিব পাৰিছিল আৰু সেই কথা পদ্মলৈ লিখিছিল; পদ্মই তাৰ উত্তৰত জনাইছিল যে টকা বুঝাই দাবী কৰাৰ কথা তেওঁ ভাবি নাই, বুঝাই দিলেও দিব, নিদিলেও নাই।"

কমলিনীয়ে লাভতে মাতিব পৰা নাছিল। তথাপি এবাৰ কলে, "কি সাংবাদিক মানুহ! নিজৰ জীয়েককো টকা লৈ বেচিৰ পাৰে।"

ৰায়নে কলে, "অৰ্থেই সদাই অনৰ্থ ঘটাই আহিছে কমলী।

জীয়েক কিয় বৈনীয়েককো মানুহে টকাৰ কাৰণে আনক ঘাচিব পাৰে।”

সুবেন ডেকা উঠিল। “মই যাওঁ গিৰিশ। বহুত বাতি হ’ল।”

বায়নে উঠি কলে, “এৰা, তই এতিয়া ঘোৱাই ভাল। কমলী, সুবেনক মই কথা দিছিলো, মোৰ কামটো কৰি দিব পাৰিলে তাক ভালকৈ এসাজ খুৱাম। সি কথা ৰাখিলে। গতিকে এদিন তুমি এটা খানাব দিহা কৰিব লাগিব। পিচে এতিয়া নহয়, গোলমাল-বোৰ যাওক।”

তাই কলে, “কোনো কথা নাই।”

সুবেন ডেকাই কমলীক নমস্কাৰ জনাই ওলাই গ’ল। বায়নো লগে লগে গ’ল। কমলিনী ঘৰলৈ গ’লগৈ।

আলিবাটত উঠি গিৰিশ বায়নে কলে, “সুবেন, কাইলৈ আগ বেলা মই আকৌ পদ্মহঁতৰ ঘৰলৈ যাম। ধৰ দহ বজা মানত। তই বাতিপুৱাই এটা ভাল কেমেৰা যোগাৰ কৰি থৰি—খুব পাৱাৰ-ফুল। সেইটো লৈ, খুব বগিয়াটক স্বেচ্ছ কৰি যাৰি, যেন বহুত ফটো তুলি তুলি ক’বাবৰ পৰা আহিলি, এনে ভাৱত চাবে দহ বজা মানত তয়ো তালৈ যাৰি।”

“কিয় ? আকৌ কি ৰেল পাতিছ তই ?”

“এতিয়া তোক একো নকণ্ড। ৰোক জীৱেশ্বৰ ঘৰাৰ ফটো এখন লাগে। পাৰিলে ধনীৰামৰো এখন তুলিবি। মোৰ মনত নানান কথা ৰেলাইছে। এতিয়া তোক চব কৰ নোৱাৰো। তাতে মোৰ ধাৰণা ভুল হবও পাৰে। তই সাজু হৈ থাকিবি।”

দুয়ো যোৰ পুখুৰীৰ মাজৰ আলিচোৱেৰি কিছু দৰ আগ বাঢ়িল। বায়নে এবাৰ সুৰিলে, “পদ্মহঁতৰ উকীল কোন অ’ ?”

“নন্দ শৰ্মা। তেখেতৰ ঘৰলৈ পদ্মক প্ৰায়েই যোৱা দেখিছিলো। কিয়লো ইমানকৈ দাৰ বুলি সোধাত এদিন সি কৈছিল যে নন্দ শৰ্মা সিহঁতৰ বহু দিনীয়া উকীল—সেইসময়ৰ তদাৰক আইনৰ কালৰ

পৰা তেখেতেই কৰে ।”

বায়ন বৈ গ'ল । ডেকাৰ গাত ধৰি কলে, “আহ চোন সূৰেন । যোৰ ভাতে ভাত খাওঁগৈ ব'ল । এতিয়াই নন্দ শৰ্ম্মাৰ ভালৈ যাব লাগিব ।”

ডেকাই তকিৰ পৰাৰ আগতেই বায়নে তেওঁক টানি লৈ গ'ল । বদনকো আচৰিত কৰি দি দুয়ো পাঁচ মিনিটতে ভাত খাই উঠিল আৰু লগে লগেই মটৰ চাইকেলত উঠি ধাপলি মেলিলে । ডেকাই বাট দেখুৱাই লৈ গ'ল ।

কুমাৰপাৰাত নন্দ শৰ্ম্মাৰ ঘৰ পাওঁ পাওঁ হওঁতে শৰ্ম্মাৰ ঘৰৰ মুখৰ পৰা এখন মটৰ সিফাললৈ গুছি যোৱা তেওঁলোকে দেখিলে । মটৰ চাইকেল বখাই, শব্দ মাৰ মাওঁতে নেৰাওঁতেই বায়নে পাঁচ কালে বহি অহা ডেকাক কলে, “পদুইঁতৰ মটৰ অ' ।”

নানি পৰি ডেকাই স্মৰিলে, “কেনেকৈ জানিলি ?”

“নন্দৰ প্লুটখন চাই । নহলে আছাৰত কেনেকৈ জানিম ? নিশ্চয় জীৱেশ্বৰ বৰা আহিছিল ।”

তেতিয়া বাতি এঘাৰ বাজি গৈছিল । দুয়ো নন্দ শৰ্ম্মাৰ ঘৰলৈ সোমাই গ'ল । বাহিৰৰ এটা কোঠাত লাইট জলি আছিল । সেইটো নন্দ শৰ্ম্মাৰ অফিচ । দুৱাৰ খোলা আছিল । শৰ্ম্মাই বহি কাগজ-পত্ৰ চাই আছিল । দুয়ো দুৱাৰ বুৰত থিয় দিলেগৈ । শৰ্ম্মাই মূৰ তুলি চালে ।

“নমস্কাৰ !” বায়নে হাঁহি কলে, “আমি আহিব পাবোনে ?”

পুলিচৰ পোছাকটো এবাৰ ভালদৰে চাই লৈ চপমাৰোৰ খুলি বন্ধৰ গেজি পিছি থকা শকত-আৱত নন্দ শৰ্ম্মাই কলে, “আহক ।”

দুয়ো সোমাই গৈ উকীলে নিৰ্দেশ কৰা বডে সমুখৰ দুখন চকিত বহিল । শৰ্ম্মাই সপ্ৰশ্ন দৃষ্টিৰে তেওঁলোকলৈ চাই থাকিল ।

গিৰিণ বায়নে হাঁহি মুখে কাকি দিবলৈ আৰম্ভ কৰিলে, “আপুনি বোম্বহয় বোক চিনিব পৰা নাই । যোৰ নাম গিৰিণ বায়ন, বই

পুলিচৰ এজন এছ-আই। এওঁ মোৰ বন্ধু স্তৰেন ডেকা, ল পঢ়ে। দেউতাৰ নাম কলে আপুনি মোক চিনি পাব নেকি। ভৱনাথ বায়ন, বিটায়াৰ্ড ই-এ-চি।”

নন্দ শৰ্ম্মাই গম্ভীৰ ভাৱে কলে, “তেখেতক অৱশ্যে চিনি পাইছিলো। কিন্তু তোমাৰ কথাতো মনত নপৰে।”

“আপুনি পাহৰিছে হৰ পায়।” বায়নে উৎসাহেৰে কবলৈ ধৰিলে : “দেউতাৰ ওচৰত মোক আপুনি কেবাবাৰো দেখিছে। মোৰ ভাল দৰেই মনত আছে। অৱশ্যে আপুনি মন নকৰিবও পাৰে, মই তেতিয়া যথেষ্ট সৰু আছিলো।”

শৰ্ম্মাই চশমাৰোৰ পিকি লৈ কলে, “হবও পাৰে। কিন্তু এই বাতিখন কিয় আহিলা?”

বায়নে বুজিলে, উকীল বৰটান মানুহ। কথাৰে গলাৰ নোৱাৰি। পোনে পোনে কোৱাই ভাল। “বীৰেশ্বৰ বৰাৰ ডাঙৰ ল'ৰা পদ্মা-লোচন বৰাক কোনোবাই হত্যা কৰাৰ কথা নিশ্চয় আপুনি জানে। মই কেছটো তদন্ত কৰিছো। শুনিলো আপুনি তেওঁলোকৰ উকীল। তেওঁলোকৰ সা-সম্পত্তিৰ বিষয়ে দুটা মান কথা মই জানিব খোজো। আপুনি নিশ্চয় আইনৰ দৃষ্টি-কোণৰ পৰা সেইবোৰৰ তদাৰক কৰে। বীৰেশ্বৰ বৰাই সম্পত্তিৰ উইল-চুইল কৰি থৈ গৈছে নেকি? যদি কৰিছে তেন্তে সেই উইল কেনে ধৰণৰ? মই এইখিনি জানিব খোজো।”

নন্দ শৰ্ম্মাই একে গম্ভীন স্তৰতে কলে, “মই পদ্মালোচন বৰাক বিপ্ৰেজেন্ট কৰো নে নকৰো সেইটো কব নোখোজো। আন হাতে, যদি কৰোও, তথাপি মন্ত্ৰেনৰ গোপনীয় কথা আনক কবলৈ মই বাধ্য নহওঁ।”

“নহয় নহয়, আপুনি ভুল বুজিছে,” বায়নে শেষ চেষ্টা কৰি চালে, “মই আপোনাক জোৰ কৰিব নোৱাৰো। (এই শিৱান উকীলবোৰক একো কথও নোৱাৰি, আইনৰ কি পেচ হাৰি বিয়ে

কি ঠিক !) মাত্ৰ ব্যক্তিগত ভাৱে আপোনাৰ অলপ সহায়হে বিচাৰিছো। হতাকাণ্ডটোৰ একো কু মই বিচাৰি পোৱা নাই। সেই বাবে চাৰি-চুক মাৰি চাব খুজিছো। আপুনি ইচ্ছা কৰিলে কৰ পাৰে, নকলেও মই বেয়া নেপাওঁ।”

শৰ্ম্মাই নিষ্ঠুৰ হাঁহি এটা মাৰি কলে, “বেয়া নেপাওঁ বুলিছা যেতিয়া ধৰি লোৱা মই কৰ নোৱাৰিমই।”

গিৰিশ বায়ন উঠিল; ডেকাও। বায়নে তেতিয়াও হাঁহি কলে, “ভাল তেতিয়া উঠো। আমনি দিগা বাবে যেন বেয়া নেপায়।”

নন্দ শৰ্ম্মাই মাত্ৰ হাঁহি মাৰিলে।

বায়ন আৰু ডেকাই নমস্কাৰ জনাই দুৱাৰৰ পিনে খোজ ললে। দুৱাৰৰ ওচৰৰ পৰা উভতি চাই বায়নে স্মৃছিলে, “জীৱেশ্বৰ বৰা বাক আছি আপোনাৰ ইয়ালৈ আহিছিল নেকি?”

“ইয়ং মেন।” উকীলে শেষ আশ্বাত্ৰটো দিলে, “মানুহ এটাক শ্বেডো কৰিবলৈ লগাই নিদিয়া কিয়?”

বায়নে আৰু একো নেমাতি আকৌ এবাৰ নমস্কাৰ জনাই ঋটখটীয়েদি নাযি গ’ল।

মটৰ চাইকেলেৰে ওলটোৱে বায়নে কলে, “মু’ বৰ টেঙৰ অ’ স্মৰেন। এঘাৰ কথাও উলিয়াব নোৱাৰিলো।”

“নন্দ শৰ্ম্মাই উইল-চুইলৰ কথা চৰ জানে নহয়?”

“জানে বানে? এই লিয়ালটোৰ হাততে নিশ্চয় উইলখন আছে। নেমেখাওঁ বুলিছে যেতিয়া নেমেখায়েই আৰু। জীৱেশ্বৰ বৰাই আহি নিশ্চয় এইবোৰ বিষয়ে কাকো একো নকৰলৈ কৈ গ’লহি। উকীলে পাৰ্টৰ কথা বাখিবই। আমাৰ অলপ পলম হৈ গ’ল অ’, নহলে উকীলক পটাব পৰা গ’লহেঁতেন।”

“ভোৰ চৰ গাঁজা অখলে গ’ল।”

বায়নে একো নেমাতিিলে।

খানার পৰা দহ বজা মানত গিৰিশ বায়ন ওলাই হিনছাইডলৈ
নটৰ চাইকেলেৰে গ'ল। ক্ষুদ্ৰক সূৰেন ডেকাৰ তাত সোমাই
গ'ল। ডেকাই বাকচৰ পৰা পেণ্ট-ডাট এযোৰ উনিয়াই বিচনাও
থৈছিল। এটা অকমাণি কেমেৰা আঠুৱাৰ খুঁটিত উন্নমি আছিল।

বায়নে স্তম্ভিলে, 'তই বেতী হৈছ ? বেছ। কেমেৰা কাৰ পৰা
আনিলি ? ভালনে ?'

"বলী। বহু এজনৰ পৰা আনিলো।"

"ফটো তুলিব জানতো ?"

"মানে ? তই ভাব নেকি যে সূৰেন ডেকা কেঁচা মানুহ ?
ছোৱালীৰ ধুনীয়া ছোৱালী এজনী দেখুওৱা চোন যাৰ ফটো মই
ডোলা নাই—যদিও লোকৰ কেমেৰোৰে ?"

"ছোৱালী ধুনীয়াৰে বাক ফটো তুলিলি, কিন্তু ফটো ভাল হৈছে
নে নাই সেইটোহে প্ৰশ্ন। বাক যাওক সেইবোৰ। ইমান ফটো
লোকৰ কেমেৰাৰেই তুলিছ যেতিয়া চিন্তাৰ কাৰণ নাই। ফিল্ম-
ভিক্স আছে নে নাই ভালকৈ চাই লবি আকৌ এবাৰ। ফটো
মোক লাগেই। ৰাতিৰ ভিতৰতে যেনেকৈ পাৰ ভেভেলাপ আৰু
প্ৰিন্ট কৰাই লৈ যাবি।"

বায়ন ওলাই গ'ল। ডেকাই সাৱধানে কাপোৰ-কানি পিছিবলৈ
বহিলে।

বুঢ়া আগ দিনাৰ দৰেই ভিতৰ কালে বাৰান্দাত বহি আছিল।
ভালৈকে বায়নক আগ বঢ়াই লৈ গ'লহি। আন মানুহ কোনো
নাছিল। গাৰ্ভৰ মানুহ কেজন ৰাতিপুৱাই গ'লগৈ। বৃত্তদেহ
ৰাতি নৱম্বৰ মৰণাত সংকাৰ কৰা হ'ল। ৰাজীৱলোচন নেপালেহি।
ভেঙৰ হোটেলৰ পৰা এখন টেলিফোন আহিছে বোলে ৰাজীৱ নাই,

মাত্ৰাভাল গৈচে, ডেউক টেলিগ্ৰামেৰে সংযোগ কৰিবলৈ যত্ন কৰা হৈছে--সোনক লৈ লগ পোৱাৰ আশা কৰ।

ভীৰেখুৰ ববাই কলে, “গতিকে টেলিগ্ৰামখন গধূলি পোৱাৰ পিচত আনি শটো সৎকাৰ কৰি পেলোৱাই উচিত বিবেচনা কৰিলো।”

“ভালেই কৰিলে।” বায়নে লাহেতকৈ শলাগিলে।

উজ্জ্বল ব'দ ওলাইছিল। চকু চাটি মাৰি ধৰে। পাকঘৰৰ পৰা ওলাই অহা ধনীৰামলৈ ব'দৰ প্ৰকোপত কোনো মতেহে চাই বুচাই কলে, “চাহকে অলপ কৰ ধনীৰাম। ৰোপাক ভালদৰে জলপান এটা দে।”

ক্ষীণ প্ৰতিবাদৰ স্তবত বায়নে কলে, “চাহ নহ'লও হয়।” যেনে-তেনে স্তবেৰে ডেকা অহালৈ সময় খিনি কটাব লাগিব। গতিকে বায়নে ব্ৰাহ্মৰ আয়োজন কৰা সম্পৰ্কে কথা উলিয়ালে। বুচাই কলে, “আনি হলো মাহেকীয়া। আমাৰ বংশত সদাই মাহেকীয়া-কৈয়ে চুৱা শুচাই অহা হৈছে। পোনাইতে দাদাৰ বেলিকাও তাকেই কৰিছিল বোলে।”

“তেনেহলে তেনে দৰেই কৰা ভাল। কিবা কৰিব লগা হলে আমাকো কৰ, আনি সহায় কৰি দিয়। ভানেই নহয়, পদ্ম আনাৰ ক্ৰাছ ক্ৰেণ্ড আছিল। এই অশুভ ঘটনাত আপোনালোকতকৈ আমিও কম দুখ পোৱা নাই।”

বুচাই কৰুণ ভাবে কলে, “সেইটো বই বুজিছো ৰোপা। তোমালোকেতো সহায় কৰিব লাগিবই। কাৰণ ইয়াত পোনাৰ বন্ধু-বান্ধৱৰ বাহিৰে আমাৰ আপোন মানুহ কোনোৱেই নাই।”

এনেতে বাহিৰৰ কোঠাটোৰ পৰা পদ্মৰ কোঠাৰ মাজেদি কোনোবা অহা শুনা গ'ল। দুয়ো ঘূৰি চাই স্তম্ভৰকৈ সাজ-পাৰ কৰি, চুলি-বুৰ চুচি-মাজি, কান্ধত কেমেৰা ওলোৱাই লৈ আগুৱাই অহা স্তবেৰ

ডেকাক তেওঁলোকে দেখিলে। “কি অ’ ?” বায়নে হাঁহি মাত লগালে, “কেমেৰা-স্ক্কে দেখোন ? ফটো তুলিছ নেকি ?”

বুটাই ওচৰৰ ফল্ভিড চকি এখন ঢুই দি কলে, “আহা স্মৰেন বোপা। ক’ৰ পৰা ?”

চকি খনত বহি স্মৰেন ডেকাই উৎকৃষ্টভাৱে কলে, আজি কিবা মন গ’ল পুৰা, বাতিপুৱাই ফটো মৰা অভিযানত ওলালো। চান-মাৰীৰ পিনে গৈ বহু দূৰ পালোঁগৈ। এই পিনেদি আহোতে গিৰিশৰ মটৰ চাইকেলখন দেখি বোলো ময়ো সোনাই যাওঁ।”

বায়নে ৰাঙীৱক বিচাৰি নোপোৱাৰ খবৰটো ডেকাক দিলে আৰু তেওঁলোকে শ্ৰাকৰ বিষয়ে কৰা আলোচনাৰ কথাও কলে। তাৰ পিচত অলপ সময় কাৰো মুখত মাত-বোল নাই। তাৰ পিচত বুটাই চিঞৰি কলে, “ধনীৰাম, চাহ দুকাপ দিবি, এই স্মৰেন বোপাও আহিছে।”

স্মৰেন ডেকাই অলপ বায়নৰ ফালে বঁকা হৈ অনুচ্চ স্মৰত, কিন্তু বুটাই ওনাকৈয়ে, কলে, “বুৰাৰ এই কৰুণ মূৰ্ত্তিটো কিও এটা ঠাডীৰ বস্তু হব গিৰিশ। মন কৰিছনে ?”

বায়নে বিশেষ ঔৎসুক্য দেখুৱাই বুটাৰ মুখলৈ চালে। বুটাই স্মৰিলে, “কি কৈছা ?”

বায়নে কলে, “আগোণাক বোলে সাক্ষাৎ শোকৰ প্ৰতিমূৰ্ত্তি যেন দেখা গৈছে—বোলে আপুনি এটা অৱজেক্ট অৱ ঠাডী হৈ উঠিছে। স্মৰেন, তোল না এখন।”

স্মৰেন ডেকা উঠিলেই।

তালেই হৈছে নে বেয়াই হৈছে বুটাই ধৰিব নোৱাৰিলে। ডেকা দুখনৰ ভোষামোদৰ কোবত তেওঁ বিষাদৰ প্ৰতিমূৰ্ত্তিটো মট কৰিব মুখুৰি যেনেকৈ আছিল তেনেকৈয়ে বহি থাকিল। প্ৰথম সৰ্ব্বাই পোহৰোৱা সেই মূৰ্ত্তিটোৰ পিনে চাই সকল অভিনেতা স্মৰেন ডেকাৰ

ধাব কৰা বলীটোৱে কিছু কৰি উঠিল। “কাইলৈকে আপুনি দেখিবলৈ পাব খুৱা, কি ফটো আপোনাৰ মই তুলিছো।” ফটো-গ্ৰাফাৰে নিজেই নিজৰ প্রশংসা কৰিলে।

ঠিক সেই সময়তে এখন ট্ৰেড দুকাপ চাহ আৰু দুভাগ মিঠাই লৈ পাকঘৰৰ পৰা ধনীৰাম ওলাই আহিল। সি এটা বগা পায়জামা আৰু এটা শোণ্ডো গেঞ্জি পিন্ধি আছিল। সান্থানে ব'লটো বুৰাই খুৰাই তাৰ ফালে চাই ডেকাই-কলে, “ঠিক সময়তে আনিছ ধনীৰাম। আমি খুৱাৰ সাংঘাতিক ফটো এখন তুলিলো এই মাত্ৰ। তেন্তে এখন মাৰো নেকি?”

ধনীৰামে ট্ৰেখন নিপায় এখনত থৈ পোন হৈ লাজকুৰীয়া হাঁহি এটা মাৰি কলে, “নাই নেলাগে।”

“চাওঁ ব'ৰা।” বুলি যেন উৎসাহৰ আভিযাতে ডেকাই ধনীৰামক অলপ আঁতৰলৈ নি নিচেই ওচৰৰ পৰা বাটৰ ফটো এখন লবলৈ এক্সপেক্ষা কৰিলে। বুঢ়াকো হঠাৎ যেন দেখি ধনীৰামে লাজ কৰি লবলৰিকৈ পাকঘৰৰ ভিতৰলৈ গুচি গ'ল।

তাৰ পিচত দুই বন্ধুৱে চাহ খাবলৈ ধৰিলে। চাহ খাই ৰাই, যেন হঠাতে উপলব্ধি কৰি, ডেকাই কলে, “বুৰাই আৰু বেয়া নেপায়, আপোনাৰ দুখৰ দিনত আমাৰ এইবোৰ হেমালি বৰ ঠিক হোৱা নাই। আমি পাহৰি যোৱাৰ নিচিনাই হৈছে।”

বুঢ়াই কলে, “নাই নাই বোপা, মই বেয়া পোৱা নাই। এইটো একো কথাৰ কথা নহয়। তোমালোকৰ সহায়-সহানুভূতিৰ কথানো মই বুজি পোৱা নাইনে?”

ধনীৰামে বিয়া বহুলা খাই দুয়ো বিয়াৰ লগে আৰু বাজীৰ আহি পালে আকৌ আহিব বুলি কলে। বটাব পৰা বহুলা লগতে ৰাৱনে আহিলে, “ধনীৰামবনো ঘৰ ক'ত? তুমি কামৰূপৰ নিশ্চয় নোহোৱা?”

“হয়, মোৰ ঘৰ নাহৰকটীয়া-জয়পুৰৰ পিনে।”

“এইখিনি পালাহি কেনেকৈ?”

জীৱেশ্বৰ বৰাই মাত লগালে, “মই বৰ্ষাৰ পৰা আহি ঠিকা কৰিবলৈ লওঁতে ইয়াক পাইছিলো। তেতিয়া বহুত দিন আছিল মোৰ লগত। আজি কিছু দিন আগতে আকৌ মোক বিচাৰি ওলাইছেহি।”

“মাই ঐ দেখি! মৰম এবিধ পৰা নাই।”

বুঢ়া আৰু ধনীৰামে অলপ অলপকৈ হাহিলে।

বায়ন আৰু ডেকা দুয়ো ওলাই গ’ল। এনেয়ে ইটো-সিটো কথা পাতি দুয়ো তলৰ আলিলৈ নামি গ’ল। আনিটো পাই এবাৰ উলটি চাই দেখে বুঢ়াই দুৱাৰ মুখত থিয় হৈ একেখৰে তেওঁলোকলৈ চাই আছে। বায়নে জেপৰ পৰা কমান্স এখন উলিয়াই জোকাবিলে। অলপ পলককৈহে বুঢ়াই নিস্তেজ হাত এখন নাঙিলে।

বায়নে কলে, “বুঢ়াৰ নিশ্চয় সন্দেহ হৈছে।”

“কিন্তু আমাকতো ফটো তুলিবলৈ দিলে?”

“প্ৰথমে নিশ্চয় একো ভবা নাছিল। কিন্তু ধনীৰামৰ খা-বৰৰ লওঁতে নিশ্চয় বুঢ়া সজাগ হ’ল। মন কৰিলি নে নাই, বুঢ়াই ধনীৰামৰ পৰিচয় নিজেই দিবলৈ ললে?”

ডেকাই বুজিব নোৱাৰি কলে, “কিন্তু ধনীৰামৰ পৰিচয় আৰু বুঢ়াৰ ভয়, এই দুটাৰ মাজত কি সম্বন্ধ?”

“ময়ো তাকেই বিচাৰিব বুজিছো। মনে মনে থাক।”

তেওঁলোক গোৰেজৰ ওচৰ পাইছিলগৈ। ডাইভাৰক মাত লগাই বটৰ চাইকেলত উঠি তললৈ নামি গ’ল।

ঘৰৰ ওচৰত ডেকাক নমাই দি অনুচ্চ শব্দৰে বায়নে কলে, “ফটোৰ কপিৰোৰ তই বিমান পাৰ সোনকালে কৰাই বোক দিবিগৈ। বেছিকৈ কপি কৰিবি। বোক গোটাইবিনি দি নিদিবি, একপি

বাঁধিবি—বুঢ়াৰ তালৈ যাব যদি দেখুৱাবি। সুবিধা পাব যদি কৰিও
যে মই কটো দেখাই নাই—লোৱাতো নাৱেই। মই আজি বাতি
নহলে কাইলৈ পুৱা আপাৰ আসামলৈ যাব।”

“কিয় ?”

“জৰুৰী কাম আছে।”

“এই ফটোৰে কি কৰিব বুজিছ ?”

বায়নে আৰু স্বৰ নমাই কলে, “বাৰ্গাটলৈ পঠাব। বুঢ়াৰ অজীত
সম্বন্ধে মোৰ অনলপ সন্দেহ আছে। সঠিক খবৰ মই পাব খোজো।”

“বুঢ়াৰ ওপৰতে তোৰ সন্দেহ নেকি ?”

“মোৰ কাৰো ওপৰত সন্দেহ নাই : আৰু সংশ্লিষ্ট সকলোৰে
ওপৰতে সন্দেহ আছে। ইয়াৰ পৰা যি বুজ বুজি ন। কালি
ৰাতি—বহুত ৰাতি, বনত বাঁধিবি—বুঢ়া নন্দ শৰ্ম্মাৰ তালৈ যাওঁতেই,
উকী লৈ আমাক একো কৰ নোখোজা কাৰণেই বুঢ়াৰ ওপৰত সন্দেহ
ওপজিছে। কাৰণ মইতো পদ্যৰ সম্পত্তি আৱশ্যক কৰিব খোজা
নাছিলো ! হয়তো সম্পত্তিৰ বিষয়ে এনে কথা ওলাই পৰিব পাৰে
যাৰ পৰা লোকচানৰ আশঙ্কা আছে—ফেমিলীৰ বদনামৰ কথাও
হয়তো তাৰ পৰা ওলাই পৰিব পাৰে, যিটো বুঢ়াই নিবিচাবে, কিন্তু
মই বিচাবো।”

অবাক হৈ যোৱা ডেকাক কটো কেখনৰ কথা আকৌ সোঁৱৰাই
দি বায়ন পলগৈ।

সেইদিনা আবেলি এছ-পি বিনোদ কুকনৰ সৈতে গিৰিণ বায়নে
এঘণ্টা মান ধৰি আলোচনা কৰিলে। বায়নে কলে যে চৰকাৰৰ
বোম্বেৰি জীৱেশ্বৰ বৰাৰ কটো এখনৰ সৈতে এটা বিতৰণ দি, ডেউ
নিছে কোৱা কথাখিনি লিখি, তাৰ সত্যতা সম্বন্ধে বাৰ্গাট পৰ্যবেক্ষক
সুবি পঠাব লাগে; যদি সেইবোৰ সত্য নহয় তেন্তে এইজন ভাৰতীয়ই

বেজুনত কটোৱা সুদীৰ্ঘ কালছোৱাৰ বিষয়ে যিমান পাৰি সোনকালে—
 বৰা হওক দুদিনৰ ভিতৰতে—জানাই পঠাবলৈ কব লাগে।

“তাৰ মানে জীৱেশ্বৰ বৰাৰ ওপৰত তোমাৰ সন্দেহ হৈছে
 নেকি?” ফুকনে সুধিলে।

“সন্দেহ মোৰ বহুতৰে ওপৰত হৈছে ছাব। জীৱেশ্বৰ বৰাৰ
 নিজ মুখৰ কথাৰ লগত আচল কথাৰ সঙ্গতি কিমানখিনি আছে
 মই চাব খোজো। সেই মিল-অমিলৰ ওপৰত আমাৰ তৰিয়্যং
 কাৰ্য্যাপদ্ধা নিৰ্ভৰ কৰিব।”

অলপ পৰ ভাৰি বিনোদ ফুকনে কলে, “বাক হব গিৰিশ,
 এইখিনি কাম মই কৰাই দিম। মই আই-জিলৈ এতিয়াই ফোন
 কৰিম, দৰকাৰ হলে চেণ্ট্ৰেল ইণ্টেলিজেন্সৰ লগত আলোচনা
 কৰিম আৰু হোম মিনিষ্টাৰকো কম। তুমি ফটো একপি য়োক দিবা,
 মই কাইলৈকে ডিচপাচ কৰাই দিম। বাৰ্মা গৱৰ্ণমেণ্ট ক’অপাৰেট
 কৰিলে কামটো সহজেই হৈ যাব। অৱশ্যে কিমান দিন লাগে কব
 নোৱাৰো।”

বায়নে কলে, “মই জানো ছাব, আপোনাৰ সহায় মই পামেই
 আৰু আপোনাৰ সহায় পালেই মোৰ কাম ভালৈখিনি সহজ হব।
 কটোৰ কপি আজি ৰাতিয়েই বা কাইলৈ ৰাতিপুৱাই আপোনাৰ
 হাতত পৰিবহি।”

কিবা ভাৰি বায়নক বৈ যোৱা দেখি ফুকনে তেওঁলৈ চাই সুধিলে,
 “আৰু কিবা কৰা?”

“হয় ছাব। মই আজি ৰাতিয়েই নাইবা কাইলৈ ৰাতিপুৱাতে
 উজনি অসবলৈ যাব। এই কেছটোৰ বিষয়েই অলপ ইনভেষ্টিগেট
 কৰিব লগা আছে। মই যিমান পাবো সোনকালেই উলটি আহিম।
 ইতিমধ্যে আপুনি অ’-চিক কৈ বদনবোহন বন্দনা আৰু কাচী বজাবৰ
 বসুনালাল কানবিয়াক গ্ৰেপ্তাৰ কৰাব লাগে—কানবিয়া হৈছে চোহদ-

লাল যমুনালাল কানবিয়া ফাৰ্মৰ মালিক। বৰুৱাট মোৰ পৰা দৰকাৰী কথা লুকুৱাইছিল আৰু তেওঁৰ ঘৰতে কানবিয়াই মোৰ ডিউনীত বাধা দিছিল—এনে ধৰণৰ চাৰ্জ ফ্ৰেম কৰি গ্ৰেপ্তাৰ কৰিব লাগিব। বেইলত দিব, কোনো কথা নাই, কিন্তু গ্ৰেপ্তাৰ কৰিব লাগে। বাতৰি কাকতত কথাটো প্ৰকাশো কৰাব লাগে, যাতে প্ৰচাৰ হয়—চাৰ্জৰ কথা কব নোলাগে, পদ্মলোচন হত্যাকাণ্ডৰ সংক্ৰান্তত বুলি কলেই যথেষ্ট হ'ব।”

“বুজিছো”, ফুকনে কলে, “তুমি এটা বাট লবলৈ থিৰ কৰিছা।”

“আপোনাক বহলাই কৰব আৱশ্যক নাই ছাৰ।”

“তুমি যোৱা, মই চব ঠিক কৰি দিম।”

খিৰিষ বাঘনে চালান কৰি ওলাই আহিল। ফুকনে কোনটো দাঙি ললে।

ৰাতি চাৰে ন বজা মানটোকে স্নৰেন ডেকা নহা দেখি বাঘন অলপ চিন্তিত হ'ল। ঘৰতে কমলিনীৰ লগত কথা পাতি আছিল যদিও শেষলৈ তেওঁ কথাত বন দিব নোৱাৰা হ'ল। তাই নানান ধৰেণীয়া কথাৰে তেওঁৰ মনোযোগ আকৰ্ষণ কৰিবলৈ চেষ্টা কৰেহে হয়, তেওঁ কিন্তু ফটো দূখনৰ কথা পাহৰিবকে পৰা নাই। দহ বাজিল। বাঘনে উচপিচাবলৈ ধৰিলে। ৰাতি এঘাৰ বজাত টুইন। আজি আৰু যোৱা নহ'ব। কমলিনীক বহি থাকিবলৈ কৈ তেওঁ বটৰ চাইকেলেৰে পানবজাৰ পালেগৈ। কেবাখনো ফটোগ্ৰাফাৰৰ দোকানত ঘূৰিও স্নৰেন ডেকাৰ ঘৰৰ উলিয়াব নোৱাৰিলে। এপাক ঘৰতো চাই আকৌ যেতিয়া যোব পুখুৰীলৈ নিৰাণ মনেৰে উলটি আহিল তেতিয়া স্নৰেন ডেকা তেওঁৰ ঘৰতে বহি আছিল: জীৱেশ্বৰ বৰা আৰু ধনীবাৰৰ ফটোৰ চাবিটাকৈ কপি এখন ধৰৰ কাগজত পেলাই টেবুলৰ ওপৰত থোৱা হৈছে, যাতে সোনকালে শুকাই যায়।

“ধেং তই বৰ দিগদাৰী কৰিলি স্মৰেন। মই গোটেইখনতে বিচাৰি ফুৰিছো।”

ডেকাই হাঁহি কলে, “নোক বিচাৰি যোৱাৰ কথাতো নাছিল।”

“কিন্তু মই আজি ৰাতি যোৱাৰ কথা আছিল। এতিয়া আৰু সময় নহব। তই ক’ত আছিলিগৈ?”

ৰায়ন বহিল আৰু একান্ত মনে ছবি কেইখন চাবলৈ ধৰিলে। স্মৰেন ডেকাই কলে, “পাণবজাৰত এইবোৰ কৰিলে সোনকালে ধৰা পৰাৰ ভয়। সেই কাৰণে টকোবাৰীৰ পিনে এটা চিনাকি টুডিঅ’ত এইবোৰ কৰাই আনিলো। সিহঁতৰ বহুত কাম। বৰ কামদাৰেহে কৰাই আনিছো। সঁচা কথা কবও নোৱাৰি।”

ৰায়নে মুগ্ধ দৃষ্টিৰে বন্ধুলৈ চাই থাকিল। তাৰ পিচত কলে, “তই ঠিক কামেই কৰিছ স্মৰেন। কমলী, যোৱাচোন বদনক কোৱাগৈ দুজনৰ ভাত দিবলৈ।” কমলিনী গ’ল।

স্মৰেনে কলে, “তইঁতৰ ভাগৰ ভাত মই খালে অস্তবিনা নহব জানো?”

“নহয়। কাৰণ মই কাক কেতিয়া ভাত খাবলৈ নহওঁ একো ঠিক নাই। গতিকে বদনে জনে। এটা কথা। মই নিচেই ৰাতিপুৱাতে যায়—এখন গাড়ী ৰাতিপুৱা যায়। তই ভীৰেশ্বৰ বৰাৰ একপি ফটো ৰাতিপুৱা এছ-পিক দিবিগৈ—মই দি থৈ গৈছো বুলি কৰি। বৰাৰ একপি আৰু ধনীৰামৰ একপি তই লৈ যা—লাগিলে দেখুৱাৰি। বাকীখিনি মোৰ হাততে থাকক।”

কমলিনী আৰু বদনে ভাত আনিলে। দুই বন্ধুৱে খালে।

ৰাতি শুৱাৰ সময়ত ৰায়নে আটাইবোৰ ফটো উলিয়াই জুৰি জুৰি চাবলৈ ধৰিলে। বীৰেশ্বৰ, ভীৰেশ্বৰ আৰু পদ্মৰ মুখৰ চেহেৰাত মিল দেখা যায়, বদিও সাৱান্য।

গিৰিশ বায়ন যেতিয়া তিনিচুকীয়াত নাৰিলগৈ তেতিয়া ৰাতি তিনি ৰাতি গৈছিল। এই বেলযাত্ৰাত তেওঁৰ বৰ ভাগৰ আৰু আৰম্ভি নাগিছিল। পেছেন্তাৰ টুইনত আহি যে ভুল কৰিলে তেওঁ বেছ বুজিলে, তাতকৈ কিছু পৰ বৈ একপ্ৰেছত অহাই ভাল আছিল। সময় বচাবলৈ গৈ সময় বেছিহে খৰচ হ'ল। নিজৰ ওপৰতে তেওঁৰ অলপ খং উঠিল। কিছু গত্যা শোচনা নাস্তি বুলি বিবক্ত মহৰলৈ চেষ্টা কৰি তেওঁ ওয়েটিং কৰত থকা এখন প্ৰকাণ্ড ওভেল টেবুলত বিচনা পাৰি শুবলৈ চেষ্টা কৰিলে। অলপ ডোক লগা যেন পাই চাহৰ দোকানত শকতকৈ জলপান এটাবে চাহ খাই আহি তেওঁ লীঘল দিলে। চিগাৰেট এটা খাই খাই তেওঁ যোৱা কেই দিনৰ বাস্তৱ্য সৰহে ভাবি থাকোতে চৌপনি অহা যেন পাই চিগাৰেটটো পেলাই চকু দুটা ভোৰ কৰি সুদি দিলে।

তেওঁ যেতিয়া সাৰ পালে তেতিয়া চাহে আঠ ৰাতিছিল। লৰা-লৰিকৈ উঠি বিচনাখন বান্ধি তেওঁ বুঢ়ীয়া এটাক মাতিলে। বাহিৰলৈ ওলাই দেখিলে তিনিচুকীয়া ঘনৰ বহুত পৰিবৰ্তন হৈছে। কেই বছৰ মান তেওঁ ইয়াতলৈ অহা নাছিল। ষ্টেশ্যনৰ বাহিৰতে প্ৰধান পথৰ সিপাৰে বহুত ডাঙৰ ডাঙৰ ঘৰ হৈছে আৰু তাত ভাল ভাল দোকান, হোটেল-ৰেষ্টোৰা হৈছে। অ'ভাৰব্ৰিজেনি পাৰ হৈ খায়নে হোটেল এটাৰ ওপৰ মহলালৈ গ'ল। অকলশৰীয়া নক কোঠা এটা তেওঁক দিয়া হ'ল। তেওঁৰ গাত পুলিচৰ পোছাক নাছিল। সেই বাবে হোটেলৰ মানুহে তেওঁক এজন সাধাৰণ আলম্বী হিচাপেই গ্ৰহণ কৰিলে। ব্যৱনে ভালৈই পালে। তেওঁ গোপনেই থাকিব বুজিছিল।

মুখ-হাত ধুই তেওঁ প্ৰথমে চাহ খালে। তেতিয়া মেনেজাৰৰ বাহিৰে টেবুলবোৰত আন কোনো মানুহ নাছিল। হোটেলৰ বাসিন্দা-সকল নিশ্চয় চাহ খাই কেতিয়াবাট ওলাই গ'ল। বাহিৰৰ গ্ৰাহক তেতিয়া কোনো নাছিল। বায়নে ভালৈ পালে।

তেওঁ মেনেজাৰক সুধিলে, “এতিয়া ইয়াৰ পানীৰ ইন্‌চাৰ্জ কোন জনেনে? কিছু দিন আগতে মোৰ সমস্যা মানুহ এজন আছিল।”

মেনেজাৰে কলে, “বোধহয় ধৰ্ম বৰুৱা আছে।”

“এ হয় নেকি? তেখেতকে মই বিচাৰিছো—মোৰ অলপ ৰিলেশ্যন হয়। আহিছো যেতিয়া এবাৰ দেখা কৰি যাবই লাগিব, কি কয়?”

মেনেজাৰে বাৱলায়ী হাঁহিটো মাৰিবলৈ চেষ্টা কৰি কলে, “হয়। আপুনি ক'ৰ পৰা আহিছে?”

“গুৱাহাটীৰ পৰা। মাকুম, ডিগবৈ আৰু ডিব্ৰুগড়ত মোৰ কাম আছে। গতিকে ইয়াতে বৈছোঁ—ইয়াৰ এবাই ইকালে সিকালে যাম। মাকুম ইয়াৰ পৰা কিমান দূৰ?”

“পাঁচ মাইল।”

তাৰ পিচত বায়ন গা ধুবলৈ গ'ল। ডাঢ়ি বুৰাই গাটো তানকৈ ধুই লওঁতে প্ৰায় দহ বাজিবৰে হ'ল। তেওঁ ভাত খাই উঠি হোটেলৰ পৰা ওলাল। তেওঁ যাত্ৰ সাধাৰণ পেণ্ট-ছাৰ্ট পিন্ধি ওলাইছিল। চিগাৰেট ছলি ছলি নাহে নাহে গৈ তেওঁ থানা ওলালগৈ। কিন্তু ধৰ্ম বৰুৱাক লগ নেপালে; ছেকেণ্ড অফিচাৰৰ পৰা জানিব পাৰিলে যে অ'-চি একালে দূৰলৈ তসন্তত গৈছে। আজিয়েই উলটি আহিব। কিন্তু কেতিয়া পায়হি একো ঠিক নাই। আগবেলাতে অহাৰ আশা নাই।

বায়ন অলপ নিৰাশ হ'ল। ধৰ্ম বৰুৱা আপোন মানুহ কাৰণে

তেওঁৰ বাহিৰে আনক তেওঁ উদ্দেশ্যৰ কথা জনাব নোৱাৰে। বীৰেশ্বৰ বৰাৰ বিষয়ে আৰু তেওঁ আগতে চলোৱা বাগিচাখনৰ বিষয়ে কিছু কথা জানি লব খুজিছিল। তাৰ বাহিৰে উপায়ো নাই। বাগিচাখনলৈ কি কাৰণে যাব খুজিছে?—এনে প্ৰশ্নৰ উত্তৰ তেওঁ বাক্যতাকে দিব নোখোজে।

তেওঁক অলপ চিন্তিত যেন দেখি ছেকেণ্ড অফিচাৰজনে স্মৰিলে “পূব ভৰুৱী যদি আপুনি তেখেতৰ ঘৰলৈকে যাওক। তেখেতৰ ফেৰিলীও ইয়াতে আছে।” আপোনাৰ কিবা বিলেশ্যন হয় বুলি কলে নহয় জানো?”

যাবলৈ উঠি বায়নে কলে, “হয়। মোৰ অলপ এতিয়া বাহিৰত কাম আছে। দৰকাৰ হলে তেখেতৰ ঘৰলৈকে যাব। ঘৰটো কোনখিনিত?”

ছেকেণ্ড অফিচাৰে ঠিকনাটো দিলে।

বায়ন উঠি গৈ ইফালে-সিফালে ঘূৰি-পৰি ফুৰিবলৈ ধৰিলে। কিন্তু সেইদৰে আৰু কিমান ফুৰা যায়? তাতে কেনেকাকৈ কোনোবা চিনাকি মানুহ ওলাই পৰে বুলিও ভয়। গতিকে এখন কিতাপৰ দোকানত সোমাই আধা ঘণ্টা মান তাতে কিতাপ চাই চাই দুখন বিনি হোটেললৈকে উভতিল।

হোটেলতে শুই আৰু কিতাপ পঢ়ি কেই ঘণ্টা মান কটাই দিলে। হোটেলৰ পৰা ফোন কৰি তেওঁ জানিব পাৰিলে যে ধৰ্ম বৰুৱা অলপ আগতে উলটি আহিছে, এতিয়া ঘৰত আছে, অলপ পিচতে খানালৈ আহিব। বায়নে মুখ-হাত ধুই কাপোৰ-কানি সিদ্ধি কৰা চাহ একাপ খাই ওলাই গ’ল। তেতিয়া আবেলি প্ৰায় চাৰি বাজিছিল। বিজ্ঞা এখনত উঠি তেওঁ খানা ওলালগৈ।

খানাৰ অকিচত অ’-চি ধৰ্ম বৰুৱাই নিজৰ টেবুলত বহি কিবা লিখি আছিল। ৩৫ বছৰ মান বয়সৰ শকত মানুহজন; একোছা

গোঁক বাৰিছে। গিৰিশ বায়নে গৈ টেবুলৰ সমুখত থিয় দিলেগৈ। মুখেৰে একো নেমাতিলে। কিছু পৰলৈকে ধৰ্ম বৰুৱাই গমকে পোৱা নাছিল। চিপাহী কেইজন মানেও আচৰিত হৈ নিৰৱ ডেকাজনলৈ চাইছিল।

অৱশেষত এবাৰ অ'-চিয়ে মূৰ তুলি চালে। ধৰ্ম বৰুৱাৰ চকু ঘোপা হৈ গ'ল কাৰণ আগন্তুক মাত নলগোৱাকৈয়ে তেওঁৰ ওচৰ চাপিছে। কিন্তু আগন্তুক ডেকাজনক তেওঁৰ চকুলৈ চাই মিচিকিয়াই থকা দেখি তেওঁ আচৰিত হ'ল। তাৰ পিচত চিনি পালে।

“এহে। গিৰিশ দেখোন!”

বায়নে কলে, “ভাগ্য ভাল চিন পাহৰা যে নাই।”

“বঁহা বঁহা বঁহা।” ধৰ্ম বৰুৱাই সমুখৰ চকিখনলৈ আগুনিয়াই কলে, “কি কথা, কি বতৰা? ক'ৰ পৰা, কেনেকৈ?”

বায়নে বহি কলে, “আজি পুৱঁতি নিশা পালোহি। এইপিনে কিছুমান ‘ব্যক্তিগত’ কাম লৈ আহিলো।” তেওঁ এবাৰ অৰ্ধপূৰ্ণভাৱে বৰুৱাৰ চকুলৈ চালে। “ওই থাকোতে পলম হৈ গ'ল। হোটেল এটাত আছোহি। অতিনি দহ বজা মানত এবাৰ আহিছিলো। আপুনি ওলাই গৈছিল।”

“অঁ-হে, মই আঠ মাইল মান দূৰৰ বাগান এখনলৈ যাব লগা হ'ল। লেবৰ টুৰোল। প্ৰায় দিনটো গ'ল বুলিৰ লাগে। এঘণ্টা মান আগতে পাইছোহি।”

“মই খবৰ লৈছিলো। লগ পোৱা টান হব বুলি জানিয়েই হোটেললৈ গৈ ওই থাকিলোঁগৈ।”

ধৰ্ম বৰুৱাই টলকা মাৰি কিছু সময় ভাবিলে। বোৰহয় অনুমান কৰি ললে যে বায়নৰ অকৰ্মী কাম আছে, যি কামত তেওঁৰ সহায় লাগে। তেওঁ কলে, “তুমি অকমান বহা। দহ বিনিটৰ ভিতৰতে মই আজৰি হব। তাৰ পিচত দুয়ো দৰলৈ যাব। মাৰীয়েৰা ইয়াতে আছে নহয়।”

“জানো, ধবৰ লৈছিলো।”

ধৰ্ম বকুৱাই আকৌ কানত মন দিলে। পোছৰ মিনিটৰ পিচত দুয়ো ধানৰ পৰা ওলাই অ’-চিৰ ঘৰলৈ খোজ ললে। বাটত যায়নে কলে, “মই চৰকাৰী কামত আহিছো। কিন্তু সেইটো কাকো জনাব খোজা নাই। হোটেলতো গিৰিকান্ত বকুৱা নাযহে দিছো।”

“কিয় হে?”

“কেইদিন মান আঁতে গুৱাহাটীৰ শান্তিপুৰত এজন মানহৰ বাৰাল্লাত এটা ডেড বড়ী ওলাইছিল। মই তাৰ তদন্ত কৰিছো।”

“ঘটনাটো ধবৰ কাগজত পঢ়িছিলো।”

তেতিয়া যায়নে বীৰেশ্বৰ বৰাৰ বাগিচাখন আৰু ডিম্ৰগড়ৰ জীৱনৰ বিষয়ে চমুকৈ বৰ্ণনা কৰিলে। তাৰ পিচত কলে, “হত্যা-কাণ্ডটো বৰ বহস্যজনক। কোনো ধৰণৰ মাটিত, কোনো ধৰণৰ প্ৰমাণ হত্যাকাৰীয়ে থৈ যোৱা নাই। সেই বাবে বীৰেশ্বৰ বৰাৰ অতীতত কিনা সন্দেহজনক কথা বা ঘটনা আছিল নেকি মই বিচাৰ কৰি চাব খুজিছো—যাৰ পৰা হয়তো কিবা কু ওলাবও পাৰে—অৱশ্যে মানুহে কব, এণ তাপৰ এভাগো আশা নাই। জনিছো শেষ বয়সত বীৰেশ্বৰ বৰাই খুব মদ খাইছিল আৰু তেওঁৰ বৃত্তাক সিও এটা কাৰণ।”

ধৰ্ম বকুৱাই কলে, “কানটো তুমি বেয়া কৰা নাই। কিন্তু আজি-কালি ইমান কষ্ট কোনো পুৰিচ অকিচাবে নকৰে। মোৰেই ইমান ধৈৰ্য্য নাই বোপাই, সঁচা কথা কৈছো।”

যায়নে কলে, “ধৈৰ্য্যও নাই আৰু বিশেষ নাত্তো নাই কিজানি। মই যে কিবা পায় সেইটোনো কেনেকৈ কৰ?”

তেওঁলোক অ’-চিৰ ঘৰ পালেহি। ঘৰত সোমাই বকুৱাই চিঞ-বিলে, “হেৰা, আমাৰ গিৰিণ আহিছে হে। গুৱাহাটীৰ পৰা।”

সৰু ছীয়া বাহীয়েকে আহি মাত লগালেহি। বকুৱাৰ ল’কা-

ছোৱালীৰোৰো আহিল। বায়নে চাহ খাই এখন ভবা ঘৰ আৰু এখন স্তম্ভী সংসাৰৰ সঙ্কট উপলব্ধি কৰিলে।

এটা অকলশৰীয়া কোঠাত তাৰ পিচত দুয়ো বহিল। বায়নে কলে, “মই বাগিচাখনলৈ যাম—কিমান দূৰ হব?—কুৰি মাইল মান বুলি শুনিছো। আপুনি এখন টেক্সী ঠিক কৰি দিয়ক, কাৰণ বাগিচাখননো কোন ফালে মই তাকেই নাজানো। তাৰ উপৰি, আপুনি যদি কিবা জানে বীৰেশ্বৰ বৰাৰ বিষয়ে অলপ কওক।”

ধৰ্ম বৰুৱাই কলে, “টেক্সী বাক মই বিচাৰি দিম, তাৰ চিন্তা নকৰিবা। কিন্তু মানুহজনৰ বিষয়ে মই প্ৰায় একোকে নাজানো বুলিব লাগে। কাৰণ মই ইয়াত মাত্ৰ দুবছৰহে আছো। বীৰেশ্বৰ বৰাই বাগিচা বেচিবৰে দহ বছৰ মান হ’ল। এতিয়া ইয়াৰে এজন দ্বাৰোৱাৰীয়ে বাগিচা চলাইছে। তথাপি মানুহৰ মুখত যি শুনো বীৰেশ্বৰ বৰাই নিজৰ চৰিত্ৰ দোষতে টিকিব নোৱাৰি বাগিচাখন বেচি দিলে। মদ খোৱাৰ কথাতো জানাই। মদ হেনো বৰ বেছি কৈয়ে খাইছিল। তাৰ উপৰি তিবোতা মানুহৰ প্ৰতি মানুহটোৰ মুঠেই শ্ৰদ্ধা নাছিল হেনো। সেই বাবেই শেষত বাগিচাতে এনেকুন্না শত্ৰু ৰাঢ়িল যে প্ৰাণৰ ভয়ত বাগিচাকে বিক্ৰী কৰি পৈ গুচি গ’ল। নহলে বোলে কামত মানুহটো এফিচিয়েণ্টেই আছিল; বাগিচাখন নিচেই সৰু, বেয়া অৱস্থাতে কিনি লৈ বীৰেশ্বৰ বৰাই তাক ধুনীয়া কৰি তুলিছিল, বৰ্তমান মালিকে এতিয়া তাৰ ফল ভোগ কৰিছে।”

মাজতে মামীয়েকে আহি কলে, “গিৰিণ ভাত খাই যাবা দেখি? মই বহাইছোৱেই।”

“হোটেলত কৈ অহা নহ’লৰে মামী?”

“বাক, হোটেলত গৈ নেখালেই হ’ল।”

সোনকালেই ভাঙ-পানী খাই অ’-চি আৰু বায়ন ওলাই গ’ল। বাটত অ’-চিৰে কলে, “ডুমি বেনেজাৰৰ গুৰিলৈকে যাবা। মোৰ

চিনাকি মানুহ। তোমাক সহায় কৰিব পাৰিব।” ধৰ্ম্ম বৰুৱাই টেক্সী এখন বন্দবস্ত কৰি দিলে। সেইখনতে দুয়ো বায়নৰ হোটেললৈ গ’ল। খিৰ হ’ল যে পিচ দিনা পুৱা আঠ বজাত টেক্সী আহি বায়নক লৈ যাব। দুপৰীয়া এক কি দুই বজাত ঘূৰি আহিব পৰা হ’ব। টেক্সীখনতে উলটি ঘৰলৈ যাবৰ সময়ত ধৰ্ম্ম বৰুৱাই কলে, “যাবৰ সময়ত মোক লগ পাই যাবা।” “ভাল বাক্য।”

গিৰিশ বায়নে শুই শুই ভাবিলে, কাইলৈ গৈ বাগিচাখনত কি বুলি নিজক পৰিচয় দিব। কাৰণ যিবোৰ কথাৰ অনুদান কৰিবলৈ তেওঁ ওলাইছে, সেইবোৰ আজি মানুহক সোধাৰ এটা ভাল কাৰণ থাকিব লাগিব। অথচ তেওঁ নিজকে পুলিচৰ মানুহ বুলি পৰিচয় দিব নোখোজে। তেনেহলে কি বুলি পৰিচয় দিব? তেওঁ একো ঠিক কৰিব নোৱাৰিলে। সেই বাবে ৰাতি ডালেৰান পৰলৈকে টোপনিও নাছিল।

বাতিপুত্ৰা উদ্ভিলা টি-ইষ্টেটলৈ গৈ থাকোতেও সেই একেধাৰ কথাকেই গিৰিণ বায়নে ভাবি গৈছিল। পদ্মলোচনৰ মাকৰ নাম আছিল উদ্ভিলা বৰা। ডেখেতৰ নাম অনুসাৰে বাগিচাখনৰ নতুন নাম দিয়া হৈছিল। এতিয়াও সেই নামেই চলি আছে। নকল পৰিচয়টো ঠিক কৰিব নোৱাৰি বায়নে এইবোৰহে ভাবি ভাবি গৈছিল। চানি মাইল মান টেঙাখাট-বৰতুৰিটৈ যোৱা পৰী বাটেদি গৈ জাব পিচত কাটি কেবাখনো বাগিচাৰ মাজেদি আৰু এখন ডাঙৰ হাবিৰ মাজেদি কেচা বাটেৰে গৈ থাকোতে ভাবি ভাবি বায়নে খিৰ ফুৰিব নোৱাৰিলে যেনেকাৰক বা ঘান মানুহক কি কৰগৈ। মাজে মাজে সেই কাৰে ড্ৰাইভাৰৰ লগতে ব্যক্তিগত কথা পাতিবলৈ ধৰিলে। ড্ৰাইভাৰজনে কৰুণ হাঁহি মাৰি নিজৰ দুখৰ কথা দুই-এটা কবলৈ ধৰিলে।

দহ বজা মানত তেওঁলোক উদ্ভিলা ওলালগৈ। চাহনিৰ মাজে মাজে গৈ বায়নে অনুভৱ কৰিলে, বীৰেশ্বৰ বৰা সঁচাই কামৰ মানুহ আছিল : বাগিচাখন পৰিষ্কাৰ, চাহ গছৰ জোপোহাবোৰ বিয়োগোৰ বিয়োগোৰ। কলঘৰটোৰ আকাৰ আৰু পাত্ৰঘৰ দুটা দেখিলেই অৱশ্যে কৰ পাৰি যে বাগিচাখন বৰ ডাঙৰ নহয়। ঠাইডোখৰ নিজন্তাল। যি দুই-চাৰিজন বনুৱা বা চৰ্মাৰ তেওঁলোকে দেখিলে তেওঁলোককো বেছ নিৰ্জৰ্ৰু বেন লাগিল। সকলোৱে বহিৰ্জগতৰ নৱাগতসকললৈ আচৰিত হৈ চাবলৈ ধৰিলে। ড্ৰাইভাৰে কলে, “ওঁলোকে ছাৰ ডিনিচুকীয়াটো চাইকেল মাৰিৱেই যায়।”

“সঁচাই কামৰ মানুহ।”

বেনেজাৰ পূজাৰী বঙলাতে আছিল। অলপ গা বেয়া কাৰণে ফাৰলৈ ওলোৱা নাই। বঙলা মানে বাগিচাখনতে ভাল, আহল-

বহল ধৰ ; চাহাব থাকে কাৰণে বঙলা বোলা হয় । বীৰেশ্বৰ ববাই নিজে সজাই থাকিবলৈ লৈছিল ।

বাহৰত মটৰ দেখি পূজাবীয়ে বেহেৰাৰ হতুৱাই বায়নক ডিঙৰলৈ মতাই নিলে । ড্ৰয়িং ৰুমটো সুসজ্জিত । পূজাবী আগহীয়া মানুহ ; পায়জামা পিছি আলোৱান এখন লৈ আছিল ।

তেওঁ কলে, “বহক ।”

চ’ফা এখনত বহি বায়নে কলে, “বেয়া নেপাৰ, মই আপোনাক অলপ আমনি দিবলৈহে আহিলো । বিশেষকৈ আপোনাৰ গা অসুখ বুলি শুনিলো ।”

“হয়, মোৰ অলপ ইন্ফ্লুয়েঞ্চাৰ নিচিনা হৈছে । আন বিশেষ একো নহয় । কওকচোন ।”

“এটা বৰ দৰকাৰী কামত মই গুৱাহাটীৰ পৰা আহিছো । ধৰ্ম্ম বৰুৱাক চিনি পায় নিশ্চয়, তেখেত মোৰ অলপ সম্বন্ধত নাগে, তেখেতেই মোক আপোনাৰ ওচৰলৈ পঠালে ।”

পূজাবীয়ে গভীৰ চকু হালিৰে বায়নলৈ একেধৰে অলপ পৰ চাই থাকি সুধিলে, “আপুনি পুলিচৰ মানুহ ?”

বায়নে হাঁহি তলমূৰ কৰিলে । কলে, “আপুনি অনুমান কৰিছে ?”

“এইখন পাণ্ডৱ বজ্জিত ঠাই । আমাৰ সমাজ বুলিবলৈ নাই । কিতাপ, খবৰ কাগজ আৰি খবচি ৰাৰি পঢ়ো, বহিৰ্জগতৰ লগত সম্বন্ধ ৰাখিবলৈ । কিছু দিন আগতে পঙ্গুলোচন বৰা নাৰৰ ডেকা এজনক হত্যা কৰাৰ বাতৰি ওলাইছে । তেওঁৰ দেউতাকৰো নাম দিয়া হৈছে—বীৰেশ্বৰ বৰা । তেখেত এইখন বাগিচাৰ মালিক আছিল, এসময়ত । আপোনাক মোৰ ওচৰলৈ পঠিয়াইছে তিনিচুকীয়া থানাৰ অ’চিয়ে । গতিকে মই কথাবোৰ সংযোগ কৰি চাইছো ।”

বায়নে কলে, “আপোনাৰ অনুমান সত্য। দ্বেছত নেথাকিনেও মই আপোনাক আচল পৰিচয়েই দিব খুজিছিলো, যদিও সৌ টেক্সী ড্ৰাইভাৰজনেও মোক গুৱাহাটীৰ পুলিচ এছ-আই গিৰিশ বায়ন বুলি নেজানে।”

“মই কাকো নজনাওঁ।”

“ধন্যবাদ ডাঙৰীয়া। আপুনি বাগিচা নচলাই চোবাংচোৱা বিভাগৰ বিষয়াহে হ'ব লাগিছিল। নহলেও আপুনি নিশ্চয় খুব ইংৰাজী ডিটেক্টিভ নভেল পঢ়ে।”

পূজাৰীয়ে হাঁহিলে মাত্ৰ। তাৰ পিচত ভিতৰলৈ গৈ পৰিবাৰক মাতি আনি পৰিচয় কৰাই দি কলে, “এখেত গিৰিশ বায়ন, বাগিচাৰ কামতে তিনিচুকীয়াৰ পৰা আহিছে। চাহ দিয়া, ভাতৰো দিহা কৰা। মংলুক কোৱা, সৌ ড্ৰাইভাৰক ভিতৰলৈ নি চাহ-জাহ খুৱাবলৈ।”

বায়নে খিয় হৈ নমস্কাৰ কৰিছিল। পূজাৰীয়ে বৈচ স্বাস্থ্যৱতী, যদিও কিছু বয়স হৈছে। তেওঁ বায়নক বহিবলৈ কৈ ভিতৰলৈ গ'ল। ঘৰৰ ল'ৰা-ছোৱালী তিনিওটি আঁতৰত থাকি পঢ়ে। চাকৰ-বাকৰৰ সৈতে মাক-বাপেকহে ইয়াত থাকে।

চাহ তাহ খাই বায়নে কলে যে পদ্ম বৰাৰ হত্যাৰ সন্দেহাত জেউতাৰ পুৰণি বাগিচা খনন কৰা শুংসূত্ৰ পায় নেকি চাবলৈ তেওঁ আহিছে। ইয়াৰ মানুহে বীৰেশ্বৰ বৰাৰ বিষয়ে নিশ্চয় বহু কথা জানিব। একো আঁত নোলালেও কেছটোত সহায়ক হোৱা কোনো কোনো কথা হয়তো জানিব পৰা হ'ব।

উপৰ্যুপৰি দুটা হাঁচি মাৰি পূজাৰীয়ে কলে, “বীৰেশ্বৰ বৰাৰ বিষয়ে কবলৈ মই উপযুক্ত মানুহ নহ'ম। কিয়নো মই বি আনো সেইবোৰ শুনা কৰাহে। বিৰেকৰ হয়তো আপুনি তিনিচুকীয়াত জনি আহিছে। মই আগতে আন এখন বাগিচাত এছিষ্টেণ্ট বেনেজাৰ

হৈ আছিলে। ইয়াটো আহিবৰ মাত্ৰ তিনি বছৰহে হৈছে।”

“মই আপোনাৰ সহায়ত অনপ স্বৰ-চৰৰ কৰি চাব খোজে। বীবেশ্বৰ বৰাক ভালদৰে জনা মানুহ ইয়াত নিশ্চয় কোনোবা ওলাব। এই ধৰক শেহাৰৰ ভিত্তৰত নিশ্চয় বহুত ওলাব।”

পূজাৰীয়ে কলে, “বন্দাক আপুনি সুৰিব নেলাগে। কাৰণ সিহঁতৰ লগত আমাৰ ডিবেলৈ সম্পৰ্ক। বীবেশ্বৰ বৰাৰ কিছুমান বেনেফাৰীৰ কাৰণে মজদুৰ সকল সেই সময়ত জঁকি উঠিছিল—সেই কাৰণে বাগিচাখন মানুহজনে বেচি দিব লগা হৈছিল। তাতোকৈ মই আপোনাক এজন ভাল মানুহৰ স্বৰ দিওঁ যি আপোনাৰ সকলো আৱশ্যকীয় স্বৰ দিব পাৰিব। ইয়াৰ পৰা প্ৰায় দুমাইল আঁতৰত আমাৰ বাগিচাৰ ওচৰতে, নলনি নামৰ অসমীয়া গাওঁ এখন আছে। তাত বংশী শইকীয়া নামৰ এজন অৱস্থাপন্ন বুঢ়া মানুহ আছে। বংশী শইকীয়া উম্মিলাৰে বৰমহৰি আছিল। বীবেশ্বৰ বৰাৰ লগত তেওঁ এই বাগিচাখন গঢ়ি তোলাত কৰ্মৰিনি কৰা নাই। বংশী শইকীয়াই আগতে ইউৰপীয়ান পাৰ্চেণত কাম কৰিছিল। বীবেশ্বৰ বৰাই তেওঁক ঘৰতে বহি থকা পাই একপ্ৰকাৰ জোৰ কৰিয়েই বোলে আকৌ কাম কৰিবলৈ লৈ আহিছিল। উম্মিলা টি ইষ্টেট ইমান উলুত হোৱাত বীবেশ্বৰ বৰাতকৈ বংশী শইকীয়াৰ কাম বৰহুণি নাই।”

কথাখাৰ বায়নৰ মনত লাগিল। পূজাৰীৰ প্ৰতি কৃতজ্ঞতা আৰু শ্ৰদ্ধাৰে তেওঁৰ অন্তৰ উপচি পৰিল। এই শাৰিতনীয়া দিক্‌চৌ বাগিচাখনত এসাজ ভাতৰ লগৰ ভাত খাই বৰ তৃপ্তিৰে কষ্টেক জিৰাই তেওঁ নলনিলৈ ওলাল। চাহাবৰ আদেশ মতে মংলু নামৰ বেছেবা-চৌৱে দুখন চাইকল ঠিক কৰি থৈছিল। পূজাৰীয়ে মংলুক আৱশ্যকীয় নিৰ্দেশ দি বায়নক কলে, “শইকীয়া বৰ ভাল মানুহ। মোৰ ওচৰলৈ প্ৰায়েই আহি থাকে। তেখেতক মোৰ কথা কৰ।”

বায়নে ক্ৰাইভাৰক মাত লগাই মংলুৰ সৈতে চাইকেলত উঠিল।

চিৰিচ গছে মৰমৰ ছাঁ দিয়া চাহনিৰ মাজে মাজে ঠেক বাটটোনেদি অগা-পিচাকৈ ধুয়ো যাবলৈ ধৰিলে। চাৰিওফালৰ মুকলি, সেউজীয়া পৃথিৱীখনলৈ চাই চাই বায়নে মনৰ কথা বাক্য কৰিলে, “মংলু, জোমালোকৰ বাগানত মোৰ বৰ ভাল লাগিছে। আমি টাউনত থাকি থাকি বৰ কিবা হৈ গৈছে, এনেকুৱা ঠাই এদিনলৈ পালেও বৰ ভাল লাগে।”

মংলুৱে স্মীপকৈ হাঁহি কলে, “হয় চা-ব, আমাৰো বেয়া নেলাগে। তবু টাউনত নগলে নহয়।”

“অৱশ্যে, অৱশ্যে। টাউনে চব মানহকে বান্ধি বাৰিছে। উপায় নাই।”

“হয় চা-ব।”

৩৫ বছৰ মান বয়সৰ নিয়মীয়া মানুহটো মংলু। গাঁৱ বৰণ ক’লা, চকু বুটা অলপ হালধীয়া; হাড়পেণ্ট আৰু হাড়ছাট পিছিছে। বায়নৰ সোঁ কাষে সি চাইকেল চলাই গৈছিল যদিও সন্মান লেখুৱাই অলপ পিছুৱাই গৈছিল।

বায়নে সুধিলে, “তুমি এই বাগানত কিমান দিন আছা মংলু?”

“মোৰ মা-বাপৰ লগত সৰহতে নই ইয়াত আহিছিলো চা-ব।”

“হয় নেকি? বঙলাত কিমান দিনৰ পৰা আছা?”

“আজি বিপ বছৰ।”

“বিপ বছৰ? কি কোৱা মংলু? তাৰ মানে তুমি বছৰত চাহে-বৰ লগত কাম কৰিছা?”

“হয় চা-ব। বই বঙলাত এক লেবীয়া পাৰ্বেমেন্ট বুলিব লাগে।”

তাৰ মুখত বিতৰ্ক অস্বীয়া আৰু ইংৰাজী শব্দৰ সংমিশ্ৰণ শুনি বায়নে হাঁহিলে। কলে, “তাৰ মানে তুমি এই বাগিচাৰ বছৰত পৰি-বৰ্ত্তন দেখিছা।”

“হয় চা-ব। আগতে, বহুত আগতে এই বাগান বৰ বেয়া আছিল, চাহৰ গছেই নাছিল, কোনো মতে চনিছিল। বৰা চা-ব যেতিয়া আহিল তেতিয়া ইয়াৰ চেহৰাই বদলি গ’ল। শইকীয়া দেউতাই আপোনাক আজি এইচৰ কৰ। আৰু এতিয়াতো তালেই চনিছে।”

বায়ে সৱধানে কলে, “জনিছো বৰা চাহেৰে বাগানৰ কাৰণে খুব খানিছিল। তেওঁ এতিয়া গাই, মৰিল। কিন্তু বৰা চাহেৰে কথা মানুহে এতিয়াও খুব কম।”

মংলুৱেও সৱধানে কলে, “বৰা চা-ব বৰ আচৰিত মানুহ আছিল। কাম খুব জানিছিল আৰু নিজে খুব কাম কৰিছিল। ইমান কাম আৰু ইমান ভাল কাম উশ্বিনাত কোনোও কৰিব পৰা নাছিল। খানি বৰা চা-বে খুব দ্ৰিং কৰিছিল আৰু সেইটো খালেই তেওঁৰ মনটো বিগৰি যায়—যা-তা কাম কৰে। আমাৰ পূজাৰী চা-ব কিন্তু এই বকৰ নহয়, আমাৰ চা-ব বৰ ভাল, বজ্জুৰেও খুব ভাল পায়।”

বায়ে আকৌ সৱধানে সোধিলে, “হেনেহলে বৰা চাহাবক বজ্জুৰে বেয়া প’ছিল?”

মংলুৱে কিছু পৰলৈ উদ্ভৱ নিদিলে। পিচত লাহেটক সন্মোচেৰে কলে, “এটা কথা চা-ব। মা-বহিনৰ ইচ্ছা চব মানুহে বাচাব বিচাৰে। বৰা চা-বে কিন্তু সেইটো নুবুজিছিল। বাতি লাহিনে লাহিনে গৈ যাৰ-তাৰ দৰত সোমাইছিল, যাক-তাক ধৰি লৈ আহিছিল।চা-ব, বেয়া নেপাব, এইবোৰ কথা বই আপোনাক কোৱা ঠিক নহয়। আমাৰ চা-বে জানিলে বাগ কৰিব।”

বায়ে কলে, “বই বেয়া পোৱা নাই মংলু। বই পূজাৰী চাহাবক বাক একো নকওঁ। চব মানুহৰে দোষ থাকে মংলু। বৰা চাহাবৰো দোষ আছিল। কিন্তু তেওঁৰ গুণো বহুত আছিল।”

“হয় চা-ব।”

বাগিচা এৰি লু'লুঙীয়া বাট এটাইদি তেওঁলোক যাবলৈ ধৰিলে ।
 পাতল ছাবিয়নিৰ ওপৰেদি নলনি গাওঁখন তেওঁলোকে দেখিবলৈ
 পালে । কল আৰু তামোলৰ চিনাকি গছবোৰ ওচৰ চাপি
 আছিল । তিনি ফাৰ্লংমান গৈ তেওঁলোক গাওঁ সোমালগৈ । মংলুক
 বহুতে মাত লগালে আৰু অচিনাকি গিৰিণ বায়নৰ ফালে
 কৌতুহলেৰে চাবলৈ ধৰিলে ।

বংশী শইকীয়াৰ ঘৰটো খেৰী যদিও বেছ আহল-বহল। সমুখতে জেউবাৰ মাজত স্কলৰ পৰিষ্কাৰ শাকনি বাৰী, দাঁতিয়ে দাঁতিয়ে তামোল আৰু কল গছ। অনতি দূৰত দুটা প্ৰকাণ্ড প্ৰকাণ্ড উঁড়াল। ঘাই ঘৰৰ সমুখতে এটা বাহিৰা ঘৰ, তাত দুখনমান চকি-বেজ উকাটক পাৰি ধোৱা হৈছে। তাতেই আলহীক বহিবলৈ দিয়া হয়।

চাইকেল দুখন এজোপা আয় গছৰ তলৰ জেউবাত আঙুৰাই থৈ বায়ন আৰু মংলু আগবাঢ়ি গ'ল। মংলুৱে “শইকীয়া দেউতা” বুলি মতাত সৰু ল'ৰা এটা ওলাই আহিল আৰু মংলুৱে হাঁহি এটা মাৰি, কিন্তু বায়নক দেখি একো নমতাকৈ আকৌ ভিত্তৰ সোমাই গ'ল।

মংলুৱে বায়নক বহিবলৈ কলে। বায়ন চকি এখনতে বহিল। মংলু থিয় হৈ থাকিল। অলপ পিচতে বংশী শইকীয়া ওলাই আহিল। বৰণত আন্ধাৰ যদিও শইকীয়া হটভা, ধুলন্তৰ পুৰুষ। শুনা গাৰে কাছত গামোচা এখন লৈ ওলাই আহিছে। পকামুৰীয়া হৈছে যদিও দাঁত আৰু চকু এতিয়াও বেছ শক্তিশালী হৈ আছে। বায়নে থিয় হৈ দিয়া নমতাবটো ওভতাই দি শইকীয়াই মংলুৱে চাই সন্মিলে, গলগলীয়া ৰাতেৰে, “কি অ' মংলু?”

“দেউতা এই চাহেবক আমাৰ চাহেবে আপোনাৰ ওচৰলৈ পঠি-
য়াই দিলে।”

শইকীয়া এখন চকিত্ত বহিল।

বায়নে কলে, “মোৰ নাম শিৰিশ বায়ন। বই উদ্ভিলা বাগিচাৰ বিষয়ে দুটোৱান কথা জানিবলৈ আপোনাৰ ওচৰলৈ আহিছে।”

শইকীয়াই কলে, “মংলু, তই বা ভিত্তৰ পিনে বহনৈ।”

“নেলাপে দেউতা। বই বাওঁৱেই, বঙলাত বহুত কাম পৰি আছে। তাতে চাহেবৰ গা ও ভাৰ বহন।”

“কি হৈছে ?”

“এই পানীলগা । কামজাৰিলৈ যোৱাই নাই ।”

বায়নে কলে, “হয় তেখেতৰ অসুখ । তেখেতে কৈ পঠাইছে আপোনাক তেখেতৰ কথা কবলৈ ।”

মংলুৱে কলে, “ছা-বে নিজে উলটি যাব পাৰিব নহয় ?”

বায়নে কলে, “পাৰিম পাৰিম ।”

মংলু গ'লগৈ ।

“মই বাগিচাৰ বিষয়েনো কি কব লাগিব ? আপোনাৰেই বা জানিবৰ কি আৱশ্যক হৈছে ?” তেওঁৰ মাতটোত যেন এটা কঠোৰতা আহি পৰিছিল ।

বায়নে কলে, “ইয়াৰ আগতে উদ্ভিলা বাগিচাৰ গৰাকী ধীৰেশ্বৰ বৰা আছিল । তেখেত এতিয়া অৱশ্যে নাই, ঢুকাল ।”

“ভালেই হ'ল ।”

থৎমৎ খাই বায়নৰ মুখৰ পৰা ওলাল, “হয় ।”

“হয় মানে ? কিয় জানেনে ?”

নিজক চম্ভালি লৈ বায়নে কলে, “তেখেতৰ বহুত বদনাম ওলাইছে । মানুহে তেখেতক ভাল নেপাইছিল ।”

“ঠিক । আপুনি ঠিক বুজিছে ।” বুচাই তেওঁকি জোঁকাৰি জোঁকাৰি কলে, “এশ গৰু মাৰিলে বাঘৰো বৃত্ত । বাগিচা ইমান সুলভ হৈছিল, বাখি খাব নোৱাৰিলে ।”

বায়নে ৰোগ লিলে, “সেই বাগিচা ভাল হোৱাত আপোনাবো ল'ৰান বৰঙণি আছে শইকীয়া ডাঙৰীয়া ।” শইকীয়াই একো দকলে । বায়নে তেতিয়া নিজৰ উদ্দেশ্য খোলা-খুলি জাৱেই বৰ্ণনা কৰিলে আৰু অনুবোধ কৰিলে যেন তেওঁৰ কামত সহায় কৰিব পৰাকৈ বি জানে তেওঁ কয় ।

বুচাই ট-টকে গিৰিখ বায়নলৈ চাই আছিল, কলে, “আপুনি

পুলিচৰ মানুহ। মই ভাৰিৰই পৰা নাছিলো। আপুনি শাস্তিৰক্ষকৰ এজন, আপোনাক নিশ্চয় কৰ, হয়তো মানুহৰ উপকাৰ হবও পাৰে। ক্ষতক বব, মই ভিতৰৰ পৰা আহো।”

শইকীয়া ভিতৰলৈ গ'ল। বয়ন আশাবে বহি থাকিল। পাঁচ মিনিট মানৰ পিচত বুঢ়াই হাত-খৰা কামিজ এটা পিছি ওলাই আহিল। তেওঁ আকৌ আগৰ ঠাইতে বহি উদ্ভিলাৰ অতীত কথিহী কবলৈ ধৰিলে। মাজতে ল'ৰা এটাই গাৰীৰ-গুড়-সালহৰ জলপান, চাহ আৰু পানী এঘটি গামোঁচা এখনেৰে সৈতে দি গ'লহি। দুয়ো মাজতে চাহ-জলপানো খাই ললে।

বংশী শইকীয়াই যি কাহিনী কলে সি বয়নে আগতে শুনা পায় সকলো কথাৰে সমৰ্থন কৰিলে। উদ্ভিলা টি ইষ্টেটৰ বস্তা-বিকাৰী বীৰেশ্বৰ বৰা ধন আৰু ক্ষমতাৰ বলত বডলীয়া হৈ গৈছিল। তেওঁ ভাবিছিল, সেই দৃঢ়তাৰে সংসাৰত কৰিব নোৱাৰা কাম একো নাই। গধূলি আন্ধাৰ নমাব লগে লগে তেওঁৰ কৰ্মৰ্য্য জীৱন আৰম্ভ হয়। বনুৱাৰ লাইনলৈ গৈ যাব ঘৰতে ইচ্ছা সোৱাই ছোৱ কৰি গাভৰু ছোৱালী বা তিবোতা মানুহক ধৰি বচৰত তুলিবহি। গোটেই বাগিচাখনতে তেওঁ ত্ৰাসৰ সৃষ্টি কৰিছিল। প্ৰতিবাদ কৰিবৰ উপায়ো নাছিল, কিবা অজুহাতত বাগিচাৰ পৰা বেদি দিবও পাৰে। বহু জঘন্য উপাহৰণ, বহু ছোৱালীৰ আশা, সতীৰ, জীৱন, নষ্ট কৰাৰ কৰণ আৰু নিষ্ঠুৰ কাহিনী বয়নে শুনিলে। তাৰ ভিতৰত মাত্ৰ এটাৰ কথা উল্লেখ কৰিলেই বখেটে হব, কিয়নো এইটো অলপ বেলেগ ধৰণৰ, বহিও আনবোৰৰ তুলনাত সৰানে অনিষ্টকাৰী।

“বীৰেশ্বৰ বৰাক বাগিচা কৰা কামত মই দেখে-কেহে লাগি সহায় কৰি দিছিলো।” বুঢ়াই কোভেৰে কলে : “কিন্তু নি অকৃতজ্ঞই তাৰ প্ৰতিশান দিলে মোৰ গাওঁৰনক বদনামৰ ভাগী কৰি। তাৰ দুষ্ট চকু নলনিৰ ওপৰতো পৰিবলৈ ধৰিলে। অৱশ্যে

আমাৰ গাঁৱত সিমান সাহ কৰিব পৰা নাছিল, কাৰণ গাঁওখনৰ ওপৰত
তাৰ কোনো ক্ষমতা নাছিল। কিন্তু এজনী ছোৱালীক হলে ফুলবলৈ
সি সক্ষম হ'ল।

“গাঁৱৰে এঘৰৰ লগত বীৰেশ্বৰ বৰাৰ ভাল মিল হৈছিল। সেই
ঘৰলৈ সি প্ৰায়েই ফুৰিবলৈ আহিছিল। কেতিয়াবা বিহুৰে-সংক্ৰান্তিয়ে,
কেতিয়াবা চিকাৰ কৰাৰ ছলেৰে, কেতিয়াবা ফুৰাৰ নাম কৰি। সেই
ঘৰৰে দেখনীয়াৰ ছোৱালী আছিল বস্তা। মাইনৰ স্কুলতো দুশ্ৰেণী
পঢ়া ছোৱালী বস্তা অলপ আগবাঢ়া ছোৱালী আছিল। কিন্তু তাইৰ
সবলতাৰ সুযোগ লৈ নানান চলাহি কথাৰে আৰু বহুত বস্তা-বাহানি
দি তাইৰ মনটো সেই কুকুৰে ভুলালে। ফলত এদিন ৰাতি তাই
তাৰ লগত তাৰ বঙলালৈ মনে মনে গলগৈ। কথাটো জনাজনি
হোৱাত গাঁওখনে বৰ লাজ পালে। তাহাঁতে কিন্তু কেৰেপকে নকৰি
বজা-মাইকী হালৰ দৰে থাকিবলৈ ললে।”

কিন্তু সকলোৰে দিন সমানে নাযায়। অস্তঃসন্ধ্যা অৱস্থাত বস্তা
এদিন ঘৰ ওলালহি। মাক-বাপেকে তাইক বেদি দিব নোৱাৰিলে।
আন হাতে বীৰেশ্বৰ বৰায়ো গোপনে টকা-পইচাৰে সহায় কৰি
আছিল। বস্তাৰ এটা ল'ৰা হ'ল। মাক-বাপেকে বস্তাক গাঁৱৰ
আন মানুহৰ দৰেই লেই-লেই ছেই-ছেই কৰিছিল। কিন্তু তাই
কালৈকো ভয় নকৰিছিল। ল'ৰাটোক দেখুৱাই কৈছিল, “এইটো মোৰ
প্ৰাণৰ নিধি, তহঁতে কোনেও ইয়াক একো নকৰি, একো নকৰিবি।”
গভিকে তাৰ নামো হ'ল নিধি। গাঁওখনৰ ঠাট্টা-মন্তব্যৰ মাজতে
ল'ৰাটোৰ ঘূৰচৰ হওঁতে বস্তা আকৌ পলাল—কাৰ লগত গ'ল কোনেও
নেজানে; কিছুমানে কয় বীৰেশ্বৰেই তাইক ক'বাত ধলেগৈ,
আন কিছুমানৰ মতে তাই নিজেই কাৰোবাৰ লগত গুছি গ'ল।
পইকীয়াৰ ধাৰণা বীৰেশ্বৰেই তাইক নি ক'বাত কিবা কৰিলেগৈ,
জয় ৰেচিলে নহয় কাটিলে।

নিধি ককাকৰ ঘৰত ডাক্তৰ দীঘল হবলৈ ধৰিলে। তাৰ চেহেৰা মাকৰ দৰেই ধুনীয়া হৈছিল। কিন্তু কি হ'ব, তাৰ স্বভাৱ-চৰিত্ৰ বাপেকৰ লেখীয়াহে হ'ল। সকলোৰে ঠাট্টা-মন্তব্য, হুচচ-জাতিছল পায়েই নেকি সি সৰুৰে পৰা বেয়া কামত, মৰা-মৰি, লৰা-ছৰা চুৰি কামত মনপুতি লাগিবলৈ ধৰিলে। পঢ়া-শুনা সি কৰিব নোৱাৰিলে, পাঠশালাৰ পৰাই ওলাব নোৱাৰিলে। গাঁৱৰে হওক, আন ঠাইৰে হওক, দেখব দুষ্ট ল'ৰাবোৰ তাৰ সঙ্গ হ'ল। কলত কলক্ৰমত সি এটা ভাল ওপুই হৈ উঠিল। চেমনীয়াতে চফল ডেকাৰ দৰে হৈ উঠা নিধিক সকলোৰে ভয় কৰা হ'ল। ককাকে ডৰিয়ালে মানিবলৈকে খেদি আহে। দেখিলে মৰম লগা ল'ৰা, কিন্তু তাৰ সেইটো স্বভাৱ। কেবা ঠাইতো মৰা-মৰি কৰি সি পুনিচৰ হাতত পৰিল। জেললৈ গৈ তাৰ কোব চৰিলহে। এবাৰ এঠাইত ডকাইতি কৰি ধৰা পৰিল; কিন্তু কেনেবাটক প্ৰমাণৰ অভাৱত সাৰি আহিল। তাৰ পিচত দোকান এখনত সোমাই দোকানীক সি ছুৰী মাৰি হত্যা কৰিলে; কিন্তু এইবাবো ওচৰ-চুবুৰীয়া মানুহে আহি ধৰি পেলালে। মানুহে বহুত লপা-খপা দিয়াৰ পিচত পুনিচক গঁতাই দিলে। পুনিচে জিলালৈ চালান দি নিওঁতে বেলগাড়ীৰ পৰা জপিয়াই এখন নৈত পৰি বোলে পলাল। তাৰ পিচৰ পৰা তাৰ কুটকৈ কোনেও দেখা নাই। মাককো আৰু কোনেও নেদেখিলে। বীৰেশ্বৰ বৰাৰ কাৰণেই দুটা জীৱন এনেকৈ এনেয়ে নষ্ট হৈ গ'ল।

বংগী শইকীয়া নিবন হৈ গ'ল। বাৱনেও কিছু সময়লৈ একো য়াতিৰ নোৱাৰিলে। গাওঁখনৰ অপমানটো যেন তেওঁ উপলব্ধি কৰিব পাৰিছিল।

“বীৰেশ্বৰ বৰা মানুহ জনক দেখিলে কিন্তু ভেনে যেন নেলাপে।” এই বুলি বাৱনে জেপৰ পৰা কটো চাৰিখন উলিয়াই লৈ চালে। বীৰেশ্বৰ বৰা, জীৱেশ্বৰ বৰা, পদ্মলোচন আৰু ধনীৰামৰ কটো

কেখন তেওঁৰ লগতে আছিল।

নিজৰ তন্ময়তা ভাঙি বুঢ়াই তেওঁৰ ফালে চাই কলে, “চাওঁ
কাৰ ফটো। বীৰেশ্বৰৰ নেকি?”

“হয়।” বায়নে এখন এখনকৈ ফটো কেখন বুঢ়াৰ হাতত দি
কলে, “এইখন বীৰেশ্বৰ বৰাৰ, এইয়া তেওঁৰ ভায়েক জীৱেশ্বৰ বৰা,
এইখন পদ্মলোচন বৰাৰ—এওঁকে সিদিনাখন হত্যা কৰা হ’ল। এই
কেইটা চেহেৰা দেখিনো কৰ পাৰিনে যে তেওঁলোকে বেয়া কাম কৰিব
পাৰে? অথচ এই বীৰেশ্বৰ বৰাই যিবোৰ কৰিলে.....।”

বুঢ়াই চতুৰ্থ ফটোখনৰ বাবে হাত মেলিছিল। বায়নে কলে,
“এইখন নেচালেও হব—বৰাৰ পৰিয়ালৰ লগত ইয়াৰ সম্পৰ্ক নাই।”

তথাপি শইকীয়াই ধনীৰামৰ ফটোখন টান মাৰি নি চকুৰ আগত
ধৰিলে। লগে লগেই তেওঁৰ চকু খৰ লাগিল। তেওঁ অন্যক হৈ
ধনীৰামলৈ একেধৰে চাই থাকিল, ইকিখন ফটো বা গিৰিশ বায়নৰ
অস্তিত্ব যেন পাহৰি গ’ল।

বায়নে অলপ উৎসুক হৈ বুঢ়াৰ এই পৰিবৰ্ত্তন লক্ষ্য কৰিছিল।
তেওঁ কলে, “ডাঙৰীয়া।”

“এইটোৱেই।” বুঢ়াই অলপ চৰা স্তৰতে কৈ উঠিল, “এই-
টোৱেই নিৰি।”

“কি কলে?”

“অঁ, ইয়েই নিৰি, বীৰেশ্বৰ বৰা আৰু বজ্জাৰ অৰৈষ সন্তান,
গুণ্ডা ডকাইড নিৰি, কেৰাৰ আচামী।”

“আপুনি ভালকৈ চাওক। ইয়াৰ নাম ধনীৰামহে। গুৱাহাটীৰ
বৰাইতৰ ঘৰৰ লগুৱা।”

“ইহ হয় হয় হয়।” বুঢ়াই ভেকাহি মাৰি কলে, “ধনীৰাম!
ই নিৰি। মই চিনি নেপাওঁনে?”

“আপুনি ভালকৈ চাই-চিন্তি কৈছেনে?”

বুঢ়াৰ ধৈৰ্য্য-চ্যুতি ঘটিল ; এক প্ৰকাৰ খঙেৰেই বায়নলৈ চাই কলে, “মই তাক চিনি নেপাম ? ময়েই তাৰ ককাক । বজা মোৰেই ছোৱালী আছিল । পৰম বান্ধৱ বীৰেশ্বৰে মোৰেই সৰ্বনাশ কৰিছিল ।”

গিৰিশ বায়ন ধপহ কৰে উঠিল । ক্লটো কেইখন বুঢ়াৰ পূৰা লৈ কলে, “ভাঙৰীয়া, আপুনি মোৰ মহৎ উপকাৰ সোধিলে । মোৰ কাম প্ৰায় শেষ হ’ল । এতিয়া মই একো নকওঁ । কিন্তু মই হয়তো আপোনাৰ ওচৰলৈ আকৌ আহিম ।”

বহুবাৰ ধন্যবাদ জনাই গিৰিশ বায়নে চাইকেলত উঠি ছুটি মেলিলে । তেওঁৰ মনটো উৰিবলৈ ধৰিলে । কেতিয়া গুৱাহাটী পাওঁ পাওঁ লাগিল । কোঁকোঁৱাই চাইকেল মাৰি কেতিয়ানো পূজাৰীৰ বঙলা পালেগৈ কবই নোৱাৰিলে । তেতিয়া গধূলি হৈ আহিছিল । পূজাৰী ভয়ংকৰমতে বহি আছিল । বায়নে উদ্ভিজ্জিত হৈ কলে যে তেওঁ বহুত তথ্য আবিষ্কাৰ কৰিছে আৰু তাৰ দ্বাৰা কেছটো প্ৰমাণ কৰাত তেওঁৰ বহুত সহায় হব । এতিয়াই তেওঁ একো কব নোখোজে । কিন্তু পিচত সকলো জনাৰ । এতিয়াই তেওঁ তিনিচুকীয়ালৈ উলটি গৈ গুৱাহাটীলৈ যাব । “আপোনাৰ সহায় আৰু আতিথ্যৰ কথা মই কোনো দিনে নেপাহৰো ।”

কিন্তু পূজাৰীয়ে সিমান সহজে এৰি নিদিলে । মুখ-হাত ধুৱাই ভালদৰে চাহ-জলপান খুৱাই সৰুকৈ এবাকচ চাহপাত হাতত জুলি দিহে এৰি দিলে । পূজাৰী দম্পতীক নমস্কাৰ জনাই মংলুক মাত লগাই তেওঁ টেক্সীত উঠিল আৰু গাড়ী বেগাই চলাবলৈ ড্ৰাইভাৰক নিৰ্দেশ দিলে । এটা চিগাৰেট জ্বলাই তেওঁ ফটো কেইখন একান্ত মনে চাবলৈ ধৰিলে । ধনীবাৰ ওকৰে নিৰিৰ চেহেৰা বাপেকৰ লগত নিমিলে, পদ্মা বা জীৱেশ্বৰ বৰাৰ লগতো নিমিলে । হয়তো মাকৰ লগত মিলে । ঠিক, খইকীয়াই কৈছিলেই যে নিৰি মাকৰ

নিচিনাই দেখিবলৈ ধুনীয়া। ধনীৰামক প্ৰথমে দেখি বায়নবোৰা ধাৰণা হৈছিল যে তাৰ চেহেৰা-পানী সাধাৰণ লগুৱাব দৰে নহয়। প্ৰথম দিনা তাৰ নাম সোধোতো সি “নি—নি—” কৰিহে ধনীৰাম বুলি কৈছিল; বায়নৰ তেতিয়াই অনপ সন্দেহ হৈছিল।

গধূলি আঠ বাজো বাজো হওঁতে তেওঁলোক তিনিচুকীয়া পুালেগৈ। টেক্সীৰ ভাড়া আদায় কৰি দি বায়নে হোটেলত উঠি প্ৰথমে খানালৈ ফোন কৰিলে। ধৰ্ম বৰুৱাক জনালে যে কাম ভালৈ খিনি হৈছে, তেওঁ আজি ৰাতিয়েই যাবগৈ। ধৰ্ম বৰুৱাই কলে, “মই গৈছো, তুমি হোটেলতে থাকিবা।”

বায়নে গা-পা ধুই হোল্ডলটো বান্ধি ধনে। তাৰ পিচত এক্সপ্ৰেছ গাড়ীখনৰ খবৰ কৰি মেনেজাৰক কলে যে তেওঁ আজিয়েই যাবগৈ, কি পইচা দিব লাগে, হিচাপ কৰি দিয়ক। ধৰ্ম বৰুৱা আহিলত দুয়ো অনুচ্চ স্বৰত কথা পাতিবলৈ ধৰিলে। বায়নে তেওঁকো সাধাৰণ ভাৱেহে ঘটনাটোৰ কলে, নিধিৰ আবিষ্কাৰৰ লগত হত্যাকাণ্ড বা বৰা পৰিয়ালৰ কি সম্বন্ধ সেইটো খুলি নকলে। মাত্ৰ দুৰাই-পকাই কলে যে কেছটো এইবাৰ ভালেখিনি সমাধানৰ পথত আওৱাই গ’ল।

ধৰ্ম বৰুৱাই বায়নক ৰাতিৰ এক্সপ্ৰেছত ভালদৰে তুলি দিহে ঘৰলৈ উলটি গ’ল। তেওঁৰ এই সবৰৰ কাৰণে বায়নে কৃতজ্ঞ বোধ কৰিলে।

কিন্তু, বাটত আছে কণা বিধি। উদ্ভেজনাতে বায়নে বাতি, এনেয়ে ভালদৰে জ্বল নোৱাৰিলে। তথাপি বাতি পুৱানত আশাবে বাট চাবলৈ ধৰিলে; নিয়ম মতে আটক বজাত গুৱাহাটী পাৰটল লাগে। কিন্তু নিয়ম মতেহে। দুপৰীয়া চাপৰবুৰত জ্বলিনেছি, বাটতে মালগাড়ীৰ ইন্ধিন এটা লাইনচ্যুত হৈ আছে, সেইটো নোতোলে মানে এক্সপ্ৰেছ যাব নোৱাৰে। বায়নে প্ৰমাদ গনিলে। বাবে পতি ষ্টেচনত থৰব কৰিও কোনো সদুত্তৰ নেপালে। এবাৰ ভাবিলে, বাছেৰে নগাৰলৈ গৈ সেই পিনেৰি টেক্সি এখন লবলৈ যত্ন কৰিব নেকি। কিন্তু সাহ নহল; কিয়নো সময় মতে সুবিধাজনক গাড়ী-যোৰা নেপাবও পাৰে। অৱশেষত দুঘণ্টা পোছৰ মিনিটৰ পিচত যেতিয়া গাড়ী চলিবলৈ ধৰিলে তেতিয়া বায়নৰ বৈৰ্ৰ্যই শেষ সীমা পাইছিলগৈ। অলপ পলমৰ কাৰণে গুৱাহাটীত কিমান অঘটন ঘটি মাৰ পাৰে কোনে জানে। আজিবে সৈতে তেওঁ অহা চাৰি দিন হ'লহি। তেওঁ সাধাৰণ পোছাক সলাই পুলিচৰ পোছাক এটা পিন্ধি ললে। গুৱাহাটীত নাৰি হয়তো সবল নহবই। তেওঁৰ বাৰণা হবলৈ ধৰিলে যে হয় কিবা অঘটন ঘটি গৈছে, নহয় ঘটিব।

পৌনে পাঁচ বজাত গাড়ীৰ পৰা নাৰি তেওঁ বিজ্ঞা এখনেৰে প্ৰথমে খবলৈকে দৌব দিলে। জ্বৰেন ভেকা আৰু কৰমিনীয়ে তেওঁক আগবঢ়াই নিলে। তেওঁলোকৰ হাঁহিৰ উদ্ভব তেওঁ কৰমসিহে হাঁহিৰে দিব পাৰিলে। তেওঁৰ চুলি, চকু, দুখৰ অৱস্থা দেখি যাকী বজনে বাতিবলৈকে সাহ নকৰিলে।

“কিবা খবৰ আছে নেকি ?”

সেইটোৱেই তেওঁৰ প্ৰথম কথা। টেবুলৰ পৰা দীঘলীয়া খাম এটা লৈ কমলিনীয়ে আগবান্ধি দিলে। ডেকাই কলে, “এহ-পিয়ে দুপৰীয়া দি পঠাইছে। আহিলেই তোক দিবলৈ কৈছে।”

বায়নে পঢ়িবলৈ ধৰিলে। মানদেশৰ চৰকাৰে জীৱেশ্বৰ বৰাৰ বিষয়ে পঠোৱা এখন দীঘলীয়া কেবুল। ব্ৰহ্মদেশত জীৱেশ্বৰ বৰাই অত্যন্ত হীন জীৱন যাপন কৰিছিল। ফানিচাৰৰ কাৰবাৰ কৰিছিল সঁচা কিন্তু সেইটো নামতহে, আচলতে স্মাগল কৰাটোহে তেওঁৰ কাৰবাৰ আছিল। চোৰ-ডকাইতৰ লগত তেওঁৰ ঘনিষ্ঠ সম্পৰ্ক আছিল। ডকাইতি ঘটনাত তেওঁ কেনাৰাবো ধৰা পৰিছিল। শেষত চৰকাৰী ধনক্ষীয়া গাড়ী এখন লুট কৰি তেওঁ পুলিচৰ খেদাত কেনিবা পলাল। সম্ভৱতঃ ভাৰতলৈকে ইভাকুইৰ লগত কেতিয়াবা সৰকি আহিল। জীৱেশ্বৰ বৰাক মুকলি হৈ থাকিবলৈ দিব নেলাগে। মানুহজন সমাজৰ এটা ডাঙৰ বিপদ। তেওঁৰ লগৰ বহুত বাঞ্ছিত ডকাইতক পুলিচে ধৰিছে। কিন্তু তেওঁক সেই দেশত বিচাৰিপোৱা নগ’ল।

কাগজখন জেপত ভৰাই বায়নে অৱশ্যে হৈ চকি এখনত বহি আকৌ সুৱিলে, “আক কিবা খবৰ আছে নেকি ?”

ডেকাই কলে, “ৰাজীৱলোচন আহি পাইছে।”

“কি ?” বায়ন হঠাৎ বহাৰ পৰা উঠিল : “কেতিয়া ? এতিয়া ক’ত আছে ?”

আচৰিত হৈ ডেকাই লাহেকৈ কলে, “কালি গধূলি সম্ভৱত পাইছেহি। তাতে আছে, নিজৰ ঘৰত।” নিজৰ ঘৰত বুলি কৈ ডেকাই বোধহয় অলপ ঠাট্টা কৰিব খুজিছিল, কাৰণ ৰাজীৱলোচন বৰাই নিজৰ ঘৰত নেথাকি থাকিব ক’ত ? হোটেলত ?

কিন্তু ঠাট্টা-বন্ধবালৈ যেন দিবৰ সময় বায়নৰ নাছিল। ডেওঁ একে আপে দুৱাবেদি ওলাই বাহিৰ পালেগৈ। “আহ আহ” সুবেন,

আমাৰ কিজানি বহুত পলৰ হৈ গ'ল। নহিলে যদি ইশুৰে কৰে
কিজানি এতিয়াও সময় আছে।”

পাচে পাচে অৰাক হৈ স্তৰেন ডেকা আৰু কমলিনীও বাহিবলৈ
ওলাই গ'ল। বায়নে মটৰ চাইকেল ঠাঠ কৰি দিলেই। ডেকা
ওচৰ চাপি গ'ল। বাৰাণ্ডাৰ পৰা কমলিনীয়ে কলে, “অন্ততঃ চাহ
একাপ খাই যাওক।”

ছিটখনত বহি, ডেকাক পাচফালে বহিবলৈ ইজিত সি বায়নে
উলটি চাই কলে, “তনি এতিয়াই খানালৈ বিং কৰি দিয়া কমলী—
নম্বৰ ফ'ৰ—ক'বা যে মই হিলছাইডৰ পদ্য ব'ৰাৰ ঘৰলৈ চিপাহী পঠি-
য়াবলৈ কৈছো। গাড়ীৰে পঠিয়াব, এক মিনিটো দৌৰি নকৰিব—
নম্বৰ ফ'ৰ—”

কমলিনীয়ে নিৰা কবলৈ সুবিধা পোৱাৰ আগতেই বায়নৰ
মটৰ চাইকেল সৌৰিল।

নিজক চম্ভালিবলৈ চেষ্টা কৰি ডেকাই সুধিলে, “খুৰাকেই পদ্যক
হত্যা কৰিলে বুলি তই ভাব নেকি?”

বায়নে মুখৰ ভিতৰতে কোৱাৰ দৰে কলে, “আগতে প্ৰমাণ
লাগে।”

“পদ্যক মাৰি গাড়ীৰে শাস্তিপূৰ্বলৈ লৈ গৈছিল নেকি গিৰিশ?”

“ক'ব নোৱাৰো। অন্ততঃ নিজৰ গাড়ীত নিয়া নাই।
গাড়ী খোৱাৰ আগতে মই পৰীক্ষা কৰি চাইছিলো, তেজৰ চিন
অন্ত নাই।”

আলিবাটতে মটৰ চাইকেলখন এৰি থৈ ডেউলোক ব'ব বেনাটক
ওপৰলৈ উঠি গ'ল। তেতিয়া শেষ চেৰেঞ্জ ব'ব পৰি ঘৰটো হাল-
বীয়া হৈ উঠিছে। ঘৰটোৰ সকলো দুৱাৰ খিৰিকী বন্ধ। জন-
প্ৰাণী এটা থকাৰ কোনো চিন নাই। বায়নে ব্ৰহ্মিঃ ক'বৰ দুৱাৰত

টকৰিয়ালে। ‘ঘৰত কোন আছে’ বুলি চিঞৰিলেও। কোনো সঁহাৰি নেপাই টান দিলত দুৱাৰখন খোল খাই গ’ল। দুয়ো সোমাই গ’ল। পদ্ম বৰাৰ কোঠাটোৰ দুৱাৰখনো সেই দৰে ঠেলি খোলা আছিল। ভেঙলোক ভিতৰ বাৰান্দা পালেগৈ। তাতো কোনো নাই। চাৰিওফালে নিজন, ডয়লগা নিৰ্জৰ্জনতা। বাৰান্দাৰ দাঁতিৰ ডাঙৰ কোঠাটোত তলা-লগোৱা। ধনীৰামৰ কোঠাটোও বন্ধ, টানি দিয়াত সেইটোও খোল খাই গ’ল, তাতো কোনো নাই। বায়নে ডাঙৰ কোঠাটোৰ দুৱাৰ খুঁতলৈ গৈ তলাটো পৰীক্ষা কৰি চালে, দুৱাৰ-খিৰিকীয়েদি জুৰি চালে—ডাঠ পৰ্জাৰ কাৰণে একো নেদেখিলে। দুয়ো চোড়াললৈ নাহি গ’ল। আন্ধাৰ হবলৈ আৰু বেছি পৰ নাই। বায়নে কলে, “কলৈ গ’ল মানুহ কিচা? সেই দুটা কম্ব খোলা আছে যেতিয়া অস্ততঃ ধনীৰাম ইয়াতে ক’ববাত আছে, নাইবা ওচৰৰ কৰবালৈ গৈছে, এতিয়াই আহিব। তই পাকঘৰটো চাচোন, মই লো বুকলি ঠাইডোখৰ চাওঁ।”

ঘাইঘৰ আৰু পাকঘৰৰ সফালে পাহাৰৰ দাঁতিটোকে একঠা-ভেৰ কঠামান মাটি বুকলি হৈ আছে। কেতিয়াবা বাৰী পত্ৰৰ অনুমান কৰা যায়, কিন্তু এতিয়া একো শাক-পাচলি নাই। বায়ন সেইফালে আগবাঢ়ি গ’ল। স্তৰেন ডেকাই পাকঘৰটো খুলি লাইট জলাই চালে : কোনো নাই। আকৌ লাইট সুমুৱাই, দুৱাৰখন টান হাবি থৈ গুছি আছিল। ভেঙ দেখিলে, বুকলি ঠাই টুকুৰাৰ বাজ ডাঙত বায়নে হাউলি কিবা এটা চাইছে, গহৰা গজা বনবোৰৰ কাৰণে কি চাইছে বৰিব নোৱাৰি। ভেঙও আগবাঢ়ি গ’ল।

কিবা গছ পুলি এটাৰ চাৰিও ফালে বাঁহৰ চাপৰ ঘেৰ দিয়া হৈছে। বায়নে জুৰি চাই কলে, “সেইটোৱাৰ পুলি ঘেন লাগে। কিন্তু একুট মান ওৰ, অথচ এই বাঁহৰ কাঠি কেইটা একেবাৰে নতুন, গুৰিৰ ঘাটি বিনিও অলপতে খন্দা ঘেন লাগে। ধনীৰামে চাপৈ

ক'বাবৰ পৰা ডাঙৰ পুলিয়েই আনি কইছে নহয়নে ? এ, বৰি বৰি পাত্ৰবাৰ বেচ দ্বাৰ যেন নেলাগেনে ?”

ডেকাই চাই থাকাত্তেই বায়নে পুলিটোত বৰি টান মাৰি দিলে : অতি সহজেই উভাল গাট আছিল। সেইটো পুলি নহয়, বুঢ়া গছৰ ঠাল এটা মাত্ৰ। বায়নে “পুলিটো” অনিৱাই পেলাই দি বাঁহৰ ঘেৰটো একে আকোৰে উনিৱাই পেলালে। তাৰ পিচত আঠু কাটি মাটি খান্দিবলৈ ধৰিলে। ধৰণবটক হাত চলাই তেওঁ কলে, “পানীও অলপ দিয়া নাই।” কষ্টক পিচতে মাটিৰ তলৰ পৰা তেওঁ এখন হাত লাহে লাহে উনিৱাই আনিলে : এটা বাকী ছাক-পেণ্ট ওলাই আছিল। তুফান মাটিবোৰ ছোকাৰি পেলাই বায়নে কলে, “চাচোন ইয়াত তেজৰ ভাগ আছে নে নাই।”

জুমি চাই ডেকাই শুধিলে, “ভালকৈ নেদেখি, আছে যেন লাগিছেতো। ইয়াৰ মানে কি ?”

ছাক পেণ্টটো জাপি-জপি লৈ বায়নে হাঁহি কলে, “বনত আছে নে, প্ৰথম দিনা ৰাতি ইয়াতৈ আহোতে এটা বাকী ছাকপেণ্ট পিন্ধা মানুহ জুলা গাৰে পাকঘৰৰ বেৰৰ পৰা ওলাই পলাই গৈছিল ?”

“বাপৰে বাপ। তাৰ মানে এইটো, সেই মানুহটোৰ পেণ্ট ?”

“তাৰ মানে সেই মানুহটো এই ঘৰতে থাকে।”

‘হনীবাৰ নেকি ?’

বায়নে একো গাৰাতি তাৰ পৰা খাঁতৰি আহিবলৈ ধৰিলে। দুয়ো সেইকালে বাহিৰখন ভালদৰে চাই আকৌ বাৰাণ্ডাটো আছিল। পৰ্য্যব কোঠাৰ বুলবৰ পিনে আহোতে ক'ববাত বটকটকৈ পল এটা হ'ল। দুয়ো উৎকৰ্ষ হ'ল, কিন্তু কাপৰ তুল বুলি ভাবি ভিতৰলৈ মোৰাই আছিল। তলফালৰ পৰা বটৰ এখন অহা যেন শুনা গ'ল। দুয়ো ড্ৰিং কৰাৰ কালে গ'ল। বায়নে কৈ ধৈছিল, “আৰি ইয়াতে অপেক্ষা কৰিব লাগিব, যেতিয়ালৈকে কোনো নাহে।” সেই দুয়োৰো

বাহিৰৰ দুৱাৰত দেখিলে এটা মূৰ্ত্তি, হাতত এটা বন্দুক, মুখত এখন ক'লা কাপোৰ, পিছনত এটা লংপেণ্ট আৰু এটা কাষিজ, ভৰিত একো নাই। দুৱাৰেদি মণিব পৰা বাহিৰৰ অপলীয়া পোহৰত এই মূৰ্ত্তিটোক বৰ ভয়ানক যেন লাগিল। দুই বন্ধু ঠাইতে বৈ গ'ল।

আততায়ীয়ে কলে, “আৰু এৰোজ আগবাঢ়িলে জান যাব। পেণ্টটো পেলাই দিয়া।”

স্বৰেন ডেকাৰ মুখ বিবৰ্ণ। ৰায়নে কলে, “এইটো আমি চুব কৰা নাই।”

“কোনো কথা নাই।” নৰ্কপা মাত্ৰেৰে মানুহটোৱে কলে, “মই তিনিটাকৈ মাতিম। তাৰ ভিতৰত পেণ্টটো মোৰ ভৰিৰ ওচৰত নপৰিলে গুলী কৰিম।”

ডেকাই ক্ৰুচকুচাই কলে, “দি দে গিৰিশ।”

গিৰিশ ৰায়ন নিশ্চল।

মানুহটোৱে মাতিলে, “এক। দুই !! ”

ৰায়নে হাতৰ হাকপেণ্টটো মানুহটোৰ ভৰিৰ ওচৰলৈ দলিয়াই দিলে। ঠিক সেই মুহূৰ্ত্ততে কোনোবা দুজন মানুহ আততায়ীৰ পাচ কালে থিয় দিলেহি। তেওঁলোকে চকুৰ পচাৰতে আততায়ীক লোহাৰ ছাতেৰে গৰা মাৰি ধৰিলে আৰু নিৰিষতে বন্দুকটো কাঢ়ি ললে। লগে লগে কেবাজনো চিপাহী আহি দুৱাৰ মুখত ভৰি দিলেহি। ৰায়নে হাঁহি কলে, “নিৰিষাৰৰ মুখৰ কাপোৰখন ওচাই দিয়া ৰামেশ্বৰ লাল।”

এজন চিপাহীয়ে মানুহটোৰ মুখা খন মূলি দিলে। ধনীৰাৰ গুলাই পৰিল। বজা চকু দুটা সি তললৈ লৰাই ললে। ইতিমধ্যে তাৰ হাত দুখনত ছেওকাৰ লাগিছিল। আকৌ সেই মুহূৰ্ত্ততে ৰায়নে “চম হট বাও!” বুলি বিকট জোৰে চিঞৰি দুৱাৰ দলিৰ পোটেই মনটোৰ ওপৰত অপিয়াই পৰিল—সকলো নৈ বাহিৰত কৰ্কাস ৰাই

পৰিল—সুবেন ডেকাই টিপয় এখনত উজুটি ৰাই চোকা এখনত উকৰি পৰিলগৈ। প্ৰকাণ্ড ছুৰী এখন সোমোৱাই গৈ দুৱাৰত লাগিল গৈ আৰু আয়না ভাঙি ৰনৰনাই মাটিত পৰি গ'ল। আতঙ্কেৰে ডেকাই দেখিলে ত্ৰয়িং কমৰ দুৱাৰ মুখত জীৱেশ্বৰ বৰা। জুৰু বাঘৰ দৰে বাহিৰৰ দুৱাৰলৈ চাই থকা জীৱেশ্বৰ বৰাৰ হাতত এটা মিলিটেৰী ডাণ্ডৰ পিস্তল দেখি ডেকাৰ গাৰ মোৰ ডাল ডাল হ'ল। ছুৰী ব্যৰ্থ হ'ল সঁচা, কিন্তু পিস্তলৰ গুলী নিশ্চয় ব্যৰ্থ নহয়, কাৰণ 'সমাজৰ বিপদ' জীৱেশ্বৰৰ শত্ৰু দল তেতিয়া মাটিত বাগৰি আছে আৰু পুনিচে নিশ্চয় বন্দুক অনা নাই।

কিন্তু সেই সময়তে থপ্ কৰে এটা শব্দ হ'ল আৰু বৰাৰ হাতৰ পিস্তল মাটিত পৰি গ'ল। বুঢ়াই আহত হাতখন ইখনেৰে ধৰি অলপ কুছা হওঁতেই পাচ ফালৰ পৰা এছ-পি বিনোদ ফুৰনে তেওঁক গৰা মাৰি ধৰিলে। একে জাপে উঠি সুবেন ডেকাও বুঢ়াৰ ওপৰত অপিয়াই পৰিল। তিনিওৰে জোটা-পুটি লাগিল। এনেতে বায়ন ৰংৰেদাটক আহি প্ৰথমে মাটিৰ পৰা পিস্তলটো বুটনি ছেপত ভৰাই ললে আৰু তাৰ পিচত ডেকাক আতৰাই জীৱেশ্বৰ বৰাক ওপৰা-ওপৰিকৈ চম্বি-পাঁচ চৰ গাৰ বলেৰে মাৰি কাহিল কৰি টানি আনি চকি এখনত পেলাই দিলে। “ওঁহ” কৰে শব্দ কৰি বুঢ়া নিভন্ত হ'ল। কেইজনমান চিপাহীয়ে আহি বুঢ়াৰ ভাব ললে।

বায়নে কলে, “বলক ছাৰ, ভিতৰ পিনৰ বন্ধ কোঠাটোলৈ ৰ'লক। সুবেন চৰ লাইট জলাই দে। আমাৰ আচল কাৰ কিজানি এই বুঢ়াৰ কমজুহে।”

এছ-পি, অ'-চি, বায়ন আৰু দুজনমান চিপাহী ভিতৰ পিনৰ বাৰাণ্ডালৈ গ'ল। বায়নে কলে, “চিপাহী, ডোৱালোকে দুৰি পাচ ফালে বোৱা, নিশ্চয় তাত এখন বিৰিকী খোলা আছে। জবুদি! বায়েশ্বৰ দাল, এই ভলাটো ভাং। জবুদি।”

দুজন চিপাহী দৌৰ দিলে পাঁচ ফাললৈ। বামেশ্বৰ লাল নামৰ চিপাহী জনে হাতৰ লাঠীৰে টঙনিয়াই জীৱেশ্বৰ বৰাৰ কোঠাৰ দুৱাৰত উলমি থকা ওলাটো ভাঙি পেলালে। দুৱাৰ খুলি লৰালৰিকৈ তেওঁ লোক ভিতৰ সোমাই গ'ল। বায়েনে খেপিয়াই ছুইচটো বিচাৰি লাইট জ্বলাই দিয়াৰ লগে লগে খিৰিকীয়েদি সোমোৱা চিপাহী এজনে কৈ উঠিল, “ছত্ৰুৰ সৰ্বনাশ হো গিয়া।”

সকলোৱে দেখিলে প্ৰকাণ্ড পালেখনৰ ওচৰতে স্থান্ধিত ৰাজীৱ-লোচন পৰি আছে, বুকুৰ ওচৰত বহুত তেজ। কান্ধ আৰু পিঠিৰ পিনে ছুৰী মৰাৰ চিন। তেজ লগা ছুৰী এখন অলপ দৰত পৰি আছে।

গিৰিশ বায়েন আৰু বিনোদ ফুকনে দুফালে আঠু কাটি বহি ৰাজীৱলোচনক পৰীক্ষা কৰিলে। ফুকনে কলে, “অজ্ঞান হৈ আছে, কিন্তু মৰা নাই। কুইক্। এতিয়াই হস্পিটেললৈ নিব লাগে। আমাৰ গাড়ীতে যাওক।”

অ'-চিয়ে কলে, “হয় ছাৰ। ময়েই লৈ যাওঁ।”

সকলোৱে ধৰা-ধৰিকৈ ৰাজীৱলোচনক বাহিৰলৈ উলিয়াই নিলে। ঘৰৰ ভিতৰেদি গিনি, পাকঘৰৰ দাঁতিয়েদি বাহিৰে বাহিৰেই তেওঁক নি ওলত থকা গাড়ীত তুলি দিয়া হ'ল। দুজন চিপাহী আৰু অ'-চিয়ে ভেতিয়াই হস্পিটেললৈ যাত্ৰা কৰিলে।

বায়েন আৰু বিনোদ ফুকন ঘৰটোলৈ ওলাই আহিল। লাঠী ভাঙি চিপাহী কেইজনে বাহিৰত ধনীৰামক আৰু ভিতৰত জীৱেশ্বৰ বৰাক ডীকু দৃষ্টিৰে বশি আছিল। সুবেন ভেকা বাহিৰতে আছিল। বায়েনে কলে, “নিৰি, ব'লা তুমিও ভিতৰতে বহিবা।”

চিপাহীয়ে ধনীৰামক ঠেলি ঠেলি ভিতৰলৈ লৈ গ'ল। নি কলে, “বোৰ নাম ধনীৰাম।”

বায়েন কলে, “ইয়াড আৰু ডুৰি চাকৰি নকৰিলেও হব।

গতিকে সেইটো নামৰ চাউল উকলিল। এতিয়া ঘৰৰ নামটোৰেই চলিবা। তোমাৰ ককাদেউতা বংশী শইকীয়াই বোক কলে, যাবাই বোলে তোমাক মৰমতে নিধি বুলি মাতিছিল।”

নিধি ওৰফে ধনীৰামে একো নেমাতিলে। হাত-কেৰেকা মাৰি বছৰাই পোৱা জীৱেশ্বৰ বৰাৰ ওচৰতে এখন টিপৰৰ ওপৰতে তাক বছৰাই দিয়া হ’ল। বায়নে নিজৰ বিভলভাৰটো উলিয়াই হাতত ললে। পকেটৰ পৰা মিলিটেৰী পিন্সলটো উলিয়াই অলপ পৰীক্ষা কৰি চাই সেইটো সুবেন ডেকাৰ হাতত দি কলে, “ইহঁতৰ বেই-সেই এটাক উঠা যেন দেখিলেই তই গুলীয়াই দিবি। আমাৰ এক, দুই গণ্টি কৰিবৰ নাই।” এই বুলি তেওঁ আঁতৰত পৰি থকা খাকী হাফ-পেণ্টটো বুটলি লবলৈ গ’ল।

এছ-পি ফুকনে কলে, “মোৰ হাততো বিভলভাৰ আছে গিৰিশ, চিন্তা নকৰিবা।”

হাফ-পেণ্টটো সকলোকে দেখুৱাই বায়নে কনে, “এই হাফ-পেণ্টটোৱেই এই কাল সন্ধাৰ নাটকখন মেলালে ছাৰ। পদ্যলোচন বৰাক হত্যা কৰাৰ নিশা বাৰ বজা মানত মই আৰু মোৰ বন্ধু এওঁ স্তৰেন ডেকাই হত্যাকাণ্ডৰ খবৰ দিবলৈ আহি এইখন ঘৰৰ পাকঘৰৰ ফালৰ পৰা এটা হাফপেণ্ট পিন্ধা মানুহ শুলা গাৰে মোৰ টাচৰ পোহ-বত সাউং কৰে পলাই যোৱা দেখিবলৈ পাওঁ। তাক আমি ধৰিব নোৱাৰিলো। কিন্তু তাক বা হাফ-পেণ্টটোক মই তেতিয়াৰে পৰা বিচাৰি আছিলো। আন্তি অলপ আগতে বৰ বহুসাজনক ভাৱে বাৰীৰ মাজত নেমু টেঙাৰ ঠাল এটাৰ তলত পুতি থোৱা অৱস্থাত এইটো বিচাৰি পালো।”

বায়নে বন্দী দুজনৰ ফালে চালে। তেওঁলোকে তলমূৰ কৰি বহিয়ে থাকিল। বায়নে কবলৈ ধৰিলে, “আমাক থিৰিকীয়েদি এওঁলোকে নিশ্চয় চাই আছিল।”

বিনোদ কুকনে স্মৰিলে, ‘দুৱাৰত তলা লগোৱাৰ অৰ্থ’”

“কৈছো ছাৰ,” বায়নে হাঁহি কলে : ‘স্তৰেন আৰু মই আহি থাকোতে এওঁলোকে নিশ্চয় ৰাজীৱলোচনক হত্যা কৰিব ধৰিছিল। কিন্তু আমাৰ মটৰ চাইকেলৰ শব্দ শুনি কান শেষ কৰিব নোৱাৰিলে। এই দুটা কোঠাৰ দুৱাৰ আগৰে পৰা ঠেলি থৈছিল। আমি অহা গয় পাই নিটো কোঠাৰ থিৰিকী এখন খুলি বাহিৰৰ পৰা ওলা লগাই আকৌ থিৰিকীয়েদি সোমাই থাকিল। তেতিয়া হলে ঘৰত কোনো সৰ্বকা বেন দেখাৰ। কিন্তু ভিতৰৰ পৰা আমাৰ সকলো কাৰ্য্য-কলাপ এওঁলোকে চাই আছিল। হাফ-পেণ্টটো লুকুৱাই থোৱা ঠাইত আমাক দেখুৱেই এওঁলোকে থিৰ কৰি পেলাবে যে

পেণ্টটো যেনে তেনে উদ্ধাৰ কৰিবই লাগিব, কাৰণ পলাই যোৱা পেণ্ট পিছা মানুহটোৰ কথা জীৱেশ্বৰ বৰাক মই কৈছিলো, 'হাক-পেণ্টটো আমাৰ এটা ডাঙৰ প্ৰমাণ—এইয়া ইয়াত স্পষ্ট তেজৰ ডাগ আছে। গতিকে ধনীবাসে লৰালৰিকৈ ভেঁচন এটা কৰি, মুখত কাপোৰ খন বান্ধি লৈ, বন্দুকটো লৈ খিৰিকী খুলি ওলাই গ'ল। আৰি যে এই পিনেমি আহিম সেইটো অনুমান কৰি লৈছিল। ধনীবাৰে ঠিক সেইমতে আহি আমাক এই কামত আগভেটী ধৰিলে। বৰা ডাঙ-বীয়াও নিশ্চয় সেই সময়তে খিৰিকীয়েদি অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰ লৈ ওলাই আহিল। মই আমাৰ মানুহ অহাটলৈ ছহকা-পিচলি কৰিবলৈ ধনী-বাসৰ লগত দুআমাৰ কথা আৰম্ভ কৰি দিলো। কিন্তু তেওঁ আৰু সময় অবাৰত ধৰচ কৰা বিধৰ মানুহ নহয়—পুলিচৰ হাতৰ পৰা হেণ্ডকাফ সহ এবাই গৈ গাড়ীৰ পৰা নদীত জপিয়াই পলাই যোৱা মানুহ ধনীবাস!—কেঁচা মানুহ নহয়। গতিকে এক, দুই, তিনি গণ্টি কৰিবলৈ ধৰিলে। ভাগো দুই বোলোভেই মই পেণ্টটো তেওঁক দি দিলো—আৰু সেই মূহুৰ্ত্তেই আমাৰ মানুহ আহি তেওঁক ধৰি পেলানেহি। ছাৰ আপুনি পাচ কালে নোবোৱা হলে পিচে আমাৰ কেৱা জনেও আজি প্ৰাণ দিব লগা হ'লহেঁতেন।”

এছ-পিয়ে কলে, “কৰলিনীয়ে কোন কবোতে য়োৱা থানাতে আছিলো। গতিকে য়োৱা লগতে গুছি আছিলো। এওঁলোকক মনে মনে আগবাঢ়িবলৈ কৈ মই কিবা ভাবি অকলে পাচ কাললৈ গলো। বৰটোৰ আঁৰৰ পৰা প্ৰথমে তুৰুকি মাৰি চালো : এজন মানহক সোঁ লিফালৰ পৰা কোবা কুৰিকৈ অহা দেখি মই লুকাই পৰিলো। তেওঁ সোমাই যোৱা ব্যক্তকে মই পাচ ললো। কিন্তু মই তেওঁক লগ পোৱাৰ আগতেই তেওঁ ছুবীখন মাৰি পঠিলাহেই—খুনি কিন্তু ঠিক সময়তে ঘটনাটো দেখিলো—সেইমতে চিকিৎসা মাৰি আঁঠুটোকে আঁতৰাই নিদিয়া হলে ~~কোৱা~~ কোৱাৰ বিন্দু আছিল, যি

কোনো এজনৰ । যেতিয়া জীৱেশ্বৰ বৰাই পিন্ধলটো দাঙি ললে তেতিয়া মই পৰ্দাখনৰ সিপাৰে, তেওঁৰ পৰা মাত্ৰ দুফুট আঁতৰত থিয় হৈ আছিলো । ষ্টিক্ ডানেৰে সাৱধানে তেওঁৰ হাতত কোৰ মাৰি দিলো । নগে নগে ডেকা উঠি আহিলেই ; আহি দুয়ো বৰা দেউক সৱট মাৰি ধৰিলো ।”

“গিৰিশ বায়েনে কলে, “জীৱেশ্বৰ বৰা, আপুনি সকলো কথা খুলি কওক ।”

বৰাই কোনো মতে কলে, “মোৰ একো কব লগা নাই ।”

“তাৰ মানে আপুনি কব খোজে নেকি যে আপুনি দোষ স্বীকাৰ কৰিছে ?”

“মই আপোনাক মোৰ বিষয়ে সকলো কথা কৈছো । তাত আপুনি সন্তুষ্ট হৈছে । পদ্ম বা ৰাজীৱৰ মৃত্যুৰ বাবে আমাক দোষী পতাৰ কোনো প্ৰমাণ নাই ।”

বায়েনে পকেটৰ পৰা কাগজ এখন টান মাৰি উলিয়াই কলে, “আপোনাৰ আত্মজীৱনীৰ বিষয়ে একো সন্দেহ নকৰা বাবে আপুনি ভাবি লৈছে মই আপোনাক বিশ্বাস কৰিছো বুলি । হত্যা-কাণ্ড সংক্ৰান্তত আৱশ্যক হলে মই মোৰ দেউতাকো অবিশ্বাস কৰিম । আপুনি বীৰেশ্বৰ বৰা আৰু আপোনাৰ বিষয়ে সম্পূৰ্ণ কথা কোৱা নাই । এইখন বাৰ্দ্ৰা গৱৰ্ণমেণ্টৰ টেলিগ্ৰাফ ; আপোনাৰ স্বভাৱ চৰিত্ৰৰ বিষয়ে স্কলৰ চাৰ্টকিকেট ; বেঙ্গলত আপুনি ব্যৱসায়ৰ আঁৰ লৈ ডকাইতি কৰি কুৰিছিল, স্নাশ্বিঃ কৰিছিল ; বাৰ্দ্ৰিছ পুলিচৰ ভৱত বুদ্ধৰ সময়ত ইতাকুই সাজি আপুনি অসমলৈ পলাই আহিল । এইখিনি আচল কথাৰে লুকুৱাই আপুনি উদ্ভৱেনী বুৰা হৈ আপোনাৰ অতীত ব্যৱসায় এই দেশে, আপোনাৰ স্বদেশে চলাই থাকিব খুজিছিল । বাৰ্দ্ৰিছ পুলিচৰ চকুত ধূলি দি আপুনি ভৰিছিল অসুখ, কানিৰ-শুকুৰাৰ লেপ অসমত আপোনাক কোনে

ধৰিব। কিন্তু মনত বাখিব, সকল মানুহে ভৰাতকৈ সকলতৰ মানুহ সংসাৰত থাকে।”

জীৱেশ্বৰ বৰা নিমাত।

বায়নে কলে, “আৰু প্ৰমাণ....কিহৰ প্ৰমাণ লাগে? আপোনাৰ বহু কোঠাত শৰীৰৰ জখমেৰে সৈতে পনিচে বাজীৰলোচনক পাইছে, জখম কৰা চুৰীখনো তেজ লগা অৱস্থাত পোৱা হৈছে। ভাঙকৈ বেছি প্ৰমাণ লাগে যদি স্তনক—বাজীৰলোচন য'বা নাই, তেওঁ তেওঁৰ হত্যাকাৰীৰ নাম কব পাৰিব।”

“কি ?!” বুলি বৰাৰ মুখৰ পৰা অতকিতে ওলাই পৰিল। তেওঁ আৰু ধনীৰাম দয়ো অৰাক হৈ বায়নলৈ মূৰ তুলি চালে।

বায়নে নিৰৱে হাঁহিছিল। তেওঁ কলে, “ধনীৰাম, নে নিধিৰাম, নে নিধি। তোমাৰ আজীৱনী কোৱা চোন। পুলিচৰ হাতৰ পৰা পলাই গৈ ইমান দিনে কি কৰিছিল।? ক’ত আছিল।?”

ধনীৰামে কলে, “ছাৰ, মিছা কথা নকওঁ, মানুহ এজন মাৰি ধৰা পৰি প্ৰাণৰ ভয়ত গাড়ীৰ পৰা নদীত অপিয়াই পৰিছিলো। তাৰ পৰা হাবিয়ে হাবিয়ে পলাই বহুত দিন লুকাই আছিলো। নাহে নাহে কুলিৰ কাম কৰি কৰি কহিয়া ওলালোঁগৈ। ভয়তে একে ঠাইতে বেছি দিন নেখাকি ঘূৰি-পকি বণিপুৰ ওলালোঁগৈ। তাৰ পৰা বাৰ্শী ওলালোঁগৈ। বণিপুৰ আৰু বাৰ্শীৰ মাজত চোৰাং কাৰবাৰ ডেখাৰ চলে। সেইবোৰত যয়ো নাগিলো। এনেকৈয়ে এখেতৰ লগত চিনাকি হলো। অসমীয়া মানুহ বুলি এখেতে বোক বেজু-খৈল লৈ গ’ল। এখেতৰ লগত কেবা বছৰো থাকি এখেতৰ নানান কাহত সহায় কৰি দিছিলো। গাঁচা কথা কবলৈ গলে ডকাইতি আৰু চোৰাং কাৰবাৰ আমাৰ হাই কাৰবাৰ আছিল, কানিচাৰ কাৰবাৰ এটা ধাম্পাৰাজী মাত্ৰ। পিচে বুদ্ধৰ সময়ত এখেত এদিন যেনে কনে গুছি আছিল। বই ভাতে থাকি গলো। বাস্তৱ দল এটাৰ

লগ লাগি লুট-পাটৰ কামত লাগি আছিলো। পিচলৈ সিহঁতে মোক ভাল নোপোৱাত যয়ো পলাই আহিলো। অসমলৈ আহি কেইমাহ মান কি কৰিম, কি নকৰিম বুলি ঘূৰি ফুৰিছিলো। বেয়া কাম কৰি কৰি নিজৰ ওপৰতে ধূণা হৈছিল। গতিকে সেইবোৰ এৰি পেলাবলৈকে থিৰ কৰিলো। এনেতে এদিন ডিমাপুৰত এখেতক আকৌ লগ পালো। এখেতে মোক আকৌ লগতে ৰাখিলে। পিচে ঠিকাৰ কামত সুবিধা কৰিব নোৱাৰি এখেত এই পিনে গুছি আহিল আৰু মোক পিচত বিচাৰি আহিবলৈ কলে। মোৰ আকৌ আৰ্জ্জন নাইকিয়া হল। গতিকে এখেতকে আকৌ বিচাৰি আহি এইখিনি পালোহি। এখেতে ইয়াতে মোক ৰাছনি কৰি ৰাখিলে। পিচত লাছে লাছে এখেতে ককায়েকৰ ল'ৰা কিটাক ঋতম কৰাৰ কথাটো উলিয়ালে আৰু তাকে কৰিব পাৰিলে যয়ো বহুত টকা পায় বুলি মোক লোভ দেখুৱালে। লোভেই পাপ ছাৰ—যয়ো মাত্ৰি হলো।”

যায়নে মাজতে সুধিলে, “তুনি যে পদ্ম বৰা আৰু ৰাজীৱলোচনৰ ভাই, সেই কাৰণে তেওঁলোকৰ সম্পত্তিৰ ভাগ তুমিও পাবা—এখেতে এইদৰে লোভ দেখুৱাইছিল নেকি?”

“হয় ছাৰ।”

বিনোদ কুকনে সুধিলে, “তাৰ মানে গিৰিশ? এওঁ পদ্মৰ ভায়েক কেনেকৈ হ'ল?”

যায়নে কলে, “ধনীৰাম ওৰফে নিধি বীৰেশ্বৰ বৰাৰ অৰ্ধৰ সম্ভান। দেউতাকে কিন্তু মাক-পুতেক কাকো পিচলৈ আশ্ৰয় নিদিলে বা সহায়ো নকৰিলে। মাক এদিন কেনিবা নোহোৱা হৈ গ'ল। যানুহৰ অৱহেলাৰ কাৰণেই হওক, তুচ্চ-তাচ্ছিল্যৰ কাৰণেই হওক বা আন বি কাৰণেই হওক, নিধি আঙৰাটে গ'ল—চুৰি আৰু ডকাই-জিকে ভেঙে জীৱিকা কৰি লৈছিল।”

অলপ সময় সকলোটি নিৰাত। তাৰ পিচত যায়নে সুধিলে,

“ধনীৰাম, তাৰ পিচত কি কৰিলা কোৱা।”

“বাকীখিনি আপোনালোকে জানেই ছাৰ। মই ভাল হবলৈ চেষ্টা কৰিছিলোৱেই। এই বুঢ়াপাটৰ কথাতেই পদ্যক মাৰিঘলৈ গাত ললো। আজিৰ দৰেই সিদিনাও গধূলি সেই একোটা কোঠাতে পদ্যক চল কৰি এখেতে মাতি নি প্ৰথমে কিবা কথা উলিয়াই তৰ্কাতকি কৰিলে, তাৰ পিচত বুঢ়াই ভতিজাকক ধনন্তয় চৰ এটা মাৰি মাটিত বগৰাই দিলে। মই আগৰে পৰা ডেগাৰ এখন লৈ তাতে লুকাই আছিলো। আগৰ বন্দবস্ত মতে মই সেই বুদ্ধিৰে ওলাই আহি পদ্যৰ ওপৰত জপিয়াই পৰিলো। নমৰা বেন দেখি বুঢ়াই নিজেই ডেগাৰখন মোৰ হাতৰ পৰা লৈ দুখোচ মান মাৰি শেষ কৰি দিলে।”

“লাচটো শাস্তিপুৰলৈ কেনেকৈ নিলা?”

“এখন মটৰত ছাৰ। বুঢ়াই আগতে চব ঠিক-ঠাক কৰি থৈছিল। পদ্য যে মদন বৰুৱাৰ ঘৰলৈ যায় সেইটো এখেতে জানিছিল। সেই দিনা যে বৰুৱাৰ ঘৰত গধূলি কোনো নেথাকে তাকে কেনেকৈ ধৰ কৰি থৈছিল। সেইদিনাই গধূলি এখন মটৰত কোনোবা মানুহ এজন আহিছিল। বহুত পৰ কথা পাতি পাতি দাবৰ সময়ত মটৰখন নেপাই—ড্ৰাইভাৰে কেনিবা লৈ গৈছিল—ঘৰৰ খনতে মানুহ জনক পঠিয়াই দিলে। অলপ পিচতে ইখন আছিলত তাৰ ড্ৰাইভাৰক এখেতে কলে চাহাব কেনিবা গৈছে, আকৌ আহিব। ড্ৰাইভাৰক কিবা আনিবলৈ পঠাই দিৱেই পদ্যক বতৰ কৰি সেই মটৰতে লবালবিকৈ তুলি আনি শাস্তিপুৰলৈ গলো—গাড়ী এখেতেই চলাইছিল। গধূলিৰ আন্ধাৰত লাচটো বৰুৱাৰ বাবান্দাত গৈ অহা আৱাক কোনেও নেদেখিলে। ঘূৰি আহি ড্ৰাইভাৰক মটৰখন দি কলো যে চাহাব ইতিমধ্যে অহাত তেখেতৰ সৈতে আৰি ওলাই গৈছিলো। ড্ৰাইভাৰে ভেতিজা মটৰখন লৈ গ'ল। ডেজৰোৰ টাৰ্চ মাৰি মাৰি কই বিমান পাবো বটা কাপোৰ এৰাবোৰে বচি পেলাইছিলো।”

বায়নে স্নৰিলে, “সেই বাতিখন তুমি পাকঘৰৰ পৰা সেইদৰে পলাইছিলো কেনেই ?”

“মোৰ চোলা আৰু গোল্ডিত তেজ লাগিছিল ছাৰ। পাকঘৰত সোমাই সেই দূতী মই মনে মনে এচৰিয়া পানীত ধুই আছিলো—টচৰ মাৰি মাৰি। এবাৰ বাতিৰত কিবা শব্দ এটা শুনি থিৰিকী থুলি ওলাই চাইছিলো। আপোনালোকৰ টচৰ পোহৰ দেখি থিৰিকীয়েদি ওলাই, থিৰিকীখন বন্ধ কৰি হাবিয়নি উৰালৈ দৌৰ মাৰিলো। ধৰা পৰা হলে সেই দিনাই গতি লাগিলহেঁতেন। পিচে ভাগ্য ভাল আছিল। মনে মনে উলটি আহি মোৰ কোঠাত সোমাই কাপোৰ সলাই শুই থাকিলো। হাফপেণ্টটো বিচাৰ তলতে ধৈছিলো—ভাগ্যে আপুনি সেই দিনাই বিচাৰ-খোচাৰ নকৰিলে। পিচদিনা সেইটো নাটিত পুতি থলো, ওপৰত নেবুটেঙাৰ ঠাল এটাও কই দিলো যাতে মানুহে সন্দেহ নকৰে। পেণ্টটো ধুই বেলি দিবাৰ উপায় নাছিল, কাৰণ আপোনালোকে সেইটো দেখিছিল।”

বিনোদ কুকনে কলে, “তোমাৰ বুদ্ধি আছে ধনীৰায়, মাত্ৰ তাক ভাল কামত খটোৱা নাই। নহলে তুৰি সঁচাকৈয়ে এডোখৰ গিৰি হলাহেঁতেন।”

“নামে-কায়ে কমেই মিলে ছাৰ। নহলেনো এখেত ছাৰে নেবুটেঙাৰ ঠালটোক ইমান সন্দেহ কৰেনে? সেইটোৱেই আনৰ কাল হ’ল। হাফপেণ্টটো পোৱা দেখি আৰি ভয়তে ধৰখেলাকৈ কাৰ কৰি ধৰা পৰিলো।”

এনেতে তলত এখন টুক বোৱাৰ শব্দ শুনা গ’ল। অলপ পিচতে এজন আৰ্মড পুলিচ আহি এছ-পিক ছেলুট দিলে। বন্দী দুজনক এডাল বচীৰে বান্ধি লাহে লাহে নবাই লৈ যোৱা হ’ল। এছ-পিয়ে দুজন আৰ্মড পুলিচ ধবটোত থৈ গ’ল। বৰ্কাৰাড দৰকাৰ ছব পৰা বস্তাবোৰ আগতেই লৈ যোৱা হৈছিল।

পিচ দিনা আবেলি এছ-পিব বঙলাত এখন সৰু বক্সা চাহ বেল বহিল। তালৈ আহন্তিত হৈছিল মাত্ৰ অ'-চি! গিৰিল বায়ন, কমলিনী আৰু সূৰেন ডেকা। বায়নৰ অনুগতান পদ্ধতি তেওঁৰ সুখেই শুনিবৰ উদ্দেশ্যে বিনোদ কুকনে এই চাহমেলৰ আয়োজন কৰিছিল। তেওঁৰ পা-পৰিয়াল কোনো ধৰত নাছিল, কেইদিন মানৰ কাৰণে শ্বিলঙলৈ গৈছিল। কমলিনী আৰু সূৰেন ডেকাই তেওঁক কেনে কেনে ধৰণে সহায় কৰিছে সেই কথা বায়নে এছ-পিক কৈছিল; সেইবাবে তেওঁলোকেও নিমন্ত্ৰণ পাইছিল।

চাহ খাই ৰাই বায়নে কবলৈ ধৰিলে :

“হত্যাৰ্থকৰ লিলাই মই চিন্তা কৰি চালা, পদ্ম বৰাৰ নিচিনা নিৰীহ ডেকা এজনক প্ৰাণে মৰাৰ কি উদ্দেশ্য থাকিব পাৰে? তেওঁ গুপ্তা-বদমাচৰ লগত নুকুৰে, জুৱা নেৰেলে, কাৰো লগত তেওঁৰ পজুতা নাই। তেওঁৰ অগাধ সম্পত্তিৰ কথা অলপ-অচপ শুনিছিলো; মদন বক্সাৰো তেওঁলোক বৰ চহকী বুলি কলে। টকাৰ কাৰণেই পদ্মক হত্যা কৰিব নোৱাৰেনে? কিন্তু পদ্মক হত্যা কৰিলেই টকা নেপায়—টকা বেছতহে থাকে, বাটি-বাৰীত থাকে। মদন বক্সাৰ বুৰঙা বদৰ গোছ পালো। তেওঁ চহকী বানুহ নহয়, ক'টৰ সাধাৰণ কেৰাণী মাত্ৰ। বৰ খাবলৈ তেওঁ পইচা ক'ত পায়? পদ্মৰ পৰা ধাৰ লয় নেকি? পদ্ম তেওঁৰ ঘৰলৈ ঘনাই গৈছিল—বিভিন্ন কাৰণে। এই সুবিধাতে মদন বক্সাই পদ্মৰ পৰা টকা নককোৱাটো আচৰিত কথা নহয়। আন হাতে সেইদিনা বক্সাই য়োৰ আনত কাকি মাৰিছিল—চিনেমা চাবলৈ তেওঁ যোৱা নাছিল, ফেকিলীটোক বিজুলীত জ্বুৱাই দি নাথটকীয়াত বক্সাৰ কটকীৰ

ঘৰত মদ খাই আছিলগৈ। টিকেটৰ কাউণ্টাৰফাইল কেইটা চাওঁতে কথাটো ওলাই পৰিল। স্বাভাৱিকতে তেওঁৰ ওপৰত মোৰ সন্দেহ হ'ল। মিনতি আৰু পদাৰ সম্পৰ্ক লুকুৱাই ৰখা বাবেও তেওঁৰ ওপৰত মোৰ চোভা বাঢ়িল—কমলিনীৰ সহায়ত সেইটো মই অৱশ্যে পিচ দিনা উলিয়ালো আৰু পিচ দিনা তেওঁৰ ঘৰ খানা-তালচ কৰি পদাৰ চিঠি বৰুৱাই লুকুৱাই ধোৱাৰ পৰাই উদ্ধাৰ কৰি আনি সেই সম্বন্ধটো প্ৰমাণ কৰি থলো। সেই দিনাই বৰুৱাৰ ঘৰত ভোমোনা আনহী যমুনালাল কানৰিয়াই মোৰ কামত বাধা দিছিল।

“ইপিনে পদাৰ ঘৰৰ হাফপেণ্ট পিন্ধা মানুহটোৱে মোৰ মগজুত ঘমঘণ্ট লগাই দিলে। তাক সাধাৰণ চোৰ বুলি ধৰিবলৈ মোৰ কোনো মতেই বিশ্বাস হোৱা নাছিল। অথচ ঘৰখনৰ লগত তাক জড়িতও কৰিব পৰা নাছিলো। জীৱেশ্বৰ বৰাবত্বে প্ৰশ্ন নুঠেই, ধুতি পিন্ধি চকু মোহাৰি ওলাই অহা ধনীৰায়কো মই সেই পলাই যোৱা মানুহটো বুলি ভাবিব নোৱাৰিলো। বুঢ়াৰ কথা প্ৰথমে একো নেভাগিছিলো কাৰণে একো সন্দেহো কৰা নাছিলো। সেই বাবে ধনীৰায়ৰ কোঠাটো এবাৰ ভুৰুকি মাৰি চোৱাৰ বাহিৰে আন প্ৰকাৰে খানা-তালচ কৰা নাছিলো। জীৱেশ্বৰ বৰাও এনে ভাল ভাৱৰীয়া যে তেওঁৰ আচৰণে মোৰ মনত কোনো সন্দেহৰ অৱকাশেই নেৰাছিলে—প্ৰথম অৱস্থাতহে অৱশ্যে।

“তাৰ পিচত মই নিজে ধনশ্যাম কটকীৰ ঘৰলৈ গৈ গৰ পালো যে আগ দিনা বাতি তেওঁৰ ঘৰলৈ চিনেমা চলি থকা সময়ৰ ভিতৰত মদনমোহন বৰুৱা থকাটো গৈছে। সেই সময়ৰ ভিতৰতে পদ্যক হত্যা কৰা হৈছিল। ডেভিয়া হলে বৰুৱাই পদ্যক হত্যা কৰিব নোৱাৰে। অৱশ্যে আন মানুহক লগাই এবাৰ পাৰে। সেই বাবে মোৰ বহু স্তৰেণে ডেকাক মই বৰুৱা আৰু কটকীৰ বিবয়ে অকুসন্ধান কৰিবলৈ লগাই দিলো। ডেওঁ যি পালে তাৰ পৰা বুজা

গ'ল যে এই বহু দুজন জঘন্য চৰিত্ৰৰ বনুহ। মদ'খাবৰ কবুৰে
তেওঁলোকে বিমান দৰকাৰ সিমান তললৈ নাৰি যাব পাৰে। যুদ্ধৰ
দিনত বোলে তেওঁলোকে মিলিটেৰীলৈ গাভৰু ছোৱালীৰ যোগান
ধৰি ধন হাট্টছিল বা মদৰ বটল সবকাইছিল। এতিয়াও বোলে
মদন বৰুৱাই জীয়েকহঁতক দেখুৱাই চহকী মানুহৰ পৰা টকা সবকাৰ
কানবিয়া আৰু পৰোধৰ বৰুৱা ঠিকাদাৰ তেনে দুজন মানুহ, তেওঁ-
লোকক পিচ দিবা মই মদন বৰুৱাৰ ঘৰত লগ পাইছিলো। তেওঁ
পদ্যকো নিশ্চয় সেই ধৰণেই লোভ দেখুৱাই পইচা সবকাইছিল।
শুনা যায় কেবা হেজাৰো টকা সেইদৰে তেওঁ পদ্যৰ পৰা ধৰিলে
লৈছিল। ওচৰ-পাছৰ মানুহে ভাবে যে সেই ধাৰৰ টকা নিদিবৰ
মনেৰেই কেলেঙ্কাৰী থকা বৰ বীয়েক স্মৃশীলাক পদ্যলৈ বিয়া দিব
খুজি, পদ্য মান্তি নোহোৱাত, বিছাতে থং কৰি দেখুৱাই সবহু হিচিব
খুজিছিল। কিন্তু পদ্যই স্পষ্ট ভাষাত মিনতিলৈ লিখিছিল যে টকা
খিনি তেওঁক ঘূৰাই নেলাগে আৰু সেই চিঠি বৰুৱাই নিশ্চয় পঢ়িছিল।
কিন্তু কটকী বা বৰুৱা কাৰো ক্ষেত্ৰত হত্যাৰ নিচিনা ঘটনা এটাও
নোলাল। গতিকে বৰুৱাই পদ্যক হত্যা কৰিব পৰা সন্দেহটো মই
এৰি দিবলৈ আবদ্ধ কৰিলো।

“তেতিয়া মই ভাবিবলৈ ধৰিলো, হত্যাৰোওৰ লগত জীৱেশ্বৰ
বৰাৰ কিবা সম্পৰ্ক থাকিব পাৰে নেকি বুলি। এনে সন্দেহৰ এটাই
কাৰণ থাকিব পাৰে : সম্পত্তি। বীৰেশ্বৰ বৰাৰ অগাধ সম্পত্তি।
উত্তৰাধিকাৰী মাত্ৰ দুটা ল'ৰা—পদ্যলোচন আৰু বাৰীলোচন।
তেওঁলোক যদি নেথাকে তেন্তে সম্পত্তি কোনে পাব? সম্ভাৱ
নামত উইল থাকিলে আৰু সেই সম্ভাৱন খবিলে হয়তো আইনজ্ঞ
নিকটত্স সম্পৰ্কীৰ মানুহে পাব পাৰে। জীৱেশ্বৰ বৰাৰ সেইটোৱেই
উদ্দেশ্য হ'ব নোৱাৰেনে? তেওঁৰ জীৱন কাহিনী আৰি জনিলো।
সবহু জাপ কাল তেওঁ ব্ৰহ্মসেৱিত কটালে। তাত কি কৰণৰ জীৱন

ৰাপন কৰিছিল কোনে জানে ? তেওঁ নিজে কোৱা মতে সৎ ব্যৱ-
সায়ৰ জীৱন কটোৱা কথাটো মই এই সময়ত মানি নলবলৈ চেষ্টা
কৰিলো। তেওঁক বিশ্বাসত আনিবলৈ মই আৰু ডেকাই পাৰ্থাৱানে
চেষ্টা কৰিলো। বুঢ়া ভোল গ'ল।

“এটা ঘটনাই বোক এই বাটেদি অনুসন্ধান কৰিবলৈ বিশেষ
ভাৱে উৎসাহ যোগালে : বীৰেশ্বৰ বৰাই কৰি থৈ যোৱা উইলখন
তেওঁলোকৰ উকীল নন্দ পৰ্ৱাৰ ঘৰত চাবলৈ প্ৰায় সাজনিশা মই
আৰু ডেকা গলো। আমি গৈ পাওঁ পাওঁ হওঁতেই পদ্মহঁতৰ গাড়ীখন
উকীলৰ ঘৰৰ মুখৰ পৰা আঁতৰি যোৱা আমি দেখিলো। অনেক
চেষ্টা কৰিও উকীলৰ পৰা উইলখন আমি চাবলৈ নোপালো। সেই
খন চাবলৈহে তেওঁ নিদিলেই বৰং বহুত ঠাট্টা-মৰ্দ্দৰাহে কৰি পঠালে।
ইয়াৰ পৰা দুটা কথা মই অনুমান কৰিলো : এক, জীৱেশ্বৰ বৰাই
সা-সম্পত্তি বা উইল সম্পৰ্কে পুলিচক বা আন কাৰো নকৰলৈ
উকীলক নিৰ্দেশ দি আহিল, দুই, উইলত এনে কিবা ব্যৱস্থা
নিশ্চয় আছিল যাৰ দ্বাৰা পুতেক দুজনৰ অবিহনত বীৰেশ্বৰ বৰাৰ
সকলো সম্পত্তি জীৱেশ্বৰ বৰাই ভোগ কৰিবলৈ পাব।

“কামত আহিব বুলি মই পদ্ম বৰাৰ এবাৰৰ পৰা পদ্ম আৰু
মেউডাকৰ কটো দুখন চুৰ কৰিলো। হুঁচি ললে কিবা সন্দেহ
কৰিব বুলি ভয় কৰিছিলো। কিন্তু জীৱেশ্বৰ বৰাৰ এখনো কটো
জড় নাছিল। গতিকে বেলেগ কাৰণ কৰিব লগা হ'ল। স্তৰেন
ডেকাই কৰাৰ পৰা কটো তুলি তুলি হঠাৎ ওলোৱাহিৰ দৰে পদ্মৰ
ঘৰত উপস্থিত হৈ নানান চলাহি ক'লে কুচুলাই, বুঢ়াৰ আৰু বনীৰামৰ
দুটা সেপ ললে। ডেউগাও তেওঁলোকে আৰাক সন্দেহ কৰা বেন
নোলাগিল। কিন্তু বনীৰামৰ কটোখন কিয় লগো ? মজা কথা
কবলৈ হলে ইয়াৰ স্মৃতিৰ বোৰ নাই। হাকপেণ্ট পিন্ধা মানুহটোৱে
মগধু খেলি-বেলি লগাই বৈছিল। বনীৰামেই সেইটো সাদুৰ বুলি

প্ৰমাণ কৰিবলৈ বৰ চান হৈছিল, তাৰ মুখ আৰি দেখা নাছিলো। তথাপি জীৱেশ্বৰ বৰাক সন্দেহ কৰিছিলো যেতিয়া তেওঁৰে বাহানি হৈ থকা মানুহটোকনো সন্দেহ নকৰো কিয়। সেই ভাৰি, কেতিয়াবা কেতিয়াবা কামত আহিব বুলি ভাবো কটো এখন নবলৈ মই ডেকাক কৈছিলো। আকস্মিক ভাৱে কিছু সেইখন কটোৱে বোক বহুত সহায় কৰিলে, এক লেখীয়া সেইখনেই বোক ধৰণেদাকৈ উলটি আহিবলৈ বাধ্য কৰিলে।

“ইতিমধ্যে বাজীৰলোচনক ধৰব দিব পৰা নগ’ল কাৰণে আৰি সময় পালো। তেওঁ কলিকতাত নাছিল, দক্ষিণ ভাৰতৰ পিনে কুৰিবলৈ গৈছিল, তেওঁৰ ছোটেলৰ পৰা চেলিগ্ৰাম কৰি ধৰব দিবলৈ বয় কৰা হৈছিল। এই সুযোগতে, বাজীৰলোচন ধুনি আহে মানে, মই উজনি অগমলৈ যাত্ৰা কৰিলো। মোৰ উদ্দেশ্য আছিল বীৰেশ্বৰ বৰাৰ অতীত সম্পৰ্কে অলপ ঘাটি চোৱা বাবে তেওঁৰ পূৰ্ব শত্ৰু কোনোবা থাকিলে বিচাৰি উলিয়াব আৰু অনুসন্ধান কৰি চাব পাৰো। কাৰণ তেতিয়ালৈকে জীৱেশ্বৰ বৰা মাত্ৰ সন্দেহৰ পাত্ৰহে, তেওঁৰ বিৰুদ্ধে মোৰ হাতত কোনো প্ৰমাণ নাছিল। বীৰেশ্বৰ বৰাই চলোৱা ছাবিতলীয়া ধুনীয়া চাহ বাগিচা উদ্ভিলা ওলালোটো, তিনিচুকীয়াৰ পৰা কুৰি মাইলমান দূৰত। সেই অঞ্চলত বীৰেশ্বৰ বৰাৰ বহুত বন্দনাৰ। কেৱল চবিত্ৰতীনতাৰ অভিযোগ, বাগিচাৰ বন্দনা ছোৱালীৰ ওপৰত অত্যাচাৰ চলাই প্ৰাণৰ ভয়ত তেওঁ বাগিচা বিক্ৰী কৰি পলাই আহিবলৈ বাধ্য হৈছিল। ওচৰৰে এখন গাৰ্ভত বংনী নইকীয়া নামৰ বুঢ়া মানুহ এজনৰ পৰাও বহুত ধৰব, বৰ লাগতীয়াৰ ধৰব পালো। বংনী নইকীয়াই বীৰেশ্বৰ বৰাক বাগিচা গঢ়ি জেলাত সন্মান কৰিছিল। বীৰেশ্বৰ বৰাই নইকীয়াৰ দেখনিয়াৰ জীৱেক বন্ধাক পলুৱাই বি বঙলাত বাৰি ভাব ‘প্ৰতিদান’ দিলে। সন্মানসভা হৈ বন্ধা ধৰলৈ উভতি গ’ল। ম’ৰা এটা জন্ম দি অলপ ডাঙৰ

হওঁতে বজ্জা আকৌ ক'ৰবটল পলাল। কটল গ'ল কোনেও কব নোৱাৰিলে, এতিয়াও নোৱাৰে। ল'ৰাটো ডাঙৰ হৈ গুণ্ডা হ'ল, ডকাইতি কৰি পুলিচৰ হাতত পৰিবলৈ ধৰিলে। তাৰ পিচত এবাৰ পুলিচৰ হাতৰ পৰা নদীত অপিয়াই পৰি পলাল। তাৰ নাম মাকে খৈছিল নিধি। মোৰ হাতত ফটোবোৰ আছিল। সেইবোৰ কথাই কথাই উলিয়াই দেখুৱাত বংশী শইকীয়াই এক প্ৰকাৰ চিঞৰিয়েই কলে যে ধনীৰামৰ ফটোখনেই নিধিৰ ফটো।-

“আৰু ক'ত বন্ধা ! মই তেতিয়াই গুৱাহাটীলৈ উলটি আহিলো। নিধিৰ নিচিনা সাংঘাতিত আততায়ী এটা জীৱেশ্বৰৰ লগ লাগিছে যেতিয়া পদ্মৰ হত্যাৰ লগত জীৱেশ্বৰ আৰু নিধি বা ধনীৰামৰ কিবা সম্পৰ্ক থাকিবই লাগিব। ইফালে ৰাজীৱলোচন যদি আহি পাইছে তেওঁক বা কোন বৃহস্পতি ইয়াতে হত্যা কৰে তাৰ ঠিক নাই, এই ভয়ত ওৰে বাটে মোৰ বুকু কঁপি আছিল। মোৰ অনুমান মিছাও নহয়।

“হত্যাকাৰী হলে জীৱেশ্বৰ বা আৰু ধনীৰামৰ মনত আৰ-কিশাস বেছি কৰি তুলিবলৈকে মই মদন বৰুৱা আৰু কানৰিয়াক গ্ৰেপ্তাৰ কৰিবলৈ কৈ গৈছিলো আৰু খবৰ কাগজত প্ৰচাৰো কৰিবলৈ কৈ গৈছিলো ; তেতিয়াহে হত্যাকাৰীয়ে নিৰ্ভয়ে কাৰ কৰি বাব পাৰিব।”

“বাৱনে উপাহ লবলৈ অলপ বোৱাত অ'-চিয়ে কলে, “মদন বৰুৱা আৰু কানৰিয়াক আমি গ্ৰেপ্তাৰ কৰিছিলো, বাতৰি কাকততো খবৰটো ওলাইছিল, পিচে তেওঁলোকক প্ৰায় লগে লগেই আৰিনত এৰি দিয়া হয়।”

পানী এলিচাট একে সোহাই খাই বাৱনে কলে, “তেওঁলোকক আমি ধৰি বন্ধাৰ আৰু আশ্বাস্যকো নাই। কাৰণ আচল হত্যাকাৰীক ধৰিবৰ কাৰণেহে আমি তেওঁলোকৰ ওপৰত চৰ্ছ দিছিলো। এতিয়া তেওঁলোকৰ কেছটো কিবা উপায়েৰে মিচাট কৰিব লাগিব।”

বিনোদ কুকনে কলে, “সেইটো একো ডাঙৰ কথা নহয়।”

বায়নে কলে, “কালি গধূলি আহিয়েই জীৱেশ্বৰ বৰা সম্পৰ্কে বাৰ্দ্ৰাৰ টেলিগ্ৰামখন পাই সন্মেল দৃঢ় হ’ল : মানুহটো দুষ্ট বুলি কন্‌ফাৰ্ম কৰিলো। কিন্তু যেতিয়াই শুনিলো যে ৰাজীৱলোচন আহিল আৰু নিজৰ ঘৰতে, পাপীষ্ঠ দুটাৰ লগতে, আছেহি, তেতিয়াই বোৰ বুকু কঁপি উঠিল। সিহঁতে তেওঁকো যে সিকলীয়া কৰিবলৈ যত্ন কৰিব সেইটো স্মৰ মনত তেতিয়া দৃঢ় বিশ্বাস হৈছিল। গতিকে তেতিয়াই সুবেগক লৈ মটৰ চাইকেল সোৱালো। আৰু অলপ পলম হোৱা হলেই ৰাজীৱলোচনৰ মৃত্যু হ’লহেঁতেন।”

বায়ন ব’ল।

এছ-পিয়ে কলে, “চিভিল ছাৰ্জনে কৈছে, ৰাজীৱলোচন এতিয়া আউট অব ডেণ্ডাৰ-ভাল হবলৈ সময় লাগিব, কিন্তু ভাল হব।”

বায়নে কলে, “তেওঁৰ মৃত্যু হোৱা হলে আমাৰ ইমান চেষ্টাৰ কল আধাখিনিষেই মাটি হৈ গ’লহেঁতেন চাব। অ’ আৰু এটা কথা : আজি ৰাতিপুৱা নন্দ শৰ্মা উকীলে কোন কৰি বোক জনালে যে বীৰেশ্বৰ বৰাৰ উইলত পুতেকহঁতৰ অবিহনে সম্পত্তি জীৱেশ্বৰ বৰাৰ নিচিনা নিকটতৰ সম্বন্ধীয় মানুহে ভোগ কৰিবলৈ পাব। আজি হত্যাকাৰী বৰা পৰাৰ চাকল্যকৰ ৰাতিৰি পঢ়ি বোলে উকীলজনৰ মনোভাৱ সলনি হৈ গৈছে, এতিয়া বোলে বই উইলখন চাব পাৰো, সিদিনা ৰাতিৰ ঘটনাটোৰ বাবে বোলে তেওঁ দূৰ্বিহত।”

সকলোৰে মুখত বিজয় আৰু ত্যাগিত্য মিহলি হাঁহি বিৰিঙি উঠিল।

